Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

+ *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.

+ *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.

+ *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.

+ *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página `http://books.google.com`

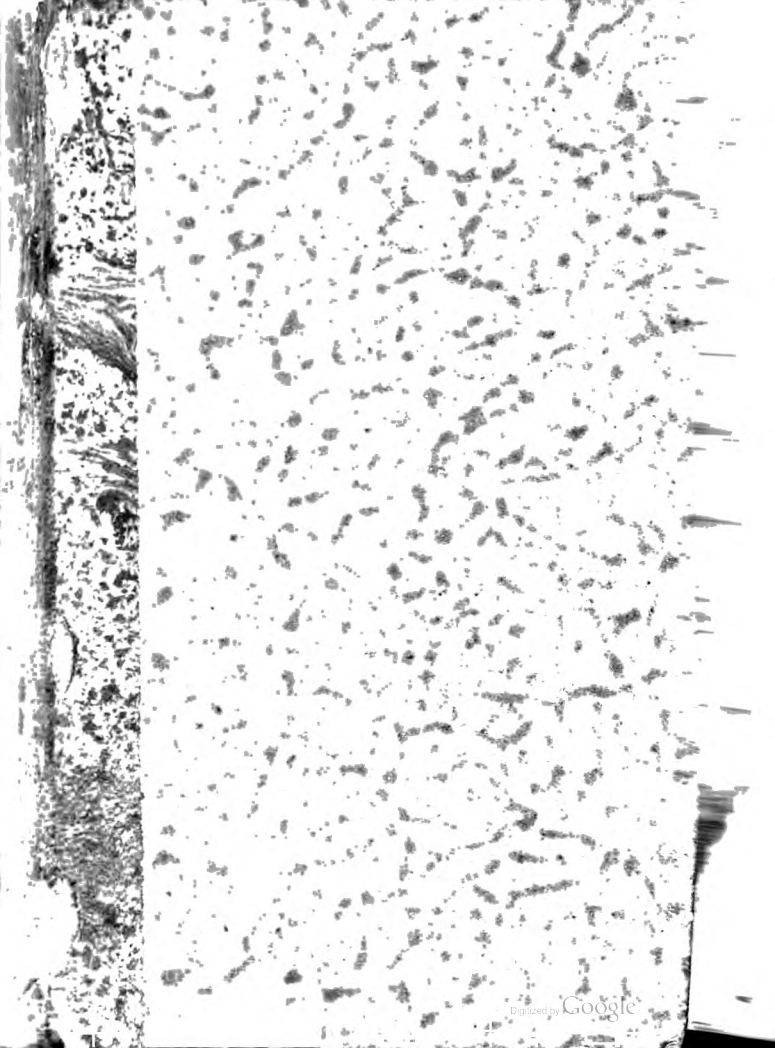
Digitized by Google

BIBLIOTECA
FERRAN DE SAGARRA I DE SISCAR

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ASSISTENCIA
DE LOS FIELES A LOS DIVINOS
OFICIOS, Y MISSAS
DE EL Año: DONDE SE HALLARA
EL SEGLAR aprovechado en afectos practicos: Y EL ECLESIASTICO instruìdo en la explicacion
DE EL PARROCO,
TOCANTE A LO QUE SE CANTA EN la IGLESIA: y en el origen, institucion, y significados de sus Ceremonias, y Ritos: conforme à lo mandado por el SANTO CONCILIO DE TRENTO, (especialmente en la *sess.* 24. *cap.* 7. *de Reform. y sess.* 22. *de Sacrif. Miss. cap.* 8.)

CON NOVENTA Y SEIS HOMI[illegible]
EN VEINTE Y QUATRO TOMOS.

TOMO III.
DE LA MISSA REZADA, y Cantada.

POR EL DOCTOR DON JUAN ELIAS GOMEZ de Teràn, antes Colegial en el de la Madre de Dios de Theologos de Alcalà, y Cura de Palacio en los Reales Sitios, y Jornadas de el Rey N.S. à el presente su Predicador de el Numero, y Capellan de Honor, con assistencia à el Sereníssimo Señor Principe de Asturias.

CON PRIVILEGIO: En Madrid, en la Oficina de Antonio Marin, año de 1736.

Se hallarà en la Porteria de Padres Missioneros de el Oratorio de el Salvador de el Mundo.

Digitized by Google

FEE DE ERRATAS.

PAg. 14. lin. 16. San Pablo, lee *San Pedro*. Pag. 31. lin. 17. tiempo, lee *Templo*. P. 56. lin. 12. iniquitatum, lee *& iniquitatum*. P. 109. lin. 11. algunos, lee *algunas*. P. 173. lin. 3. ò èl, lee *à èl*. P. 224. lin. 10. expreſſo, lee *expreſſa*. P. 243. lin. 21. ſanctificatur, lee *ſanctificator*. P. 244. lin. 6. cerca de el Caliz, y de la Hoſtia, lee *cerca el Caliz, y la Hoſtia*. P. 245. lin. 16. de el Celebrante cerca de el Caliz, lee *que el Celebrante cerca el Caliz*. P. 252. lin. 6. las, lee *la*. P. 260. lin. 10. univerſæ quæ, lee *univerſæque*. P. 262. lin. 24. el Sacerdote, lee *por el Sacerdote*. Pag. 290. lin. 2. de otro, lee *otro*.

He viſto eſte tercer Tomo de la *Aſsiſtencia de los Fieles à los Divinos Oficios, &c.* ſu Autor el Doctor Don Juan Elias Gomez de Teràn, Predicador del Rey nueſtro ſeñor, y ſu Capellan de Honor: y advirtiendo eſtas erratas, correſponde à ſu original. Madrid, y Abril à 11. de 1736.

Lic. D. Manuel Garcia Aleſon.

Corrector General por ſu Mageſtad.

Digitized by Google

Digitized by Google

DE LA MISSA, Y DE EL ſignificàdo, y orìgen de ſus Sagràdas Ceremònias, y Ritos en generàl.

EL PARROCO.

DE LOS RITOS DE LA MISSA, y de ſu orìgen, y ſignificàdos.

EXPLICACION.

ESTE nòmbre MISSA es voz Latìna, antiquìſsima, introducìda por el vulgo, y ſignificatìva de todo lo que en ella ſe contiène. Proviène de el verbo *Mitto*, para repreſentàr la oferta, y prèces, que por mèdio de el Sacer-

Digitized by Google

cerdòte se ofrecen, y embìan à el Eterno Padre. Algùnos dixèron, que se derivaba de la voz Hebrèa *Missách*, que significa oblaciòn espontànea, conforme à lo de el Deuteronòmio; (1) pero los Griègos la han llamado LYTURGIA, que quière decìr: *Pùblica Obra*; ò IERURGIA, que quière decìr: *Obra Sagràda*; ò MISTAGOGIA, que quière decìr: *Summo Ministèrio*; ò con otros vocablos, que han significado Oblaciòn, Sacrificio, y Mystèrio: (2) pero la mas significativa es la voz *Missa*, que el vulgo la diò, de oìr decìr à el fin de ella *Ite, Missa est.* Y como despues de el Evangèlio el Diàcono despedìa à los Cathecùmenos, dicièndoles: *Ite, Missa est*, embiandolos fuèra de la Iglèsia, tambièn se llamò aquèlla parte de Missa: *Missa de los Cathecùmenos*; aùnque no se

(1) Deuteronóm. cap. 16.
(2) Concil. Carthag. IV. Can. 84.

Digitized by Google

ſe quedaban à el Sacrificio, y reſto de la Miſſa de los Fièles. (3) Es la MISSA *Miſsiòn*, èſto es, de Prèces de el Puèblo, que embìa à Dios, por mèdio de el Sacerdòte. (4) Es Miſsiòn de *Chriſto*, que es embìado de ſu Padre, y viène en fuèrza de las palabras de la Conſagraciòn, que dice el Sacerdòte, rectamènte ordenado: y tambièn le ofrèce el Sacerdòte, y el Puèblo por mèdio de èl, embiàndole à ſu Etèrno Padre, en ſatiſfaciòn, è infinìto prècio de los pecados de el mundo, para aplacàr ſu ìra, y hacèr las amiſtàdes entre Dios, y los hombres. (5) Tambièn ſe dice *Miſſa*, entendièndoſe de parte de los Fièles, como rèos, que eſtàn presèntes à el Juìcio todo el tiempo que dùra el

(3) Rabán. Inſtit. Cleric. l. 1. c. 32.
(4) Alcuin. de Divin. Offic. cap. de Celebrat. Miſſ.
(5) Durand. l. 4. c. 1.

Digitized by Google

Sacrificio, cuya Causa expòne, como Abogàdo, el Sacerdòte; y concluìda, se los embìa, dandoles soltùra, como libres, por la satisfaciòn, que allì se ofreciò. (6) De que se sigue sabèr:

QUE COSA ES MISSA?

EXPLICACION.

MISSA es ùn Sacrificio instituìdo por Christo, y practicàdo de los Apòstoles, y succesivamènte de la Cathòlica Iglèsia, en el que se represènta, y renuèva el Sacrificio, y oblaciòn, que de sì mismo hìzo en la Cruz el mismo Christo, por el excesivo amòr, que tùvo à el Gènero Humano. Asì se dìce por lo que tòca à su difiniciòn, que la *Missa* significa el verdadèro Sacrificio in-

(6) Rup. lib. de Divin. Offic. c. 20.

Digitized by Google

incruènto de *Christo*, instituìdo por èl mismo con estas palàbras : *Hoc fácite in meam commemoratiônem* ; el qual tràe consìgo, que aya cosa externa sensible, que sèa Sagrada, y padèzca mutaciòn, (como la que se hace por la transubstanciaciòn de el Pan, en verdadèro Cuerpo de *Christo*) y se ofrèzca à Dios por legìtimo Minìstro sùyo con ciertos Ritos, y Ceremònias (como practicò Christo, y enseñò à los Apòstoles) à fin de que sean perdonàdos los pecàdos ; de dàr gracias por los benèficios ; de alcanzàr los Divìnos auxìlios ; y de protestàr el suprèmo domìnio de nuestro Dios, y Señòr, en que consìste la pròpria razòn de Sacrificio. (7)

La *diferènciа* de el Sacrificio, que hìzo *Christo* en la Cruz, à la de el que hàcen los Sacerdòtes en su Altàr, està en que el Sacrificio,

(7) Azór lib. 10. cap. 18. quæst. 5.

Digitized by Google

que hìzo *Christo* en la Cruz, fuè penòso, y comunmènte es llamàdo de nosòtros *cruènto*, esto es, sangriènto. El que hàce el Sacerdòte, es *incruènto*, esto es, sin pena, y sin sangre. En el *cruènto* de la Cruz, *Christo* fuè, no solo el Sacerdòte, que ofrecìa, sino es tambièn la Vìctima. En el *incruènto* la Vìctima es el mìsmo *Christo*, y distìnta de el Sacerdòte, que la ofrèce. Aquèl es ùno, y se hìzo ùna vez en el Calvàrio: este es ùno, y se renuèva muchas veces à el dìa en la Iglèsia; por lo que, como en la oblaciòn, que hàce el Sacerdòte de Chrìsto sòbre el Altàr, represènta à la que hìzo el mìsmo Redemptòr en la Cruz: assì tambien los Ritos, y Ceremònias, que acompàñan à esta oblaciòn, significan lo que hìzo Chrìsto antes, y despues de su Passiòn: por lo que no solo èstos Ritos, y Ceremònias, sino es tambièn el Altàr, los Vasos, y Sagràdos Ornamèntos, de que và vestìdo el Sa-

Digitized by Google

Sacerdòte, tiènen particulàr myſtèrio, que à el vivo represèntan los Dolòres, y Paſsiòn de nuèſtro Redemptòr, que por nosòtros ſufriò: y eſto ſe irà viendo en particulàr.

Inſtituyò, y celebrò Chrìſto Señòr nuèſtro ſu primèra Miſſa la noche de la Cèna, vìſpera de ſu Paſsiòn; pues como Sacerdòte etèrno, ſegùn el Orden de Melchiſedèch, el primèro, y principàl Maèſtro de los Ritos, y Ceremònìas, con que querìa ſer ſervìdo en el Sacrificio de la Miſſa, reſuèlto à quedarſe para ſiempre con ſu tièrna, y querìda Eſpòſa la Iglèſia, hacièndoſe prenda ſegùra de ſu amòr, y de la Glòria, que en el Cièlo la tenìa prevenìda; è inſtituyèndola heredèra universàl de todos ſus biènes, èſto es, de ſu mìſmo Cuerpo, Sangre, y Eſpìritu en quanto Hombre, y de ſu Divinìdad como Dios: llegàda la hora para inſtituìr tan alto Sacramènto, y encerràrſe todo en

las eſpècies de Pan, y Vino, en que ſe quedò Sacramentàdo; celebrò ſu primèra Miſſa, en donde conſagrò el Pan en ſu pròprio, y vivo Cuèrpo; y el Vino en ſu verdadèra, y viva Sangre: y ſe ofreciò à ſu Etèrno Padre en Sacrificio incruènto, el miſmo, que à otro dìa ſe avìa de ofrecèr en el cruènto de la Cruz, por los pecàdos de el Mundo: (8) y ordenàdos de Sacerdòtes por el mìſmo Chriſto ſus Apòſtoles, les mandò, que en ſu memòria, y de ſu Paſſiòn, aſsì lo hicièſſen, como avìan viſto, y los enſeñò, (9) de cuya inſtitución mas particularmènte ſe verà en el Jueves Santo.

Se repìte todos los dìas en la Iglèſia el Sacrificio incruènto por los Sacerdòtes, y no el cruènto; porque aquel ſangriento de Chriſto nueſtro Redemptòr en la Cruz, por sì ſo-

(8) Concil. Trid. ſeſſ. 22. cap. 1.
(9) Azór lib. 10. cap. 8. q. 4.

Digitized by Google

ſolo abundantiſsimamènte baſta para perdonàr todos los pecados de el Mundo; y el Sacrificio incruènto de la Miſſa es oblaciòn de aquèl, y en ſu memòria: por eſſo verdaderamente ſe conſagra en la Miſſa el Cuèrpo de Chrìſto, y ſe ofrèce à el Eterno Padre. (10) Y aùnque el de la Cruz fuè baſtànte para ſatisfacèr abundantìſsimamente por todos los pecados, no los bòrra, ſino es que ſu fruto venga à nosòtros, y ſe nos comunìque por los Santos Sacramèntos, y buènas obràs, ò ſacrificios. Aſsì celèbran todos los dìas los Sacerdòtes, y consàgran el Cuerpo de Chriſto en la Miſſa, y lo ofrècen, para que todos los dìas conſigàmos de ſu ſalutìfero fruto: à el modo, que frequentàmos los Sacramèntos, y hacèmos buènas obras, para que la oferta, que de sì hìzo Chrìſto en la Cruz, en ſatisfaciòn de los pecàdos de el Mun-

(10) Azór eod. cap. quæſt. 8.

Digitized by Google

Mundo, nos sèa cada dìa fructuòsa, y saludàble; porque no bàsta, que ùn Sol sea suficiènte para alumbràr à todo el Orbe todos los dìas, que dùre el mundo, si huvièsse quièn quisièsse estàrse en tinièblas, tenièndo cerràdas las ventànas, y puèrtas, por donde ha de entràr la luz: assì aùnque àya en el mundo luz para aquèlla pièza, y sèa de dìa, si èl no hace las diligèncias de abrìr por donde èntre, se estarà en sus tinièblas.

Pusièron en execuciòn los Apòstoles el mandàto, y precepto, que recibièron de CHRISTO, quando les ordenò hiciessen, y celebràssen el santo Sacrificio, dicièndoles: *Hacèd èsto, y de esta missma manera*, (explìca San Juan Chrysòstomo (11)) *en memòria mìa, y de mi Passiòn*: assì es probàble, que recogìdos en el Cenàculo, luègo que gozàron de la deliciòsa vis-

(11) Homil. 38. in Matth.

Digitized by Google

vista de su Maèstro Christo resucitàdo, comenzàron à cumplir èste precèpto, y decir Missa; y que èsta fuè ùna de las disposiciònes, con que mas se prepararon à recibìr el Espìritu Santo, segùn lo que Pròclo, Arzobìspo de Constantinòpla, en su Litùrgia dice: *Fusíssimè, & longa Oratiône Missam decantábant, quòd in memóriam sempèr habérent Verbum illud Dómini, dicéntis: Hoc fácite in meam commemoratiônem. Per has ìgitùr præces Spíritus Sancti advéntum expectábant, ut hac divîna præséntia, propósitum in sacrificium panem, & vínum, aquâ permixtum, ipsum illud Corpus, & Sánguinem Salvatôris nostri Jesu-Christi efficiat.* (12) La misma importància de èsta disposiciòn en los Apòstoles, considerò Exìchio; y es comùn de los Eclesiàsticos, con Beda, avèr celebràdo los Apòstoles im-

(12) Ex Levit. tit. 4. cap. 9. Actor. 1.

Digitized by Google

immediàtamente deſpues, que ſubiò Chriſto Señor nueſtro à los Cielos. La Hora, en que ſe crèe probablemènte celebràban los Apoſtoles, fuè en la Hora de Tèrcia; y como es comùn ſentìr, que la tradiciòn Apoſtòlica empezò deſde la Aſcenſiòn de Jeſu-Chriſto, ſiendo èſto en las demàs coſas Eccleſiàſticas, mucho mas cierto es en el Sacroſanto Sacrificio de la Miſſa; pues luègo, que celebràron, añadièron el *Pater noſter*, *&c.* (Oraciòn, que les avìa enſeñàdo el miſmo Chriſto) à las demàs Ceremònias, que ſu Mageſtad les enſeñò en la Cena, ſegùn Tertuliàno, (13) San Gerònymo, y San Gregòrio. Y ſegùn Thomàs Uvaldènſe, y otros, fuè San Pedro el primèro, que añadiò èſte Rito, y celebrò la primera Miſſa deſpues de Chriſto en el Ce-

nà-

(13) De Ore, cap. 9. cont. Pelag. lib. 3. ep. 63.

Digitized by Google

nàculo; y Santiago el Menor, como Obìſpo de Jeruſalèn, y particular de aquella Dìòceſis, intimò en ella el primero los Ritos, y Ceremònias Apoſtòlicas à ſus Fièles. Durànde dice, que reſidièndo San Pedro en la Càthedra de Antiochìa, aumentò allì tres Oraciònes à la Miſſa. (14)

Fuè el Cenàculo la primèr Iglèſia de la Lèy de Gràcia, que eligiò Chriſto; y mandò adornàr, para conſagràr el Pan en ſu Sacratìſsimo Cuèrpo, y el Vino en ſu Sangre; y en èl continuàron los Apòſtoles los Eccleſiaſticos Oficios, y celebràron el Santo Sacrificio, el tiempo, que eſtuvièron allì, haſta que les mandò Chriſto ſalìr à predicar.

Los *Miſſales*, cùya denominaciòn toman de la voz *Miſſa*, ſe han usàdo en la Iglèſia deſde los princìpios, aùnque no en la forma, que oy tièmen, ni con el miſ-

(14) Lib. 4. cap. 1.

Digitized by Google

mo nombre. Fuè ſu *orìgen*, de que experimentàdos los Diſcipulos de los Apòſtoles de como nueſtra fragilidàd olvìda qualquiera inſtituciòn, y enſeñànza, afianzàron èſta de los Ritos, y Ceremònias de la Miſſa en ſus Eſcrìtos; de lo que cuydàron San Ignàcio Màrtyr, San Policàrpo, San Juſtìno, y muy en particular, y de propòſito San Clemènte, Coadjùtor, y Diſcìpulo de San Pedro, mediàto ſuccèſſor sùyo en la Silla Apoſtòlica. Y tambien San Dionìſio Areopagìta, compañèro en la predicaciòn de el Apòſtol San Pablo. San Clemènte dice, que lo que de los Ritos, y Ceremònias Eccleſiàſticas eſcrìve, es lo que los Apòſtoles aprendièron de Chriſto Señor nueſtro. (15) Y eſte Santo fuè compañero contìnuo de San Pedro, y ſu querìdo, para dexarlo por ſucceſsòr ſuyo, ſegùn le dìxo, que no avìa otro algùno, que mas huvièſ-

(15) Epiſt. 3.

vièsse asistìdo à su Doctrìna, ni que mejòr se huvièsse instruìdo en el modo de governàr la Iglèsia. (16) De la Litùrgia de este Santo Pontífice, escrìve el Cardenàl Belarmìno, (17) se ha de sentìr lo mismo que de la de Santiàgo el Mayòr, que dice, es de San Clemènte, y despues aumentàda por los posteriòres; y se crèe, que San Clemènte, no por su parecèr solo compùso esta Litùrgia, sì por el Rito, y Ceremònias, que avìa observado en San Pedro, à el modo, que el Santo Apòstol ningùna otra cosa hacìa ofrecièndo el Sacrificio de la Eucharistìa, sino lo que el mismo Christo mandò hacer. Y Barònio dice ser antìgua tradiciòn, que la forma, que prescrìbe el Missal en la Iglèsia Latìna, y Occidentàl (excepto algù-

(16) Epist. 1. ad Jacob. trad. Dion.
(17) Belarm. Descriptór Eccles. in Sanct. Clemént. sess. ult.

Digitized by Google

nas cosas, que despues se han añadìdo, ò mudàdo) es dispuèsta por el Prìncipe de los Apòstoles, por no constàr de otro algùn principio, y orìgen su institución; y assì se verifica, que escriviò San Clemènte, lo que le enseñò San Pedro. (18) En los principios algùnos dièron vàrios nombres al Missal, como fuèron el de *Sacramentàl*, el de *Lìbro de Mysterios*, el de *Lìbro de Sacramèntos*; (19) y aunque no estàba dispuèsto en el modo que oy, ni las Epistòlas, y Evangèlios, que ordenò despues San Gerònymo por mandàdo de San Dàmaso, ni en los primèros sìglos avìa Imprèntas; siempre desde los Discìpulos de los Apòstoles, y especialmènte desde San Clemènte, ha avìdo este santo Libro manuscrito, (20) segùn consta de las vàrias Litùrgias antìguas; de

(18) Barón. anno 102.
(19) Durànd. lib. 5. cap. 2.
(20) Idem lib. 4. cap. 1.

Digitized by Google

de las que ùnas empezàban con muchos Pſalmos, que ſervìan de preparaciòn, y diſpoſiciòn, para celebràr el ſanto Sacrificio, y llamar la atenciòn de los Fièles, y avivar ſu Fè; deſpues ſolìa empezàrſe la Miſſa por la Lecciòn, haſta que luègo Celeſtìno Papa mandò, ſe cantàſſe el *Introìto* en la forma, que oy eſtà diſpuèſto: el que ordenò para los dìas pròprios San Gregòrio, y diſpuſo el Cànto. Aſsì por otros Sùmmos Pontìfices en diverſos tiempos ſe ha ìdo diſponièndo, ſegùn ha ìdo crecièndo con la Religiòn Chriſtiàna el Culto, y ha ſido mas conveniènte haſta llegàr à la ſentàda, y eſtablecìda forma, que con hermòſa conſonància eſtà oy èſte Sagràdo Libro.

De modo, que Zòbio Dominicàno ſiènte, y defiènde, que los Pontìfices Romànos, tanto en eſtos ùltimos ſiglos, como en los primèros, ſiempre llamàron *Miſſa* à eſte ſanto Sacrificio; y que, para

ra mayòr mageſtad, en la celebraciòn de ſus veneràbles Myſtèrios, que contiène (que ſon todos los de la Vida, y Paſsiòn de *Chriſto*, deſde que baxò el Verbo Divìno de el Sèno de ſu Etèrno Padre à hacerſe Hombre, haſta que hècho Hombre, ſe ſubiò à los Cielos, y ſe cumpliò la promèſſa, que hìzo de embiar el Eſpìritu Santo) ſalvo la integridàd de todo aquello, que recibièron de el miſmo Chriſto; todos los demàs Ritos, y Ceremònias, que ſon como accidentàles à la eſsència de el Sacrificio, en la forma, que oy eſtàn diſpuèſtas, no es que las añadièron los Pontìfices; ſino es que las reſtituyèron à la que avìan recibìdo por tradiciòn de los Apòſtoles, y de ſu Prìncipe San Pedro: *Pontífices Románi* (dice Zòbio) *tàm poſterióribus, quàm ſuperióribus tempóribus, Miſſam hoc Sacrificium vocavérunt, atquè pro majeſtâte venerabílium Myſteriôrum, ſalva tamèn integritâte eôrum, quæ à Jeſu-*

Digitized by Google

Jesu-Christo accepérunt, multa ad Ritus, ac ceremónias accidentália à traditióne Apostòlica restituérunt quidèm, non verò addidérunt. (21) Numèra èste Autòr con Fray Francìsco Longo, en su Breviàrio Chronologico, por derivàdo de los Apòstoles, todo lo que oy vèmos de la Confesiòn generàl, que hace el Sacerdòte à el princìpio de la Missa; los Versos de Davìd à el Introyto, Graduàl, Ofertòrio, y Communiòn; las Oraciònes, que llàma Colectas, en que oràmos à Dios por nosòtros, y por toda la Iglèsia con el *Pax vóbis*, y el *Dóminus vobíscum*, que las precède; y su conclusiòn: *Per Dóminum nóstrum, &c.* y *Amèn*; la Lecciòn de la *Epìstola*, y *Evangèlio*, la *Predicaciòn*, el *Symbolo*, *Ofrènda voluntaria*, *Prefacio*, *Trisàgio*, *ceremònias de el Cànon*, *à*

(21) S. cap. 29. tit. Pontifex Roman. Antist. Sac. pag. 35.

Digitized by Google

el alzàr la Hòstia, y el Caliz, el Pater noster, Acciòn de Gracias, Oraciòn despues de la Comuniòn, y el *Ite, Missa est*; de los que trata Tertuliano en vàrias partes de sus obras, (22) y Lindàno, como doctrìna, que Christo Señòr nuestro enseñò à los suyos, los quarènta dias, que conversò con ellos, despues de su Resurrecciòn, segùn San Justìno: la que el Espìritu Santo les declarò, sugiriò, y enseñò con su Divìna ilustraciòn en todo, como *Christo* les avia prometìdo. (23)

De la necessidad de este sagràdo Libro, para celebràr el Santo Sacrificio; y de la veneraciòn, y aprècio, que se le debe, se ha dicho.

Los milàgros, con que Dios nuèstro Señòr nos ha querìdo dàr à conocèr la preciosidad, que con-

(22) De Anima, & Apologia, n. 39. de Iejunio, & de Coróna Militis.

(23) Lib. Cui. tit. Roman. Pontif. cap. 89. p. 359. ibid. super lib. 3. cap. 8. fòl. 8a.

Digitized by Google

contiène, han sido muchos, y en especiàl dirè solo ùno, ù otro, por la brevedad que desèo.

El primero es el caso sabìdo de los dos Missales el *Romano*, y el *Gotico*, que dispùso S. Isidòro, Arzobìspo de Sevilla, por comisiòn particulàr de el Concilio Toledano IV. y autorizàron San Ildefonso, y San Julian, segùn lo que en Espàña avìamos recibìdo de Ritos, y Ceremònias, y usàdo desde los Apòstoles, por medio de sus Discìpulos, que plantàron en ella la Fè, especialmente de su Patròn el Apòstol Santiago el Mayòr, (de quien refiere el Padre Herrera (24) de la Compañìa de Jesvs) que celebrò en estos Reynos el Santo Sacrificio; y que en tiempo de el Arzobìspo Don Pedro de Castro y Quiñònes se hallò entre las demàs riquèzas de Santos, y Libros, en el santo Monte de la Ciudad de Granada, la Litùrgia, con que ce-

(24) Herrer. lib. 1. Cerem. de la Missa, c. 11.

Digitized by Google

celebrò el Santo Apòſtol; y que es muy conforme à la Apòſtolica de San Clemènte: cuya aprobaciòn, y censùra de la Iglèſia Romàna en aquèl tièmpo, y deſpuès ſe ha ſolicitàdo. Y la Iglèſia nuèſtra Madre en el Oficio de San Iſidòro en la ſegùnda Lecciòn de el ſegùndo Noctùrno, refière de San Bràulio, que no ſolo lo comparò à San Gregòrio Magno, ſino es que fue dado de el Cièlo, para enſeñàr à Eſpaña, en lugàr de Santiago Apòſtol con ſus Libros de los Oficios Eccleſiàſticos, y demàs de el Santo. El qual Miſſal, ò Litùrgia ſe llamàba *Mozàrabe*; que ſe derìva de *Miſtàrabes*, ò *Mixtiàrabes*, ò de *Muſtàrabe*, que todo quière decìr: en mèdio de los *Aràbes*, ù entre los *Aràbes*; aſsì à el Oficio, que ſe celebrò en Toledo todo el tièmpo, que eſtuvièron los Moros en Eſpàña, ſe llamò *Mozàrabe*, y à los Chriſtiànos, que allì vivian, y à ſus deſcendièntes *Mozàrabes*.

En tiempo de el Rey Don Alonſo

Digitized by Google

ſo el VI. ſiendo la Reyna ſu Eſpoſa de Naciòn Francèſa, deſeò ſe introduxèſſe en Eſpàña el REZO GALICO, y ſu Miſſal, que era el Romàno; à lo que conſiguiò inclinàr à el Rey. (25) No obſtànte eſtàr aprobàdos los Ritos de Eſpàña por Apoſtòlicos, deſpues de pùblicas diſputas, y los vàrios exàmenes de la ſuprèma autoridàd de el Papa Juan X. quien no hallò en los Libros de el Rezo Mozàrabe coſa, que deſdixèſſe de ſana, Romàna, Apòſtolica Doctrìna, y Ceremònias. Como ſe opuſièſſe el Clero, y el Puèblo defendièndo ſu antìguo Rezo, ſe paſsò à la pruèba de peleàr dos Cavallèros, ùno à favor de el Romàno, y otro de el Gòtico: venciò el que defendìa el antìguo, llàmado Juan Ruiz; pero como los contràrios no ſe dièſſen por vencìdos: el Rey determinò, que de eſte negòcio ſe reduxèſſe la reſoluciòn à la que hicièſſe el fuègo, he-

(25) Mariana lib. 9. c. 18.

Digitized by Google

hechando en èl los dos Miſſales el *Gàlico*, ò *Romàno*, y el *Gòtico*, ù *Mozàrabe*, para que ſe ſiguièſſe, el que quedàſſe indemne. Hizoſe aſsì en mèdio de la Plaza Mayòr, donde ſe encendiò ùna grande hoguèra; y hechàdos en ella los dos Miſſales, el Romàno ſaltò de el fuego algo chamuſcàdo, el Mozàrabe ſe quedò en el fuego, y yà apagàda la hoguèra, ſe hallò en medio de las cenìzas, ſin avèr recibìdo leſiòn algùna de las llamas. El Rey, viendo eſta maravìlla, interpretò, que era voluntad de Dios, que el Romàno ſe usàſſe en todo el Mundo, y por conſiguiènte en ſu Reyno; y el Mozàrabe en las Iglèſias antiguas de Tolèdo, que ſon ſeis antiquìſsimas Parroquias de aquella Ciudad; y oy ſe conſerva, y obſervan los Capellànes, que llàman Mozàrabes, eſte Rito en la Santa Iglèſia de Tolèdo, Primàda de las Eſpañas, debàxo de precèpto Pontificio.

Semejante fue la interpretaciòn, que refière la Vida de San Eu-

Digitized by Google

Eugenio, en la contiènda de el Rezo Ambrosiàno con el Gregoriàno. Fue el caso, que aviènd el Papa Adriàno convocàdo à Concìlio, donde se estableciò se observàsse universalmènte en la Iglèsia el Oficio Gregoriàno: à lo que obligò el Emperadòr Carlos, mandando à todos los Clèrigos, que fuessen obligàdos à quemàr todos los Libros de el Oficio Ambrosiàno por divèrsas Provìncias; aviènd llegàdo San Eugènio despues, que ya se avìa concluìdo el Concìlio, rogò à el Pontìfice bolvièsse à llamàr todos los Prelàdos, que avìan concurrìdo à el dicho Concìlio; y buelto à congregàrse, saliò por sentìr de todos, que el Missal Ambrosiàno, y el Gregoriàno, se pusièssen sobre el Altàr de San Pedro Apòstol cerrados, y sellados con muchos Sellos de los Obìspos; y que tambièn cerràdas las puèrtas de la Iglèsia, por afuèra, insistièssen en oraciòn toda la noche, para que Dios les dièsse à entendèr con al-

Digitized by Google

algùn ſigno, de qual de aquellos dos Miſſales fuèſſe ſu voluntad ſe ſirvièſſe en la Iglèſia univerſalmente. Hècho todo eſto, por la mañàna, entrando en la Iglèſia, hallàron, que el Miſſal Gregoriàno ſe avìa deſquadernàdo, y eſparcìdo ſus quadèrnos, y hojas por lo mas de la Iglèſia; y el Ambroſiàno, (que avìa quedàdo, como el otro, cerrado, y ſellàdo) le hallàron ſobre el Altàr, pero abièrto, en el miſmo ſitio, en que le avìan dexàdo cerràdo. Con lo que entendièron, ſer voluntàd de Dios, que el Oficio Gregoriàno ſe eſparcièſſe por todo el Mundo; y que el Ambroſiàno ſolo ſe obſervàſſe en ſu Iglèſia, como oy ſe obſerva en la de Milàn; y el Gregoriàno, que es el Romàno, por toda la Chriſtiandàd.

Aſsì ha miràdo Dios nuèſtro Señòr por los Sagràdos Libros, que contièenen los Evangèlios, Oraciònes, y demàs de ſu Divìno Cùlto, no ſolo defendiendolos de las llà-

Digitized by Google
mas,

mas, y elemèntos, ſino es tambien à los que ſe han armàdo de ellos, para librarſe de toda contrariedàd. San Gàlo Obiſpo, viènd̀o abrasàrſe en vivas llàmas la Ciudàd de Alvèrne, tomò un Miſſal, y puèſto abièrto ante el pecho, ſe entrò por mèdio de el incendio, que à èl punto perdiò ſu fuèrza, y ſe apagàron los volcànes. (26) San Marciàno con ùn Miſſal aplacò el fuègo, que abrasàba la Iglèſia de Santa Anaſtàſia; y à ſu viſta ſe convirtièron muchos Infièles. A Santa Tròfima, Diſcìpula de el Apòſtol San Andrès, ſiendo condenàda à el lugàr de las mugères inmùndas, à el vèr entràr algùn mancèbo contra ſu purèza, ſe ponìa ante el pècho el Libro de los Santos Evangèlios, y à el punto los atrevìdos, perdiendo el colòr, y las fuèrzas, ſe ſentìan obligàdos à ſalirſe ſin tocarla. (27)

EL

(26) Gregòrio Turonènſe.
(27) Pedro de Natalib. lib. 1. cap. 8.

Digitized by Google

EL PARROCO.

DE LA ATENCION, y veneraciòn con que dèben los Fièles asistìr à el tremendo Sacrificio de el Altàr.

EXPLICACION.

SAN Nilo, en la Epìstola, que escriviò à Anastàsio, de San Juan Chrysòstomo, dice de este Gran Prelado, que veìa la Iglèsia, y Casa de el Señor llena de multitùd de Angeles, especialmènte en el tiempo en que se ofrecìa el Divìno, è incruènto Sacrificio de la Missa: por lo que lleno de admiraciòn, y alegrìa, solìa referìr este especial favòr à sus espirituàles amigos. Luègo que empezàba el Sacerdòte el santo Sacrificio,

Digitized by Google

cio, à el punto baxaban Celestiàles Espìritus vestìdos de Estòlas, resplandecièntes, que con sùmma atenciòn, grande sìlèncio, y reverència, miraban à el Altàr, estàndo al rededòr de èl en pie; y otros muchos, repartìdos por toda la Iglèsia, asistièndo à los *Obìspos*, *Presbìteros*, y *Diàconos*, que distribuìan la Sagràda Comuniòn, ayudàndolos cuydadòsos, y solìcitos. (1) De que se dèbe inferìr la gran reverència, puntuàl diligència, y temòr, con que debèmos estàr en el Templo, especialmènte ante tan Divìno Sacrificio.

EXEMPLO.

ENtre innumeràbles exemplos, que tràen los Lìbros, de lo que à Dios desagràda la mas leve irreverència en el Templo, especialmente en tiempo de el santo Sacrificio de la Missa, pongo solo

(1) Barònio anno Christi 407.

Digitized by Google

el caso, que se refière de San Basìlio Magno, Obìspo de Cesàrea, el que recibiò indecìbles mercèdes à el tiempo de celèbrar la Missa, por su extraordinaria disposiciòn, y particularìsima atenciòn à sus Mystèrios: entre estas mercèdes fuè ùna, que dividièndo ùn dìa la Hostia en tres partes, reservò ùna de ellas, y la colocò dentro de ùna Paloma de oro purìsimo, que avìa puèsto pendiènte sobre el Altàr: esta Paloma siempre que elevàba la Hostia, impelìda de el Divìno Espìritu, se movìa tres veces, como en demonstraciòn, de que aprobàba Dios el Sacrificio de su santo Siervo. Reparò ùn dìa, que aùnque avìa elevàdo la Hostia, no se avìa movìdo la Paloma: cuydàdose, y assustado de qual serìa la causa de aquèlla novedàd; bolviò la cabèza, y viò, que ùno de los Diàconos, que le asistìan, hacìa algùna seña desde el Altàr à ùna muger: à el punto conociò ser èsta la causa de tan extraordi-

Digitized by Google

naria yovedàd: le apartò de sì, y le suspendiò de su Ministèrio por muchos dìas, y repartiò à los pòbres mucha de la hacienda de el Diàcono, en castìgo de esta sola falta: pùso ùna cortìna entre el Altàr, y el Puèblo, para que en adelànte se obviàsse semejànte inconveniènte: mandò à el Pueblo, que ayunàsse siete dìas; y con estas diligèncias continuò el Cielo sus favores, bolviendo la Paloma à dàr las mismas muèstras, que antes, y à hacer conocèr à todos, quan sùmmo es el Divìno desagràdo de las irreverèncias, en que incurren los Fièles en el tiempo, en el que han de adorar, y reverenciar à Dios, aùnque sèan de las que tièmen por leves; y que aunque sea un Santo el que celèbra, como era San Basìlio el Grande, le pueden suspendèr el cùrso de celestiàles favores los agènos pecados de los que concurren à administrar, ò assistir à

Digitized by Google

el ſanto, y adorable Sacrificio de el Altar.

EL PARROCO.

DE LA HORA DE CELEbràrſe la Miſſa ſolemne, la Conventuàl, y Rezàda.

EXPLICACION.

ESta Hora es la de Tèrcia, eſto es, deſpues de cantàda en el Coro, en las Fieſtas de Santo dòble, ò ſemidòble, en las Dominìcas, è Infraoctàvas.

Ha de ſer deſpues de cantarſe Tèrcia por mandado de el Papa Teleſphoro, que prohibiò ſe cantaſſe antes; porque ſiempre ha de preceder algùna Hora à la Miſſa, como preparaciòn para celebràrla,

Digitized by Google

la. (1) *Es à la de Tèrcia*; porque à esta Hora clamàban los Judìos, dicièndo, crucificàssen à el Rèdemptòr; (2) y porque hagàmos memòria de su Passiòn, y de avèrse ofrecìdo por nosòtros en la Cruz; y porque à esta Hora descendiò el Espìritu Santo; y à fin de que puèdan bolvèr los Sacerdòtes à Vìsperas, y el Puèblo oyga la Missa, y Sermòn antes de la comìda. (3)

En las Fièstas simples, y ferias de el año se cànta la Missa dicha la Sèxta; porque esta Hora de *Sèxta* corresponde à aquèlla, en que Christo fuè crucificàdo, segùn San Juan, cap. 19. y porque estos dìas son como el mèdio entre los de la solemnidàd, y alegrìa, y los de

(1) Ex Amalár. lib. 3. cap. 42. de Consecrat. distinct.

(2) S. Marcos cap. 15.

(3) Rodulf. prop. ultim.

Digitized by Google

el llanto, y penitència: (4) pues como en las Fièstas es à la Hora de *Tèrcia*; en el tiempo de penitència, es despuès de *Nona*; y en este de las Fièstas simples, y ferias de el año, à la de *Sèxta.*

Despuès de dicha la *Nona*, se cànta la Missa de el tiempo en el Adviènto, en la Quarèsma, en las quatro Tèmporas, en la Infraoctàva de Pentecostès, y Vigilias, que se ayùnan, aunque sean dias solemnes; lo que refière Durànd o se hace por institución de el Papa Pelàgio. (5) Se dice à la Hora de *Nona*; porque à esta Hora dice Amalàrio, espirò nuestro Redemptòr, y porque antiguamènte se ayunaba hasta dichas Vìsperas. (6)

En el *Adviènto*; porque se igualaba

(4) Gemma Animæ, lib. 1. cap. 113.
(5) Durànd. lib. 4. cap. 1.
(6) In cap. Solèmnit. dist. 1. de Consecrat. Amalàr. lib. 3. cap. 42.

Digitized by Google

làba à la Quarèſma antiguamènte en el ayùno; y tambièn en las Vigìlias, y Tèmporas por la miſma razon.

La *Miſſa Privàda*, que vulgarmènte ſe llàma Miſſa Rezàda, dichos Maytìnes, y Làudes, ſe puede decìr à qualquiera hora, deſde la Auròra, haſta el mèdio dia, conforme à lo que dixo Chriſto por San Juan, cap. 9. conviène obràr en tanto que es dìa; (7) aſsì ſe neceſsita de Privilègio, por algùna cauſa, para decìrſe deſpuès de el mèdio dìa, deſde donde el ùſo comùn llàma *tarde*; y tambièn, porque, como en la Miſſa, ſe hace memòria de la Paſsiòn de nuèſtro Redemptor, que lo mas de ella fuè por la mañàna, haſta la Hora de Nona, en que muriò; y la de ſu Reſurrecciòn fuè tambièn por la mañàna; y la de ſu Aſcenſiòn, que ùnos ſienten, fuè à la de Tèr-

(7) S. Thom. 3. part. q. 83. art. 2. ad 4.

Digitized by Google

cia, y otros à la de Sèxta; aſsì en vàrias horas de el dìa, deſde la Auròra, haſta el mèdio dìa, ſe celèbra la Miſſa Privàda; (8) ſegùn lo ya diſpuèſto por el Concìlio Tridentìno, de que ſe obſerve èſta loàble coſtùmbre, que ha ſido la mas univerſalmènte recibìda deſde los princìpios de la Iglèſia.

Miſſa Solèmne, y Cantàda, es la que ſe celèbra, y cànta el Clèro Seculàr, ò Regulàr: la que por ſer con mayòr aparàto, y nùmero de Minìſtros, y concurrència de el Puèblo, ſe llàma *Solèmne*: el Puèblo antiguamènte concurrìa à ofrecèr lo neceſsàrio para el Sacrificio, y deſpuès comulgàba. Se dìce tambièn *Solèmne*; porque para èſta tiène en pràctica la Santa Madre Iglèſia muchos Ritos, y Ceremònias, que ordèna, todas ſignificatìvas de Myſtèrios, y que hacen à la mayòr mageſtàd, y veneraciòn de el ſanto Sacrificio, las que

(8) Duránd. ubi ſupr.

Digitized by Google

que no se pueden practicàr con solo el Sacerdòte, y el Minìstro; y porque èsta solemnidàd, que constituye el nùmero de Minìstros, la asistència de los Ayuntamièntos, ò Justìcias de las Ciudàdes con el Puèblo, hacen ùn pùblico, y solèmne culto, con el qual dàn à Dios adoraciòn de Latrìa, el que se ha de preferìr à el culto de adoraciòn particulàr, y privàdo; porque aquel, como mas universàl, es mas acèpto à los Divìnos ojos, y mas desèado de la Iglèsia nuèstra Madre. Por tanto, aùn en la Missa Privàda ha quedàdo el saludàr à el Puèblo en pluràl con el *Dóminus vobíscum*: el oràr por todos, y en el Cànon; lo que naciò de la multitùd de Puèblo, que concurrìa à el Sacrificio.

La Missa Privàda, que se llàma Rezàda, puède celebràrse, aùnque no intervènga mas que el Sacerdòte, y el Minìstro, por la costùmbre que ha avìdo en la Iglèsia Cathòlica, desde el principio; (segùn

gùn observa el Cardenàl Bona (9) porque los Apòstoles, quando no podìan celebràr en pùblico, administràban la Eucharistìa, que avìan consagràdo en la Casa privàda, que destinàban, ò hallàban, para celebràr el santo Sacrificio; y sus Discìpulos, y Sacerdòtes, de la Iglèsia Primitìva, que los succedièron, celebràban Missa Privàda, ya en las Càrceles, ya en las Casas, ya en las Cuèbas, ya en los Cementèrios, ò Tugùrios, como les era posìble, ocultos, ò fugitìvos de las gràves persecuciònes de los Infièles. (10) Assì el Emperadòr Constantìno, luègo que recibiò el Sagràdo Bautìsmo, dispùso ùn Oratòrio en su Real Palàcio, y despues ùna Capìlla portàtil, para llevàr à sus campàñas, y que en ella se celebràsse el santo Sacrificio.

Aùnque no àya à la Missa Privàda

(9) Lib. 1. Rerum Litùrg. cap. 14.
(10) Eusèb. lib. 4. cap. 17.

Digitized by Google

vàda Puèblo, ni mas que el Sacerdòte, y el Minìstro, hàbla siempre en nùmero pluràl, saludando à el Puèblo, y dicièndo las Oraciònes, como si asistièssen todos; porque entonces hàbla el Sacerdòte con la Iglesia, de la qual es Minìstro; y èsta es ùna, que contiène muchos, y como que se compèndia en cada ùno de sus Fièles: y à el modo, que quando el Sacerdòte rèza el Oficio, y Horas Canònicas solo, hàbla muchas veces en nùmero pluràl; no es de estrañàr, que en el tiempo de el Sacrificio, òre, adòre, y bendìga, hacièndo aquèllas funciònes en nombre de la Iglèsia, de quien es su Minìstro.

Digitized by Google

DE EL ASPERSORIO, y bendiciòn antes de la Missa.

EN *las* DOMINICAS *de el año, antes de dàr principio à la Missa Cantàda, y de ponerse el Sacerdòte la Casùlla, rocìa con el Agua Bendìta, y bendice el Altàr, la Iglèsia, y à èl Puèblo,* por Decrèto de el Pontìfice Alexandro Primero, para ahuyentàr de los corazones, y de la habitaciòn de los bautizàdos toda immundìcia de el infernàl Espìritu; segùn lo que dìxo Dios por Ezechièl, (11) que rociarìa à su Puèblo con agua pura, y se limpiarìa de sus manchas, y les darìa un nuèvo corazòn. Y como se dèbe creèr, que los Fièles, para assistìr à tan tremèndo, y solèmne Sacrificio, estàn prevenìdos con

(11) Ezechièl, cap. 36.

con la penitència, ò contriciòn de las graves culpas, para no comparecèr en presència de su Dios, y Redemptòr, con alguna horrible màncha mortàl, que los hace enemìgos de su gràcia, y esclàvos de el demònio: esta Agua Bendita es, no solo para ahuyentàr las moscas de los vanos pensamientos, que tùrban la atenciòn à el Sacrificio, y Mystèrios; sino es tambien para labàrnos de las mànchas de las cùlpas veniàles, en que facilìsimamènte incurrimos.

Por Brève de Gregòrio XIII. se concède à Espàña, que quando en dìas de Pàscua, ù de otras Fiestas solèmnes, celèbra el Prelàdo, ù otra persona principàl, como Canònigo, &c. no estè obligado à hacèr la aspersiòn de la Agua Bendìta à el Puèblo por su persòna, sino que la puèda hacèr otro Sacerdòte, con Estòla sobre el Alva, ò Sobrepellìz, y no con Càpa; pero siempre ha de ser Sacerdòte.

Digitized by Google

dòte. Se hace esto los Domìngos; porque en el dìa Domìngo santificò el Redemptòr de el Mundo las aguas de el Jordàn con su Bautìsmo. (12) Mas latamènte se puède vèr esto en la Nòta precedènte, de la Missa, de la Dominìca de Resurreccion. Y de el Agua Bendìta, è hysòpo, se ha dicho en las bendiciònes de la Consagraciòn de la Iglèsia, y se dirà en la Dominìca de Adviènto.

EL

(12) Synod. 3. Constantin. Canon. 8.

Digitized by Google

EL PARROCO.

DE LOS RITOS, y Ceremònias en particulàr, que advièrten los Fièles en el ſanto Sacrificio de la Miſſa, y de ſu orìgen, inſtitución, y ſignificàdo.

EXPLICACION.

ANtes de veſtìrſe el Sacerdòte los Sagràdos Ornamèntos, para celebràr el ſanto Sacrificio, ſe ha preparàdo, rezando los *cinco Pſàlmos* de Davìd con ſu *Antìphona*, y antecedentemènte con los *Maytìnes*, ſegùn lo ordenàdo por Inocèncio IV. porque como el nombre de Sacerdòte es lo miſmo, ò equivàle à el de *Sacérdos, ò Sácra dans*: eſto es, el que dà lo Sagràdo; ò el que adminìſtra, à el que

Digitized by Google

què es la sùmma Santidàd ; ò el de *Sacra docens* : esto es , el que ensèña todo lo santo ; porque ensèña con el exemplo , y las palàbras , siendo como Capitàn Sagràdo : *Sácer Dux* ; porque es Santo, y dà à los demàs lo Sagràdo con que sèan Santos ; y el que es Santo , y Justo , se ha de santificàr , y justificàr mucho mas ; y por consiguiènte es mayòr su preparaciòn, para celebràr el santo , y tremèndo Sacrificio de la Missa , en que consàgra el Pan en verdadèro Cuerpo de nuèstro Señòr Jesu-Christo , y le distribùye à los Fièles , quando los comulga. Assì dice *cinco Psàlmos* , con *siete Oraciònes* , para que interiòr , y exteriormènte agràde à el Sùmmo Sacerdòte Jesu-Christo. (1) *Son cinco los Psàlmos* , porque le perdòne Dios todo lo que puede avèr faltàdo en sus cinco sentìdos ; à el fin de que mas puro , y santo , tràte la

(1) Apud Micrologum. cap. 1. & 23.

Digitized by Google

la Sùmma Santidàd. (2) *Las Oraciònes ſon ſiete*, para alcanzàr la mayòr purèza de cuèrpo, y Alma con el Divìno auxìlio, como ſon ſiete las peticiònes de el Padre Nuèſtro; y por alcanzàr los ſiete Dònes de el Eſpìritu Santo.

De los Ornamèntos, de que ſe vìſte el Sacerdòte, quèda dicho antecedentemènte, *tanto de los de la Miſſa Cantàda, como de la Rezàda.*

RUBRICA. *A el partìr el Sacerdòte reveſtìdo, para ſalìr de la Sacriſtìa, hace profunda reverènciа à el Crucifixo, ò Imàgen principàl, que en ella ſe hàlla.*

En demoſtraciòn de que ſe reconòce indìgno de ùn Miniſtèrio tan grande, como es el ofrecèr à el Etèrno Padre à ſu Divìno Hijo en Sacrificio, y por tanto implòra la ayùda de el Redemptòr, y de los Santos.

El ſalìr el Sacerdòte de la Sacriſ-

(2) Innocent. III. lib. 1. cap. 21.

Digitized by Google

tìa, à el Altàr, nos dà à entendèr, y admiràr la Venìda de el Verbo Divìno, que deſcendiò de el Seno de ſu Padre, deſtinàdo à padecèr por la Redempciòn de el Mundo en el sèr de Hombre, que tomò en las purìſsimas Entràñas de la Inmaculàda Virgen Marìa.

RUBRICA. *En la MISSA REZADA llèva el Sacerdòte el Caliz delànte de el pecho*, repreſentando à Chriſto, que ſiempre tuvo preſente el Caliz de ſu Paſsiòn: (3) le llèva delànte de el *pèchо*, demoſtrando el ardiènte desèo, que tuvo Chriſto Señòr nueſtro, de bebèrle por nuèſtra eterna ſalùd, ſegùn San Lucas. (4) En Eſpaña por Breve de San Pio Quinto, no eſtà obligàdo à llevàr el Sacerdòte el Caliz, quando và à el Altar, baſta que eſtè en el Altàr; y por el ſignificàdo, en algunas Iglèſias, lleva la Cruz, que ha de colocàr en el

(3) Quarti. in hac Rubric.
(4) S. Luc. cap. 22.

Digitized by Google

el Altàr, como he vìsto practicàr en la Santa Iglèsia Cathedràl de Avila.

RUBRICA. *En la MISSA SOLEMNE, à el salìr el Sacerdòte à el Altàr, para cantàr la Missa, và delante el que llèva el Incensàrio: se siguen dos Acòlitos, que llèvan los Ciriàles, el Clèro, y despuès el Subdiàcono, que llèva en la mano el Missal; y à èste se sigue el Diàcono, y el ùltimo el Prèste: no sàlen de la Sacristìa, hasta que òyen, que empièzan en el Coro à cantàr el Introìto, que significa*, que à los clamòres de los Santos, vino el Verbo Divìno à el Mundo.

El salìr delante el que llèva el Incensàrio, incensàndo, y la nauèta, significa à la Naturalèza Humàna, que oràba à Dios por la Redempciòn de el Mundo; y que los Santos Padres de la Antìgua, y Nuèva Ley, ùnos, y òtros fuèron llènos de el buèn olòr, y fragrància de la Oraciòn (que significa el Inciènso) con su buèn exèmplo, y santa ope-

racion. Por esta razon precèden los Clèrigos, que llèvan el Incièn-so, à los Acòlitos, que llèvan los Ciriàles. (5) *Los dos Acòlitos* significan la Lèy, y los Profetas, que vaticinàron la Venìda de el REDEMPTOR. *Las luces encendìdas, que sàcan*, significan los Santos de el Antìguo Testamènto. *Y el precedèr estos con Ciriàles, ò Hàchas encendìdas*, es mandàto Apostòlico, que se intìma en las Constitucìònes Apostòlicas.

El Subdiàcono, y el Diàcono significan los Santos Padres mas vecìnos à el Nacimiènto de Chrìsto, que previnièron el camìno de recibìrle: assì *en el Subdiàcono, que và delànte con el Libro*, se represènta à San Juan Bautìsta, de quièn se lèe en San Lucas, (6) que vendrìa delànte de Chrìsto en espìritu, y virtùd de Elìas, para preparàr à el Señòr los que le recibiessen, que

(5) Gavànto in hac Rubric.
(6) S. Luc. cap. 1.

Digitized by Google

que ſerìa ùna plebe dilatàda, como lo hìzo empezàndo ſu predicaciòn, dicièndoles, hicièſſen penitència, que ſe les acercàba el Reyno de los Cielos. *El Diàcono* ſymbolìza à los Profetas, que predixèron, qual debe ſer la vida de los Profeſsòres de el Santo Evangèlio. *Todo el acompañamièntо, que llèva el Sacerdòte, quando và à el Altàr*, represènta à Chriſto autenticàdo por verdadèro Dios, y Hombre, de ùno, y otro Teſtamènto, que ſe dexò vèr en el Mundo, cubierta ſu Divinidàd de la carne de nuèſtra humanidàd.

Si ſe celèbra de Pontificàl, ſe encièndеn ſiète luces en el Altàr.

Pòrque el Obìſpo, que celèbra, repreſenta en ùn modo eſpeciàl, y como mas al vivo, la Persòna de Chriſto; (7) y es conforme à lo que viò San Juan en ſu Apocalìp-

(7) Paulo Medic. in hac Rubr.

Digitized by Google

sis, (8) quando se le mostrò entre siete Candelèros de oro, revestìdo de Pontìfice; y *significan las siète luces*, que el mismo Christo era llèno de los Dones de el Espìritu Santo, que descansò sobre Christo, segùn vaticinò Isaìas. (9)

RUBRICA. *En llegàndo à el Altàr el Sacerdòte ante la ìnfima grà-da, hace inclinaciòn à la Cruz; sino es, que estè en el Tabernàculo, ò expuèsto en el Altàr, el Santìsimo Sacramènto, que entònces hace genuflexiòn*: èsta inclinaciòn significa, que el Verbo Divìno tomò la forma de siervo, con la semejànza de pecadòr en el sèr de hombre.

RUBRICA. *Antes de empezàr la Missa, colòca el Caliz à el lado de el Evangèlio, para estendèr los Corporàles*; de cùyo significàdo queda dicho: *es à este lado, y no à el de la Epìstola*, por estàr ocupàdo con el Missal. *Passa à abrirle el*

(8) Apocalyps. cap. 1.
(9) Isaìas cap. 11.

Digitized by Google

el Sacerdòte, porque en esta ceremònia representa à el Cordèro, que viò San Juan en su Apocalipsis, (10) que solo èl fue digno, y pudo abrìr el Libro, que estàba cerràdo con los siete Sellos, cùyo Cordèro es Christo, y el Libro el de sus Mysterios, y Sacramentos, y le àbre el Sacerdòte, que representa à Christo.

RUBRICA. *Baxa el Sacerdòte à empezàr la Missa en el plàno, antes de la ìnfima grada de el Altàr.*

Por demostràr su mayòr humildàd, y reverència ante el Señòr, que se quìso humillàr en la Persòna de el Verbo, baxàndo à nosòtros, que estàbamos en lo ìnfimo de la misèria.

RUBRICA. *Empièza la Missa el Sacerdòte, signàndose con la Cruz,* por ser Constituciòn Apostòlica, y de las Litùrgias. La de San Mathèo empièza: *In nómine Patris, &*

(10) Apocal. cap. 5.

Digitized by Google

Filij, & Spiritus Sancti, Amen. Y en vez de el Psàlmo *Iúdica me Deus, &c.* pòne catòrce verſos de vàrios Psàlmos, que hacen à propoſito, para la mayòr diſpoſiciòn, y preparaciòn de el Sacerdòte. La de San Clemènte dice, que ſignàndoſe con el trofeo de la Cruz, empièce à decìr el Sacerdòte. (11)

Es eſta ſeñàl de Cruz, para ahuyentàr el infernàl enemìgo, y las moſcas de los vanos penſamièntos, con los que esforzadamènte procùra moleſtàr, para diſtraèr, y turbàr en el tiempo de el Sacrificio; y tambien porque enſeña à los Fieles và à hacer memòria de la Paſsiòn de Chriſto crucificàdo. *Forma el ſigno, baxàndo la mano de lo ſuperiòr, que es de la frènte, con tres dedos, haſta la cintùra*, en memòria de que el Verbo Divìno baxò deſde el Cièlo à la tierra, concurrièndo à el sèr de Hombre, que tomò, las tres Divìnas Persònas.

Llè-

(11) Lib. 8. Conſtit. c. 12. y 16.

Digitized by Google

Lèva la mano de el hombro izquièrdo à el derècho, en ſeñàl de que eſperàmos paſsàr de eſta vida, y ſus misèrias, à la vida etèrna por los mèritos de Chriſto en ſu Paſsiòn, y muerte de Cruz.

EXEMPLO.

VIò ùn Herège, que eſtàba con ùn Cathòlico, que el Cathòlico, à el empezàr ùna Miſſa, ſe ſignàba, como el Sacerdòte; y hacièndo irriſiòn, dixo: Eſtà bien, que eſpàntes las moſcas, para que no os pìquen. Aſsì que dixo eſto, diò ùn truèno, que deſpidiò ùn ràyo, y dexò muèrto à el blasfemo Herège. (12)

Dice el Pſalmo *Iúdica me Deus, &c.* antes de la Confeſsiòn, à coros con los Minìſtros, ſegùn ſe ha dicho, que viène de los Apòſtoles decìrſe Verſos de Pſalmos de Davìd

(12) Bredembachio lib. 7. cap. 53.

Digitized by Google

vid à el principio de la Missa. Estableciò San Celestìno Papa, se empezàsse la Missa con èste Psalmo, porque en èl hace menciòn el Sacerdòte de su ingrèsso à el Altàr; pide à Dios gracia para librarse de las tentaciònes de su enemìgo, y la de ser interiormènte ilustràdo con la de el Espìritu Santo; y tambien porque en èl se hace relaciòn de como Christo en quanto Hombre, hablando con su Etèrno Padre, le pidiò su asistència.

RUBRICA. *Dice la Confesiòn generàl con profunda inclinaciòn*: èsta tiène principio de la que hizo Christo Señòr nuèstro, enseñàndonos con las Ceremònias, que fuèron como disposiciòn à la instituciòn de el Santìsimo Sacramènto, y celebridàd de la primèra Missa: y no pudièndo hacèr confesiòn de pecados su Magestad (que no los podìa tenèr) con profunda reverència ante el acatamiento de su Etèrno Padre, le dice: *Confiteor tibi Pater, &c.* segùn San Mathèo, y San

Digitized by Google

San Lucas, (13) en donde confiessa à su Etèrno Padre, Señòr, y Criadòr de Cièlo, y Tièrra, ha querìdo escondèr las maravìllas, y grandèzas encerràdas en el Sacramènto de su Sacratìssimo Cuèrpo, y Sangre à los Sàbios, y Prudèntes de el Mundo, y las ha manifestàdo à los pequèños, y contrìtos de corazòn; y và siguièndo en heròycos actos de humillaciòn, con los que dispùso el Summo Pontifice Jesvs, y enseñò à sus Apòstoles, y en ellos à nosòtros, la humìlde Confessiòn generàl, que avìa de precedèr à la celebraciòn de los Sagràdos Mystèrios. Por tanto el Sacerdòte, como enseñàdo de Chrìsto, hace la Confessiòn por sì, y con todo el Puèblo, de ser pecadòres, para alcanzàr la misericòrdia, por la intercessiòn de la Immaculàda Virgen, de San Miguèl Archàngel, San Juan

(13) Matth. 11. 5. Luc. 10. 21.

Digitized by Google

Juan Bautìsta, los Santos Apòstoles, y de todos los Santos, conforme à el consèjo de el ESPIRITU SANTO, *que el Justo en el princìpio de el Sermòn, se acusa à sì mismo.* (14) Assì lo practicàron los Apòstoles, segùn el Padre Suàrez dìce de la Litùrgia de Santiago el Menòr, en donde como preàmbulo, para entràr à los Mystèrios de el Altàr, dice: *Peccatòrum multitùdine, iniquitâtum ne me sprèveris, Dòmine Deus noster.* Y le imitàron San Clemènte, San Marcos, y San Dionìsio en las sùyas. Està la distinciòn, en que la palàbra *Confiteor*, que en nosòtros es manifestadòra de culpa, dice S. Agustìn; que en Christo, que no pùdo pecàr, lo fuè de alabànza à su Etèrno Padre: (15) y como en nosòtros demuèstra culpa, fue costùmbre antiquìssima, luego que la pronunciàban, ò la oìan los Fièles, herìr los pechos

(14) Proverb. cap. 18.
(15) S. August. serm. 8. de Verb. Dñi.

Digitized by Google

chos con golpes de penitència. (16) *Eſtos golpes de pechos* ſe dàn los Fièles confeſsàndo ſu culpa, y la gravedàd de ella, por imitàr à el Publicàno, que fue oìdo de el Señòr, por ſu grande humildàd, y confeſsiòn, que de sì miſmo hacìa: ſignificàndo nosòtros en eſte acto el gran dolòr que recìbe nuèſtro corazòn de avèr ofendìdo à el Sùmmo Dios, y que en pena de nuèſtras culpas, merecèmos dìgno, y juſto caſtìgo.

RUBRICA. *En tanto que dìce la Confeſsiòn el Sacerdòte, y el Pſàlmo, tiene juntas las manos, de mòdo, que el dèdo pòlice dièſtro, eſtè ſobre el ſinièſtro en forma de Cruz.*

Significàndo *el tenèr las manos como atàdas delànte de el pècho*, que ſus pecàdos le han hecho Reo; como à aquel combidàdo, de quien dice San Mathèo, (17) que vìno ſin veſtidùra nupcìal à la Meſa, el que

(16) Comment. S. Matth. 11.
(17) S. Matth. cap. 22.

Digitized by Google

la jornàda, que hìzo por la Montàña de Judèa el Verbo Encarnàdo en las Entràñas de Marìa Santìsima, en Casa de Santa Isabèl, en donde santificò à San Juan, que estàba en el Vientre de su Madre. (20)

Estiende, y junta las manos el Sacerdòte para subìr à el Altàr, diciendo: *Orêmus*, como para recogèr los corazònes de los presèntes, y à fin de que se hagan ùno en la Oraciòn.

Significan *las dos Oraciònes*, (21) los repetìdos deseos, voces, y sùplicas de los Santos Padres por la Venida de el Esposo de la Iglesia Christo, segùn los Cantàres, *cap.* 1. *Osculêtur me ósculo ôris sui*: por tanto besa el Sacerdòte el Altàr, (22) en que se dà à entendèr la unìon de

(20) Melchòr Huelan. de Ceremon.
(21) Gavànto Mystica Exposit. Missæ.
(22) Innocent. III.

Digitized by Google

de Chriſto con ſu Iglèſia, declaràndola ſu Eſpoſa amàda, por el òſculo, y amòr, con que con ella ſe abràza; lo que denòta el Sacerdòte, abrièndo los brazos, y aſièndo de el Altàr, y besàndole; repreſentàndo èl à Chriſto, y el Altàr à ſu Iglèſia. La primèra de eſtas dos Oraciònes es de la Litùrgia Apoſtòlica; y la ſegùnda en pròprios tèrminos, es de el Sacramentàrio de San Gregòrio, de que ſe infière la antiguedàd, y tradiciòn Apoſtòlica de eſta Ceremònia. *El besarle* quando llega à las palàbras: *Quòrum reliquiæ hìc ſunt*; tràe ſu orìgen de el tiempo, en que los Fièles, para mas honràr los Santos Màrtyres, los enterràban, y colocàban en los Altàres, deſde el tiempo de los Apòſtoles: conforme à lo que aludiò San Juan en ſu Apocalìpſis, quando dixo: viò las Almas de los Santos, que avìan muerto, en teſtimònio de la verdad, y blanqueàdo ſus Eſtòlas en la Sangre de el Cordèro, que dà-

Digitized by Google

ban voces debàxo de el Altàr de Dios. (23)

EN LA MISSA CANTADA.

RUBRICA. *Quando el Sacerdòte con los Minìſtros llegan à el Altàr, los Acòlitos paſſan los Candelèros de los Ciriàles, que llevan à el pavimento de el Altàr*; enſeñàndo con eſte Rito, que quando el Chriſtiàno, ſingularmente el Eccleſiàſtico, ha enſeñàdo con el exèmplo, y la Doctrìna, ha de humillàrſe mucho, y acogèrſe à el conocimièntо de ſu nada, eſperàndo recibìr el galardòn de ſolo Chriſto, y no de el mundo, ni de los mundànos. *Los buelven à tomàr en otra ocaſiòn los Acòlitos*; para denotàr, que debèmos bolvèr à las ſantas operaciònes, para edificàr à el pròximo, à fin de que Dios sèa glori-

fi-

(23) Bocio lib. 9. cap. 8. ac primum.

Digitized by Google

ficàdo, ſegùn nos enſeña Chriſto por San Mathèo. (24)

A el EMPEZAR *la Miſſa, ſe pone el Subdiàcono à la ſiniéſtra, y el Diàcono à la diéſtra de el Celebrante;* porque el Subdiàcono represènta en muchas coſas los Profetas de la Ley Antigua, como quando lèe, y canta las Epìſtolas, y Profecìas; y el Diàcono por conſtituìdo en mayor dignidàd, y como à quien le conviène cantàr el Evangèlio, y publicàr los Santos de el Nuèvo Teſtamènto, que deſpues de la Venìda de el Salvadòr han divulgàdo por todo el Mundo la Divinidàd de ſu nombre, por tanto tiène èſte el principàl lugàr.

RUBRICA. *Luego que el Sacerdòte ha hècho la Confeſsiòn, y ſubìdo à el Altàr, bendìce el Inciènſo, le pone en el Incensàrio, è inciènſa con èl en la forma que ſe vè, como tambièn à el Ofertòrio, y à el tièmpo de ìr à empezàr el Evangèlio, ſe in-*

E 2 *cièn-*

(24) Matth. cap. 5.

Digitized by Google

tiènsa el Libro, y à el fin de èstas acciònes el Diàcono inciènsa à el Sacerdòte, y en la de el Ofertòrio à el Clèro, y à el Puèblo: todo lo que es Ceremònia Apòstolica, segùn consta de sus Cànones, y Litùrgias. (25) Santiàgo añadiò Oraciòn, mièntras se encendìa el inciènso; y San Dionìsio, Basìlio, y otros. Este ùso, dice Santo Thomàs, no es de precèpto legàl, que con los demàs acabò, sino es como Eclesiàstico, observàdo desde el princìpio de la Iglèsia. Anastàsio en la Vida de el Papa Sèrgio Primèro hace menciòn de el Incensàrio grande, con colùmnas, y tapa, en la forma, que oy se ùsan, para ofrecèr el Inciènso; y de que su fragrància duràsse el tiempo de las Mìssas solèmnes en los dias fèstìvos; y despuès de avèr incensàdo el Altàr, se ponìan ùnos *Tymiamatè-*

(25) Canon. 2. lib. 3. Eccles. Hierarch. 6. 3. 3. part. quæst. 83. art. 5.

Digitized by Google

tìrios, que oy llàman *Pomos*, que perfumàssen en el tiempo de el Sacrificio. El Emperadòr Constantìno diò ùn Incensàrio de oro purìsimo, que pesò treinta libras; y los mismos Emperadòres solìan ser Minìstros de esta acciòn: como se cuenta de Maurìcio Emperadòr, que estàndo para ministràr el Incensàrio, se prendiò fuego à el velo de el Altàr, y se tùvo por mal agüèro. (26)

Significa el INCENSARIO *à Christo*, dice S. Agustìn. (27) El estàr *llèno de fuègo, y buen olor*, à el mìsmo Christo, llèno de el fuègo de el Espìritu Santo; y *la fragrancia*, el suavìsimo, con que atràen à sì à las Almas sus obras, y doctrìna. *El humo odorifico* de el Incièn-so, que *se eleva, quando incièn-sa el Sacerdòte*, significa la Oraciòn, que *hacìa Christo Señòr nuèstro* por

(26) Evagrio lib. 5. & 6. cap. 2.
(27) Augustin. homil. 6. in Apoc.

Digitized by Google

nosòtros, dentrò de el Virginàl Vièntre de ſu Santìſsima Madre; *las Cadenas*, denotàn las uniònes, que avìa en *Chriſto*, de Cuèrpo, Alma, y Divinidàd, y ùna ſola Persòna Divìna, por quien ſubſiſtìa.

Adminiſtra el INCIENSO *el Diàcano à el Sacerdòte, ò Prelàdo*; porque como es ſu oficio diſpensàr à los Fièles la Divìna palàbra, inſinùa en èſta acciòn, que como ùno de ſus muchos frutos le presènta, para que ofrezca à Dios las Oraciònes de los Fièles, que denota el Inciènſo.

El ofrecèr el Inciènſo es à honòr, y culto de Dios. *El incènſar el Altàr*, es antiquìſsimo Rito en la Iglèſia deſde el tièmpo de los Apoſtoles, como pruèba Eſtèphano Duràntо; (28) y deſigna èſta acciòn, lo que San Juan en ſu Apocalìpſis viò, que eſtàba en pie ùn

(28) De Ritib. Eccleſiæ, lib. 1. cap. 9. Apocalipſ. 8.

ùn Angel ante el Altàr, que tenìa ùn Incenſario de oro, el que llenò de fuègo de el miſmo Altàr; y à el que dièron, y ofrecièron mucho Incièn ſo: porque los Fièles, como dàn, y ofrecen à Dios otros dònes por tributo, y ſeñàl de el ſuprèmo domìnio de ſu Señòr, y Dios, le ofrecen el Incièn ſo, como tributo, (divèrſo de el Sacrificio) que pertenece à ſimple oblaciòn. (29) Siempre ſe agradò Dios de que ſe ofrecièſſe à ſu Mageſtàd el Incièn ſo; aſsì lo mandò en el Exodo, (30) dicièndo, que à honòr sùyo ſe ofrecièſſe en el Sacrificio, y es por la ſemejanza que tiène con la Oraciòn; (31) y para el tiempo de la Lèy de Gràcia, luègo que naciò, quiſo, que los Magos fuèſſen los primè-

E 4 ros,

(29) Suarez lib. 1. de Divin. Cult. cap. 3.
(30) Exodo cap. 25.
(31) Pſalm. 141.

Digitized by Google

ros, que ofrecièssen à Christo el Incièns̃o, (32) el que se offece con ocasion de el santo Sacrificio de la Missa: lo primèro, por la reverència de tan alto Sacramènto: lo segùndo, para que con su buen olòr se quite otro qualquièra malo, que puèda avèr en aquel lugàr, ocasionado de el mucho concùrso de gènte: lo tercèro, para que su humo sèa poderoso à ahuyentàr las potestàdes infernàles, y sus assechànzas, segùn lo que ensen̄ò el Angel à Tobias, (33) que su humo alèja, y avienta todo gènero de demònios. (34)

Ultimamènte, significa *el Sacerdòte incensando*, à el Angel, que viò San Juan; èsto es, à el mismo Christo, que represènta el Sacerdòte: el que estuvo en pie ante

(32) Card. Belarmin. cap. 25. lib. de Missa.
(33) Tob. cap. 6. vers. 8.
(34) Innocent. III. lib. 2. cap. 17.

Digitized by Google

te el Altàr, se entiènde, delante de su Iglèsia, que significa el Altàr: (35) y el Incensàrio, que dìce tenìa llèno de fuègo, significa su Sacratìsimo Cuèrpo Immaculàdo, llèno de caridàd; y que le dièron los Fièles mucho Inciènso, denòta las Oraciònes, que hacen en nombre de *Christo*, para que èl mismo las presènte à su Etèrno Padre.

El ponèr el Sacerdòte el Inciènso en el Incensàrio, es, porque como Christo nos inspìra las Oraciònes, que hacèmos, por el mismo Christo sèan ofrecìdas, como el Inciènso, à su Etèrno Padre en olòr de suavidàd.

El Incensàr es, para representàr los efectos de su Divìna Gràcia, por la que, como fuè *Christo*, llèno de sùmma fragrància, y suavidàd; assì de *Christo* se derìve à sus Fièles por mèdio de el oficio

(35) Innocent. III.

cio de sus Ministros, segùn San Pablo. (36) Por tanto, demàs de incensar *la Cruz, y las Relìquias, inciènsa por todas partes el Altàr*; que, como se ha dicho, significa à la Iglèsia, que es la Congregaciòn de los Fièles: y aùnque se inciènsa *à la Cruz, à las Imàgenes, y à las Relìquias, y si està expuèsto el Santìssimo, principalmènte à Christo Sacramentàdo, bincàdo de rodillas el Sacerdòte*, para denotàr su Reàl presencia, à distinciòn de lo que le representa, y figùra, como es la Cruz, ò Crucifixo; con todo esso, el *incensàr hàcia los Candelèros*, no es por incensarlos, sino por incensar el Altàr, hàcia la parte posteriòr; à el modo que se hace en la parte anteriòr.

Las repetìdas veces, que inciènsa à ùno, y à otro lado de el Altàr, y en la parte anteriòr, y posteriòr el Sacerdòte; significa, que Christo vestìdo de nuestra carne, que tomò

(36) 2. ad Corinth. cap. 2.

mò de la Eſtìrpe de Davìd, deſcendiènte de Profetas, ruèga por nosòtros continuamènte à ſu Etèrno Padre, hacièndo el oficio de nueſtro Abogàdo, y defendièndonos de las aſſechànzas de los enemìgos de la Iglèſia; como rogò antes de partìr de èſte Mundo, ſegùn San Juan, (37) dicièndo à ſu Etèrno Padre, rogàba por aquellos, que entònces eran, y le avìan creìdo; y no ſolo por aquellos, ſino es por los que deſpues le avìan de creèr, por mèdio de la predicaciòn de ſu palàbra.

Deſpuès que hà incensàdo el Sacerdòte, dà el Incensàrio à el Diàcono, el que incièn ſa à el Sacerdòte, precedièndo la inclinaciòn, que le hàce; porque en èſta acciòn ſe denòta, que es repreſentàda en el Sacerdòte, que celèbra, la Persòna de Chriſto, que à èl miſmo, co-

(37) Ioann. cap. 17.

tomo à Sacerdòte, y Pontìfice Sùmmo, debèmos enderezàr todas nueſtras Oraciònes, y Sacrificios. (38) *El inaensàr mièntras ſe cantàn en el Coro los Kyries*, es, para denotàr que, como el olor ſuàve de nueſtras Oraciònes penètra à el Trono de Dios; aſsì èſta Oraciòn ſube à la Divìna Mageſtàd, por ſerle mùy acèpta, de la que ſe dirà abàxo.

RUBRICA. *La Miſſa de Pontificàl la empièza el Prelàdo à el lado derècho de el Altàr, apartàdo de èl, haſta el Ofertòrio, à diſtinciòn de las que celèbran los ſolo Sacerdòtes, que la empièzan en el Altàr, y la continùan*: y es, para repreſentàr en èſte Rito, que reconòce el Gènero Humàno el principìo de ſu ſalud de el Coſtàdo de Chriſto, de el que, como dice San Aguſtìn, manàron los Sacra-

(38) Gavant. in Rub. Miſſ. Pſ. 2. tit. 4.

Digitized by Google

cramèntos. (39) Siendo Chriſto ſymbolizàdo en el Altàr, (como tratàndo de èl ſe dìxo) denòta, y enſeña tambien, que Chriſto, à quien repreſenta ſingularmènte el Pontìfice, ù Obiſpo, eſtà ſentado à la dièſtra de el Padre Glorioſo, è immortàl, lo que inſinùa la mageſtad, y autoridàd de el Pontìfice: y porque el miſmo Chriſto ſe hace vìctima de nueſtra ſalud, y ſe ofrèce à ſu Etèrno Padre por nosòtros; por èſto *el Prelàdo para el Ofertòrio ſe sùbe à el Altàr, en dònde eſtà todo el tièmpo de el Sacrificio, y exercìta las ſagràdas funciònes.*

Porque en la Miſſa Mayòr, quando ſale el Sacerdòte, y los Diàconos, èſtos vàn delante de el Sacerdòte, ſe dìxo en ſu lugar: *Deſpuès en el Altàr eſtàn, ò à ſu lado, ò à las eſpàldas, mièntras ſe ofrèce el Sacrificio*; y es, porque re-

(39) Paulo Med. de la Miſſa Cantada.

Digitized by Google

representan, que despues de la venìda de Christo, se verifica el dicho de su Magestad, segùn San Juan, (40) que es: *Si quis mihi ministrat, me sequâtur, & ubì ego sum, illic, & Minîster meus erit.* Y assì, estàn como siervos, y Minìstros de su Señòr, que le acompàñan, y siguen, à qualquiera parte à donde và.

Llèga el Sacerdòte à el lado de la Epìstola; y si es Missa solèmne, el Celebrànte con el Diàcono à la dièstra, y el Subdiàcono à la sinièstra, en donde lèe el Introìto.

El lado de la Epìstola, significa los Israelìtas, que en la antìgua Ley estàban, como à la dièstra de Dios; porque aunque èste sèa el sinièstro lado de el Altàr, es el que tiene à la dièstra el Sacerdòte. (41)

Empièza el Introìto, signàndose desde la frente à el pècho, signi-

(40) Ioann. cap. 12.
(41) Innocent. III.

Digitized by Google

nificando en los cinco dèdos, que lleva eſtendìdos, para formar la Cruz, las cinco Llagas de Chriſto; *y el formàrla con tres dèdos juntos*, el Myſtèrio de la Santìſsima Trinidàd.

INTROITO, quiere decìr lo miſmo, que *proëmio, ò entrada de el Sacerdòte en el Altàr*, como el primèr pàſſo, que dà à los Sacratìſſimos Myſtèrios. San Ambròſio le intitùla *Ingreſſa*; y San Gregòrio *Antìphona.* Correſpònde à la Antìphona, con que empièza el Sacerdòte antes de la confeſsiòn, diciènde: *Entrarè à el Altàr de el Señor.* Se llamò aſsì; porque antiguamènte, precediènde la ceremònia de incenſar à el Puèblo, dice San Dionìſio Areopagìta, que bolvìa ſegùnda vez el Sacerdòte à el Altàr, y en el Coro cantàban con melodìa los Pſalmos los Eccleſiàſticos por ſu òrden, y grados: *Tunc demùm ad ſanctum Altáre, iterùm rédiens, Pſalmôrum ìncipit melos concinéntibus ſecum Sacra cár-*

Digitized by Google

cármina ómnibas Eccleſiáſtici ordinis grádibus. (42) Lo que era tambien, para dàr lugar, à que fuèſſen entràndo los Fièles à oìr los Divìnos Oficios, y ſe acomodàſſe cada ùno en el sìtio, que le correſpondìa, ſegùn las diviſiònes, que dexàmos dichas, avìa en la Iglèſia. Y aùnque no ſe dixèſſen los ciento y cinquenta Pſalmos en èſte tiempo, ſe decìan Antìphonas de todos; (43) y aùn èſto la poca devociòn de los Fièles hìzo en algùnas partes omitièſſen èſta inſtituciòn de los Apòſtoles, y que empezàſſe la Miſſa por la Lecciòn de la Sagràda Eſcritùra, à el modo, que oy ſe practìca en las Vigìlias de Pàſqua, y Pentecoſtès, (por conſervàr la memòria de el Rito en aquellos dìas, y por los demàs motivos, que en ellos ſe di-

(42) De Eccleſ. Hierarch. part. 2. cap. 3.

(43) Apud Rodulf. prop. 23.

Digitized by Google

dirà. (44)) Y San Celestìno Papa restableciò èsta costùmbre de decìrse los Psalmos de Davìd; aùnque Gavànto cìta à Barònio, y à el Cardenàl Belarmìno, como que el decrèto de San Celestìno le entiènden hàbla de todo el Psaltèrio, que se cantàsse con sus Antìphonas antes de la Missa en la Iglèsia Romàna. (45) Las palàbras, que pone Barònio, son las siguièntes: *Et constituit, ut Psalmi Davìd centum quinquaginta antè Sacrificium Psallerèntur Antiphonàtim ex ómnibus, quod ánteà non fiébat, sed tantùm Epistolæ Páuli recitabántur, & Sanctum Evangélium.* (46) De cùyas palàbras, con la autoridàd de San Dionìsio Areopagìta, que dìxo empezàban los Eclesiàsticos à cantàr con melodìa los Psalmos,

(44) Gavànto in Rubr. Miss. part. 1. tit. 8. num. 1.

(45) Belarmin. lib. 2. de Miss. cap. 16.

(46) Anno Christi 432. XXXV.

Digitized by Google

y Versos, en su tiempo, (que èra el de los Apòstoles, ò immediàto à èl) no parèce se ha de inferìr, que antes no se cantàban Psalmos por Introìto de la Missa, hasta San Celestìno: porque lo contràrio dìce la autoridàd de San Dionìsio; y por consiguiènte empezàba en su tièmpo por Psalmos la Missa, y no por Lecciònes de Epìstolas, como en tiempo de San Celestìno. (47) Lo que se sìgue es, que antes de èste tiempo avìan omitìdo los Fièles aquella santa costùmbre. Ni parèce fuè el mandàto se dixèssen todos los ciento y cinquenta Psalmos, con otras tantas Antìphonas tomàdas de ellos, por parècer impracticàble, que pudièssen los Eclesiàsticos cantàr tanto para solo Introìto de la Missa; y mas tenièndo que cumplir con el rèzo de las Horas: (sino es que duràsse aùn el tiempo, en que se repartìa todo el Psaltèrio en todas

(47) Obitus Cœlestini Papæ.

Digitized by Google

das las Horas Canònicas mayòres, y menòres, y que à todo el Rèzo Canònico le llamàſſen *Intròito de la Miſſa*) con que de todo parèce, ſe ha de inferìr, que San Celeſtìno eſtableciò ſe dixèſſen en el Intròito Antìphonas, y Verſos de todo el Pſaltèrio, como oy ſe hace; nò todo el Pſaltèrio cada dìa, ſino es que en las Miſſas de todo el año huvièſſe Intròitos, que ſe puſièſſen de todo el Pſaltèrio; y aſsi ſe vàn repartièndo.

Haſta los años de ſeiſcièntos profiguiò en la Iglèſia el eſtìlo de los Intròitos latos; pero San Gregòrio atendièndo à la fragilidàd humàna, que ya ſe cansàba, lo redùxo à la forma, que deſde entonces goza la Iglèſia Romàna; aſsì de los Pſalmos entèros, que eſtàban diputàdos para todas las Fièſtas, y Ferìas, tomò ùn Verſo por Antìphona, y otro de el miſmo, ù de otro Pſalmo, à el modo que avia diſpuèſto San Ambròſio en ſu

Litùrgia, puesto el *Glória Patri, &c.* porque èste venìa à decìrse despues de el Psalmo de costùmbre de los Apòstoles, segùn fuèron instruìdos de el mismo Christo, y en ellos nosòtros, quandò les mandò predicàr el Mystèrio inefable de la Santìsima Trinidàd, dicièndoles, que en el Nombre de el Padre, y de el Hijo, y de el Espìritu Santo bautizàssen à todos los que creyèssen èste primèr Mystèrio de nuestra Fè. Despues le estableciò San Dàmaso Papa, (44) el que se omite en tiempo de Pasiòn, y Missa de Difuntos, por lo que se dirà en su lugàr. Añadiò el Concìlio Nicèno à el *Glória Patri, &c.* desde *Sicùt erat in princìpio, &c. buèlve à repetìr el primèr Verso*, que es Antìphona; por lo que à el todo, le diò èste nombre *Introìto.*

Los *Introìtos*, que salen de èsta règla, se llàman *irregulàres*, por no ser la Antìphona de el mismo Psal-

44) Lib. 7. Constit. cap. 44. lib. 8.

Digitized by Google

Pſalmo; y pareciéndole ſer à propòſito de la Fièſta, Fèria, ò ſolèmnidad, que ſe celèbra, algùn otro lugar de Eſcritùra, ò Sentència, ſe apàrta de aquella règla, como lo hace en la ſegùnda, tercera, y quarta Dominica de Adviènto, en la Vigìlia de la Navidàd, y en otras feſtividàdes, poniendo ſiempre el Verſo de el Pſalmo de Davìd, ò los que mas bien explìcan el Myſtèrio, que ſe celèbra.

Significa el *Introìto* los ardièntes deſeos, que tenìan los Santos Padres de la venìda *de el Meſìas. Se repite la Antìphona*, para denotàr las repetìdas inſtancias, que hacìan à Dios, à fin ſe dignàſſe de embiar à el Mundo à ſu Unigènito Hijo. Se dìce el *Glória Patri, &c.* antes de la repeticiòn, para denotàr, que los Patriàrcas Antìguos enderezàban todas las ſùplicas, y ruègos, que hacìan de la venìda de el Redemptòr, à la Santìſſima Trinidàd.

Al decìr el *Glória Patri, &c. el*

Digitized by Google
Sa-

Sacerdòte, hace inclinaciòn à la Cruz; para enſeñàr, que por la unidàd de la Eſsència Divina ſe adòra la Trinidàd, quando adoràmos à el Verbo.

EXEMPLO.

VIno el demònio à tentàr à ùn ſanto Monge, y llamando à ſu puerta, dìxo el Monge: Ora, para que conòzca quien eres; y el diàblo dìxo: *Et nùnc, & ſempèr, & in ſæcula ſæculôrum: Amen.* Que quiere decìr: Y aora, y ſiempre, y por los sìglos de los sìglos: Amen. El Monge juzgàndo enſeñàrle, le mandò dixèſſe lo que faltàba, que era: *Glória Patri, &c.* lo que oìdo de el malìgno Eſpìritu, à el pùnto deſapareciò.

Avèr ìdo el Sacerdòte al mèdio de el Altàr à decìr el Introìto en el lado de la Epìſtola, ſignifica la jornàda, que hìzo Maria Santìſsima con el Divìno Verbo en ſus Purìſsimas Entràñas à viſitàr à Santa Iſabèl ſu Prima.

Digitized by Google

DE

DE LOS KYRIES.

PUèsto el Sacerdòte otra vez en mèdio de el Altàr, empièza los Kyries en la Missa Rezada, los que dìce alternàndo con el Minìstro, ò por sì solo; y los que en la Cantàda dìce ante el Missal, alternàndo con los Minìstros.

Esta palàbra KYRIE ELEYSON, es como ùna sùmma, y epìlogo de las Preces, y Rogatìvas, que la Iglèsia santa hace à Dios nuestro Señòr: *Significa, Señòr, tenèd misericòrdia de nosòtros*; y como Dios es Misericordiosìssimo, se muève facilmènte, quando apelàmos à su Misericòrdia: y aunque solo la palàbra *Kyrie eléison*, quiere decìr, Señòr, misericòrdia; ya se entiende es de nosòtros, que somos pecadòres. Se llamàron èstas palàbras *Prèces propiciatòrias*, como las mas proprias, para hacer las paces, y amistàdes con Dios. *El ùso, è institución de los Kyries*, viène de los Apòstoles, especialmènte en la

Digitized by Google

Missa, segùn consta de las Litùrgias de San Clemènte, Santiàgo, San Mathèo, y las demàs, que todas los repìten muchas veces. Santiàgo advièrte en ùna Rùbrica, que siempre se dìgan tres veces. (45) S. Gregòrio Primèro los pùso en el òrden, que oy se hallan: y dìce el mismo Santo lo restituyò, no que le instituyò, y se tiène por el primèro, que usò de el CHRISTE ELEYSON. (46) *Se dicen nuève veces,* las tres en honòr del Padre: tres en honor, y suplica à el Hijo; y assì se dìce *Christe*: y tres à el Espìritu Santo: y contra nuève gèneros de pecados el *originàl, mortal, venial, de corazòn, de boca, de obra, de enfermedàd, de ignorància, y de malìcia*: (47) à los que altèrna el Minìstro en nombre de el Puèblo, y en algùnas partes todo el Puèblo; y aùn las princìpales Matrònas con el

(45) Suar. tom. 3. in 3. p. dist. 83. sect. 1.
(46) S. Greg. lib. 7. epist. 63.
(47) S. Thom. 3. p. q. 83. art. 4.

Digitized by Google

el Minìstro. Es en este tiempo, que precède à las Oraciònes; porque antes de decìrlas àya alcanzàdo el Sacerdòte la misericòrdia de Dios, para ser dìgno interceſsòr por todo el Puèblo: tambien en memòria de los nuève meſes, que ſe detùvo el Divìno Verbo en las Purìſsimas Entràñas de ſu Santìſsima Madre.

Se dìcen en ſu pròprio Idìoma Griègo por mandàdo de San Silvèſtre Papa, como por conſervàrſe agradecìda la Iglèſia à los quatro Concìlios Ecumènicos, que ſon de tanta autoridàd, y ſe celebràron en Grècia; y por èſta razòn, en la Capìlla de el Papa, el dìa de la Natividàd de el Señòr, ſe lèe el Evangèlio, y Epìſtola de la Miſſa en Griègo; y tambien por no privàrſe de el ſentìdo eſcondìdo, y myſterìòſo, que tiène en sì encerràda èſta brève rogatìva tan poderòſa, para movèr à Dios, como ſe ha experimentàdo en tantos caſos de afliccìòn, y comùnes trabàjos: eſpecialmènte en el tiempo de el Em-

Digitized by Google

Emperadòr Justiniàno, en que desamparàban la Ciudàd de Antiòchia sus Ciudadànos, por horrìbles temblòres de tièrra, que padecìa: en èste tiempo dìxo ùn Angel à ùn Sièrvo de Dios hìcièsse, se recogièssen à la Ciudàd, y que en los umbràles de la puèrta pusièssen *Kyrie eléison*, lo que executàron, y à el punto se aquietò la tièrra, y cesò el castìgo. (48)

En la Missa Cantàda dìce los Kyries el Celebrànte en el lado de la Epìstola, y persevèra en èl toda el tièmpo, que dùra cantàrlos en el Coro; para denotàr con el silèncio, que tiene entònces, el de la noche de Navidàd, hasta que naciò el Divìno Verbo Humanàdo, y se entonò el Hymno por los Angeles: lo que pàssa despues à significàr en mèdio de el Altàr. El cantàrse con muchos puntos de Mùsica, es, porque su prolixidàd nos

(48) Paulo Diàcono, histor. lib. 14. y 16.

Digitized by Google

nos dà à entendèr las repetìdas àn-
fias de los Padres de el Limbo, de
que vinièsse el Divìno Verbo.

DE EL GLORIA.

EL *passar de el lado de el Altàr à el mèdio, para entonàr el GLORIA,* significa la jornàda, que hìzo Marìa Santìsima, estàndo cercàna à el parto, à la Ciudàd de Belèn. (49) Assì despues de los Kyries, *en mèdio de el Altàr, entòna el Sacerdòte el GLORIA IN EXCELSIS DEO, en la Missa Cantàda;* y prosìgue el Coro: *El que dìce el Sacerdòte levantàndo las manos estendìdas, bolvièndolas à baxàr, y juntàr, y à el mismo tièmpo hacièndo inclinaciòn con la cabèza.* Hace èstas acciònes, para demostrar, que desèa las cosas de el Cièlo, à el que sube con la consideraciòn, y afecto, y tambien desèa traèr à todos à su ardiènte desèo; y por manifes-

(49) Huel. 470.

Digitized by Google

festàr la fuèrza de afecto en su Oraciòn: inclìna la cabèza à el mismo tiempo, por la sùmma reverència que se debe.

A el decìr la palàbra *DEO, junta las manos*, en señàl de que confièssa la unidàd de Essència, y Trinidàd de Persònas, que mas abàxo exprèssa. *Inclìna la cabèza algùnas veces en èste Hymno*, para significàr la reverència, que se debe à aquellas palàbras; *y se sìgna con la Cruz à el fin, y tambièn à el de el Credo*, porque ùno, y otro son palàbras de èl Evangèlio, que contièneri en sì el tremèndo Mystèrio de la Cruz.

Le dìce el Sacerdòte en mèdio de el Altàr; porque represènta à Christo, que es el Mediadòr èntre Dios, y los hombres, de quien nos vìno la deseàda paz, como publicàron los Angeles aquella noche buèna, dicièndo: *Glòria à Dios en las Altùras, y en là tièrra paz à los hombres de buèna voluntàd.*

A el fin se sìgna: *y à el decìr AMEN,*

Digitized by Google

AMEN, *jùnta las manos*, en ſigno de que à ùn tiempo glorificàmos à Dios, y nos gloriàmos en el trofeo de Chriſto.

Hace la inclinaciòn, mirando à la Cruz, en ſeñàl de que en ella relùce la pièdad, y mageſtad de Dios. Eſte Hymno ſe oyò la primèra vez en la noche, que fuè dìa para el Linàge Humàno, en que el Divìno Verbo naciò hècho Hombre de la Immaculàda, y ſiempre Vìrgen Marìa. (50) Y el Papa Inocèncio III. è Hildebèrto dicen, aver querìdo la Iglèſia imitàr, aùn en el modo de cantàrle, à los Angeles, quando avièndo entonàdo ùno: *GLORIA IN ALTISSIMIS DEO*, dìce San Lucas, (51) que à el punto ſiguiò lo demàs de el Hymno la muchedùmbre de los demàs Angeles, alabàndo, y bendicièndo à Dios: y por eſſo bolvièndo à nueſtra memòria, y agradecièn-

(50) S.Chryſ. in Liturg.
(51) Luc. 2.14.

Digitized by Google

ciendo el grande beneficio de aver nacido Dios, hecho Hombre en la tierra, entona el Preste, como Angel de la Iglesia Militante, el Hymno; y le corresponde el Coro, que representa la multitud de los demas Angeles.

Los Apostoles, y demas Discipulos usaron de este soberano Hymno en sus Missas, como consta de las Liturgias Apostolicas, el que llama Suarez tambien Apostolico, porque le usaron los Apostoles. Desde las palabras LAUDAMUS TE, &c. hasta el fin de el, han querido algunos ayan sido añadidas de San Telesphoro. El Concilio IV. Toledano dice, fueron añadidas de varios Doctores. (52) Y San Telesphoro pudo recoger de estos las mismas, que avian usado los Apostoles, que estarian olvidadas: (53) siendo cierto, que el Santo decreto se di-

(52) Concil. IV. Tol. Can. 12.
(53) Suar. tom. 3. in 3. p. dist. 83. sect. 1.

Digitized by Google

dixèsse de precèpto la noche de Navidàd; y renovò la costùmbre Apostòlica de decìrse tres Missas en aquel dìa: y que en su Decrèto señalò dìas los mas solèmnes, en que se avìa de decìr, quales son, las Fièstas de Christo, de su Santìssima Madre, y de los Apòstoles; y que San Celestìno Primèro Papa ampliò la Constitución de San Telesphòro à los dìas, en que oy le dìce la Iglèsia, lo que confirmò despues San Sìmaco Papa.

Se ponen los Diàconos detràs de el Celebrànte, quando và à entonàr el Hymno, para significàr à los Pastòres de Belèn, que luègo que oyèron el *GLORIA IN EXCELSIS*, llegàron à adoràr à el Niño Dios. *Se llègan à el Altàr* (*en donde lo rèzan los tres*) como los Pastòres à el Portàl à adorarle recien nacìdo. Tambien la Cruz, con que se sìgna en las ùltimas palàbras, significa el dolòr, que el Niño Dios padeciò en su Circuncisiòn.

EXEM-

Digitized by Google

EXEMPLO.

SE refière de Pascàsio, Diàcono, Varòn de tanta virtùd, que à el llevàrle à el sepùlcro, llegando à tocàr à su Dalmàtica ùna endemoniàda, al punto quedò libre de el malìgno Espìritu: que despues de algùnos dìas de su fallecimièntо, se apareciò à ùn amìgo sùyo, pidièndole Oraciònes, para salìr de el Purgatòrio, en donde estàba, por avèrse opuèsto à la Constituciòn, en que se ampliàba el ùso de el *GLORIA IN EXCELSIS DEO*, parecièndole buen zèlo, que se restituyèsse su ùso à el que tenìa de San Telesphòro, de decìrse solo en las Fiestas de Christo, de Marìa Santìsima, y de los Apòstoles. Con que en èste sucèsso se advièrte, quìso Dios se manifestàsse el castìgo, que avìa merecìdo, por oponèrse à èsta piedàd, y la divìna aprobaciòn, de

que

Digitized by Google

que se estendièsse à las Fièstas de Santos, que oy se ùsa.

Dìcho el Hymno, ò los Kyries, en caso de no decìrse, besa el Sacerdòte el Altàr, se buèlve à saludàr à el Puèblo abrièndo las manos, que llèva jùntas ante el pècho.

Besa el Altàr, no solo en señàl de reverència, como lo hace otras veces, sino es tambien, porque el Sacerdòte, avièndo de saludàr à el Puèblo, anunciàndole la gràcia, y la paz, la quière recibìr primero por mèdio de el òsculo de Chrìsto, que es significàdo en el Altàr, para comunicar el de Chrìsto à el Puèblo.

El bolvèrse à el Puèblo, inclinàndo à la tièrra los ojos, es, por ser pròprio de el que salùda à otro manifestàrle el rostro, y observàr la modèstia, que encàrga el Tridentìno. (54) Dà à entendèr, que el Niño Dios se manifestò amoro-

(54) Sess. 22. cap. 1. de Reformat.

Digitized by Google

so à los Reyes Magos, que vinièron à adorarle.

Le salùda con el Dóminus vobíscum, por ser la forma que ùsa la Iglèsia, quando ha de saludàr à el Puèblo; la que ha practicàdo desde su principìo, segùn consta de San Dionìsio, (55) à la que el mismo Santo, y San Sòtero Papa llamàron *Divinìssima*. Era comùn en el Testamènto Vièjo, quando se saludàban, dàndose la bienvenìda, como Boòz saludò à sus Segadòres, dicièndoles: *Dóminus vobíscum*. (56) La Iglèsia nuestra Madre la aprendiò de Christo, y de San Gabrièl, en la solemnìssima Embaxàda, que hìzo à la Reyna de los Cièlos, quando la anunciò, que encarnàba el Divìno Verbo en sus Purìssimas Entràñas; desde cùyo tiempo, dìce Suàrez, quedò por pròpria de la Lèy de Gràcia: (57) en la

(55) Eccleśiást. Hierarchìa, cap. 3.
(56) Ruth 2. 3. Paralip. 2. 15. Jud. 6. 12.
(57) Suar. 7. exam.

la que se nos dà à entendèr, que Dios mòra con los hòmbres, con modo mas particulàr, que en la Antìgua Lèy; y para que assì lo entendièssemos, Christo Señòr nuestro, en su partìda de èste Mundo à el Padre, nos consolò, diciendo: *Eccè ego vobiscum sum usquè ad consumatiônem sæculi.* Assì aquella Salutaciòn que empezò el Angel, se hìzo pròpria para la Lèy de Gràcia; porque despues de avèr encarnàdo el Verbo Etèrno, con particulàr modo domìna Dios en los hòmbres; pues expeliò à el demònio, que tiranamènte usurpàba su domìnio. (58)

Hàce èsta Salutaciòn el Sacerdòte, aùnque no àya mas que el Minìstro; porque en ella salùda à toda la Iglèsia Cathòlica en comùn, como participànte de aquel Mystèrio, y por la assistència que à èl tiènen los Angeles, à quienes

(58) Suar. disput. 83. sect. 1. §. 5.

Digitized by Google

con los de guarda de el Sacerdòte, y Minìstro, los salùda tambien, segùn Inocèncio III. y Honòrio III. (59)

Si es Obìspo el que celèbra, salùda à el Puèblo, dicièndo: *PAX VOBIS*; porque èsta fuè la primèra voz de Chrìsto à los Obìspos, (que èran los Apòstoles) despues de su Glorièsa Resurrecciòn: en cùyas palàbras manifestò, que el Obìspo es Vicàrio de Chrìsto, y que es su pròprio càrgo distribuìr sus dònes, de los que es ùno principalmènte la paz para sus ovèjas. (60) Y porque el Obìspo represènta mas al vivo la Persòna de Chrìsto, que otro algùno; (61) y aùnque otras veces dìce *Dòminus vobìscum*, es por demonstràr entònces, que aùnque es Obìspo en

(59) Tungrense, y Azòr, prop. 23. tom. 1. lib. 10. cap. 29.

(60) Innocent. de Mystèrijs Miss. lib. 2. cap. 24.

(61) Milevitano, lib. 1. circa finem.

Digitized by Google

en el carácter Sacerdotàl es como ùno de ellos. (62)

Imìta el Obìspo à el Santo Joseph, que recibiò à sus hermànos con semejànte agràdo, dicièndoles: *PAX VOBIS.* (63) Esta salutaciòn de los Obìspos se hàlla en el lib. 7. de las Constituciònes Apostòlicas, en las Litùrgias de Santiàgo, y San Basìlio, y atribùyen à Anaclèto su establecimièn-to: la dìce consiguiènte à el Hymno Angèlico; porque como en èl expresàron los Angeles, està la paz en la tièrra; por esso el Obìspo, como recibièndola de Chrìsto, la comunìca, y dà à su Puèblo.

A èstas salutaciònes se respònde: ET CUM SPIRITU TUO, como que es la mas excelènte respuèsta, con que corresponde el Puèblo à el Sacerdòte, deseàndo para èl lo

G 3 mis-

(62) Suarez ut supr.
(63) Genesis 43.

Digitized by Google

mismo, que èl desèa para toda la Iglèsia, lo que consta en las Litùrgias citàdas arrìba, que respondìa todo el Puèblo, segùn San Chrysòstomo. (64) Aòra respònde el Minìstro por todo el Puèblo, por evitàr la inquietùd, que se ocasionàba antes, respòndiendo todos en voz alta. Se tomò èsta respuèsta de San Pàblo Apòstol: (65) no dìce *Técum*, sino es, *Et cum Spíritu túo*, significàndo lo espiritùal de los Oficios Eclesiàsticos. (66)

En confirmaciòn de èste Rito, estàndo hacièndo el Oficio de Difuntos de cuèrpo presènte à San Juan Chrysòstomo, revestìdo de los Ornamèntos Episcopàles, levantò el Santo la cabèza, y en voz inteligìble dìxo: *PAX VOBIS.* (67)

Ay

(64) Hómil. 36. in epist. 1. ad Corínth.
(65) 2. Timoth. cap. ult.
(66) Microl cap. 2.
(67) Nicéphor. lib. 14. cap. 43.

Digitized by Google

Ay èsta diferènzia de salutaciònes, demàs de lo dìcho, para con èllas captàr la atenciòn de el Puèblo, avisàndolos juntamènte à la Oraciòn, que và à decìr el Sacerdòte; y por èsto es concedìdo à los Diàconos por costùmbre Apostòlica, que quando vàn à cantàr el Evangèlio, ò bendìcen el Cìrio Pasquàl, y quando rèzan el Oficio Divìno, dìgan *DOMINUS VOBISCUM.* (68)

De las veces, que salùda el Sacerdòte à el Puèblo en la Missa, las tres no se buèlve à el Puèblo: la ùna es, quando èntra en el Altàr, y ha acabàdo la Confesiòn, porque entònces se hàlla todo preocupàdo en detestàr los pròprios defectos, ò cùlpas, de que pide perdòn à Dios: la segùnda es à el Evangèlio, por estàr todo aplicàdo à anunciàr la palàbra de Dios à los Fièles

(68) Albert. Magno de Officio Miss. sect. 4.

Digitized by Google

INSTITVT. BIBLIOTECA SAN

presèntes: la tercèra es en el Prefacio, en que, como dìce tambièn, *SURSUM CORDA*, tiène el corazòn levantàdo à Dios; y por consiguiènte està atènto à el tremèndo Sacrificio, que en breve và à hacer. (69) San Hilàrio, y Honòrio supònen, que cada vez, que dìce el Sacerdòte el *DOMINUS VOBISCUM*, èntra en nuèvo Rito, y modo de Sacrificio. Y siendo siète, fuèra de el que dìce à la Confessiòn, significàn la expulsiòn de los siète Vìcios Capitàles, y la percepciòn de los siète Dònes de el Espìritu Santo.

El bolvèr el Sacerdòte à decìr el *DOMINUS VOBISCUM*, *es sobre su mano derècha; y por la misma buèlve otra vez à el Altàr*, denotàndo la intenciòn recta, y desèo de los biènes, que condùcen à la Pàtria Celestiàl, symbolizàda en la

(69) Gavanto in Rubric. Missalis, part. 2. tit. 5.

Digitized by Google

la dièstra; y tambièn, que la dièstra de el Señòr, segùn enseña Davìd, es muy poderòsa, que ella hìzo la virtùd, y ella lo exaltò. (70)

Despuès de el DOMINUS VOBISCUM, *và el Sacerdóte à decìr las Oraciònes à el Missal*; y dà à entendèr, fuè Jesvs en bràzos de sù Madre el dìa de la Purificaciòn. *Dice el Sacerdòte*, OREMUS, *buèlto à el Làbro, abrièndo las manos hàcia arriba, bolvièndolas à juntàr, è inclinàndo la cabèza à la Cruz: las tiène abièrtas, y derèchas hàcia los hòmbros todo el tièmpo, que dìce la Oraciòn; hasta el fin de èlla, quando hàbla de la unidàd de Esséncia de el Padre, de el Hijo, y de el Espìritu Santo, que las junta.* (71)

Esta palàbra OREMUS precède immediàtamente à las Oraciònes pùblicas, segùn la Litùrgia de San Pedro, y la de Santiàgo, que dìce: *In*

(70) Psalm. 117.
(71) S. Augusst. 9. epist. 106. ad Vital.

In pace Dóminum orêmus, y *Orêmus Dóminum*; y en la de San Marcos. Algùnos la han llamàdo *indìcio de Oraciòn*; porque combìda con ella el Sacerdòte à todos, à que òren juntos con èl: es èsta ùna exclamaciòn, que hace el Sacerdòte, en que à el misìno tiempo se amonèsta à sì, y à todos los circunstàntes; lo que tiène orìgen de el mìsmo Chrìsto, que no solo orò, y nos enseñò à orar, sino es tambièn excitò à sus Discìpulos à que oràssen.

Inclìna la cabèza à la Cruz, quando dìce èsta palàbra el Sacerdòte; porque el espìritu, y devociòn de orar, como conviène, esperàmos recibìrle de Dios, por los mèritos de la Pasiòn de Chrìsto, y su Cruz. *El alzàr las manos hàcia arrìba, y bolvèrlas à juntàr mièntras dìce èsta amonestaciòn*, es, denotàndo el desèo de recogèr las atenciònes de todos à ùn espìritu, y devociòn.

El tenèr las manos estendìdas de-

Digitized by Google

delànte de el pècho, llegàndo à los hòmbros, interim que dìce la Oraciòn, tiène principio de la Oraciòn, que hizo Chriſto Señòr nuèſtro, por los que le crucificàron, luègo que le eſtendièron en la Cruz; à lo que nos amonèſta S. Pablo, (72) dicièndo: OREMOS, levantàndo las manos pùras; y en figùra de èſte Rito, y ſu ſignificàdo de avèr oràdo Chriſto en la Cruz por todos, y en ella hècho el Triùnfo. Muchos años antes vencìa Moysès à los Amalecìtas, quando oràndo levantàba las manos; y quando las baxàba, deſcaecìa Iſraèl: hàſta que permaneciò con èllas levantàdas, puèſto en Cruz, y conſiguiò de el todo la victòria Iſraèl. *Y el no eſtendèr mas los brazos*, es por la mayòr compoſtùra de el Sacerdòte, conforme à lo que enſeñò Tertuliàno, de que no excèdan en el Oradòr las mànos ſobre los hòmbros. (73)

La

(72) 1. ad Thimoth. 2.
(73) Tertul. de Oratòr. cap. 12.

Digitized by Google

La *Oraciòn* se llàma COLECTA. Este nòmbre tiène su orìgen, de que en los primitìvos tiempos de la Iglèsia, y algùnos despuès, avièndo dìcho el Sacerdòte OREMUS, èl, y el Puèblo oràban à Dios en silèncio ùn rato cada ùno, representàndo à Dios su desèo; y despues el Sacerdòte, como recogièndo los desèos de todos, y juntàndolos, los ponìa ante el Divìno acatamièntо; y por èsta colecciòn, à la Oraciòn, que luègo se sìgue, la llamàron COLECTA: tambien, porque las Juntas, y Congregaciònes de los Fièles à orar, las llamàban COLECTAS, de las que hàbla San Pablo à los Hebrèos, y el Levìtico, y en el segùndo de los Paralipòmenos. (74) De que se siguiò, que aùn à la Missa la llamàban COLECTA, segùn San Agus-

(74) Casiàn. Estrav. y Microl, lib. 2. Iust. cap. 8. cas. 22. y 3. ad Hebr. 10. Levit. 23. 2. Paralip. cap. 7.

Digitized by Google

Aguſtìn. Y era ùna de las pregùntas de el Interrogatòrio, que hacìan los Infièles à los Chriſtiànos, para martyrizàrlos, ſaber de èllos ſi avìan aſsiſtìdo à Miſſa, preguntàrlos: Si avìan eſtàdo en COLECTA? *Si in Collécta fuiſtis?* Tambien ſe llàman aſsì, porque dicièndoſe en el principìo, mèdio, y fin de la Miſſa èſtas Oraciònes, las recògen en sì, dìce el Cardenàl Belarmìno. Otros dìcen ſe llamàron aſsì, porque à el fin de el Sacrificio, ſe recogìan las limòſnas para el ſuſtènto de los pobres, y Minìſtros de la Iglèſia, y en tanto oràba el Sacerdòte.

Pero la mas principàl razòn es, porque en los principìos de la Iglèſia, como era tanto el ardòr de la caridàd en los Fièles, y por conſiguiènte ſu devociòn, usàba la Iglèſia de mùchas Oraciònes, y muy dilatàdas prèces: en ellas ſe hacìa memòria de muchos beneficios recibìdos en el Antìguo Teſtamènto, de el cumplimiènto de las

Digitized by Google

las Profecìas, de las figùras de aquel, cumplìdas con los Mysterios de nuèstra Santa Fè, y Lèy de Gràcia; y como se resfriàsse poco à poco aquel antìguo fervòr en los Chrìstiànos, se figuiò el ìrlas abreviàndo en el Quadèrno de San Gelàsio Papa; de el que quitàndo despues algùnas cosas, mudàndo ùnas, y añadièndo otras, vinièron à quedàr por disposiciòn de el Quadèrno Gregoriàno, que hìzo el Santo, como oy estàn.

Se llàma *Sacramentàrio* de San Gregòrio; porque las Oraciònes de la Missa se llamàban Sacramèntos, y lo dispùso en la forma, que oy se hàlla; à las que la Iglèsia ha añadìdo despues la de los Santos nuèvos, que ha ìdo canonizàndo, y demàs que ha hallàdo convenièntes.

Las Oraciònes se enderèzan à el Etèrno Padre en nombre de su Hijo Jesu-Chrìsto; porque el Sacrificio de la Missa es ùna ofrènda, que se hàce à el Etèrno Padre de su Unigè-

Digitized by Google

gènito Hijo: por tanto las Oraciònes mìran à ſuplicàr à ſu Divìna Mageſtàd, que por los mèritos de ſu Santìſsimo Hijo ſe dìgne, de que, por lo que à nosòtros tòca, le ſea acèpta la Ofrènda, y Dòn, que de sùyo es de infinìto prècio; y porque èſte es el verdadèro modo de conſeguìr, quanto nos ha prometìdo el miſmo Chrìſto, Mediadòr entre Dios, y los hombres. Y à el modo que el criſtàl tiène fuerza de encendèr la yèſca, quando es aplicàda à los ràyos de el Sol, que por èl pàſſan; mucho mejòr quando interponèmos los meritos de Chrìſto, conſeguìmos con mas facilidàd todo lo que pedìmos. Conforme à lo que dìxo el miſmo Chrìſto por San Juan, (75) que ningùno llega à ſu Etèrno Padre, ſi no es por mèdio de ſu Mageſtàd, que es ſu Hijo; y tambien dice: Si algùna coſa pidièſſeis à mi Padre en mi

(75) S. Joan. cap. 14.

Digitized by Google

mi nòmbre, se os concederà. Y S. Pablo dice: *Gloriêmur in Deo per Dóminum nostrum Jesum.* (76) Glorièmonos en Dios por nuestro Señòr Jesu-Chrìsto. Asì lo ha practicàdo desde los Apòstoles la Santa Iglèsia, como consta de sus Litùrgias Apostòlicas; y se estableciò en el Concìlio Cartaginènse III. (77) Y aùnque se enderèza la Oracion, invocàndo à el Padre, por la unidàd de Esència, se enderèza à las tres Persònas. Asì San Fulgèncio pruèba se ofrece à toda la Santìssima Trinidàd: y porque todas tres tienen ùna misma Esència, Potència, y Bondàd; pero el Espìritu Santo no se especifica, porque se dà à nosòtros como Dòn. (78) Asì invocàmos à el Padre por su Hijo, como Dadòres; y porque la Oracion se ha de concluìr, conforme à el mandàto de Chrìsto, pidièndo,

Y

(76) Ad Rom. cap. 5.
(77) Cap. 23.
(78) Lib. 6. 2. ad Monimum, c. 2. 3. 4.

Digitized by Google

y suplicàndo por nuestro Señòr Jesu-Christo, su Hijo Santìssimo; y porque si expressàramos todas las Divìnas Persònas, esto es, à el Padre, y à el Espìritu Santo, pidiendo por su Hijo, era mal sonànte; pues pareciera le hacìamos Hijo de los dos, ù de toda la Santìsima Trinidàd, lo que no se puede decìr, por serlo solo de el Eterno Padre. Y aunque ay algùnos, que se enderezan à el Hijo, es por hablàr de mystèrios obrados por èl mismo. Y porque no se entienda, que no se puede invocàr tambien à el Hijo. (79)

Se conclùyen las Oraciònes, diciendo: *Per Dóminum nóstrum Iesum Christum, &c.* por ser assì practicàdo de los Apòstoles, y desde que San Pablo dìxo, que quantas promessas ha hecho Dios, las ha hecho en èl, y por èl, (80) no solo

(79) Belarm. lib. 2. de Miss.
(80) 2. ad Corinth. cap. 1. 20.

Digitized by Google

las que cumpliò antes de la Venìda de el Salvador, las que hìzo en virtùd de los meritos, que previò en Chriſto; ſino es en las que deſpues de ſu Venìda ha concedìdo, y ha de concedèr, que todo es en virtùd de los merecimièntos de ſu Hijo Jeſu-Chriſto.

El concluìr, que vive, y rèyna con el Padre, y con el Eſpiritu Santo por los sìglos de los sìglos, es forma Apoſtolica, y à fin de que ſea Dios veneràdo de ſus criatùras, y vìva en ellas aumentàndolas la gràcia. *Y en todos los sìglos*, ſe entiènden los que acà vivìmos, y el de la otra vida, que es sìglo de sìglos. (81)

El AMEN, que reſpònde el Pueblo, ò Miniſtro, es el conſentimièn to de todo, lo que ha pedìdo el Sacerdòte, eſperàndo el frùto de ſu Oracion: cùya palàbra AMEN,

(81) S. Auguſt. Innocent. III. y Alcuino ubi ſupr.

Digitized by Google

AMEN, es Hebrèa, la que no tradùxo la Iglèſia en Latìna; porque ſe guardàſſe la antiguedàd, y mayòr autoridàd de èſta palàbra, que primèro ſe usò en el Antiguo Teſtamènto; y deſpues paſsò à el Nuèvo. (82) Es ſu ſentìdo, dìce la Glòſſa, à fin de que concòrden todos en las Prèces, y Oraciònes, con la piadòſa intenciòn de el Sacerdòte: y tambièn por ſer comùn la proteſtaciòn, y afirmaciòn, que dàn los Fièles de la verdàd de lo que acàba de decìr el Sacerdòte: ultimamènte quière decìr Amen, *fiat*, *fiat*. Aſsì ſea.

Las Oraciònes, que ſe dìcen en la Miſſa, ſièmpre ſon, ùna, ò tres, cinco, ò ſiète; ponièndo lìmite à el nùmero de èllas, conforme à el Decrèto de el Concìlio Laodicèno, que mandò, no ſe dixèſſen mas, que tres de ordi-

(82) S. Auguſt. de Doctrin. Chriſtian. cap. 10. y 11. y lib. 2. epiſt. 178.

Digitized by Google

nàrio: y ſi algùno quiſièſſe paſsàr, fuèſſe ſolo hàſta ſiete, por ſer ſolo ſiete las peticiònes de el Padre Nuèſtro, en que nos incluyò Chriſto, quanto es neceſsàrio à la vida temporàl, y etèrna: conforme à lo qual San Gregòrio, ſiguièndo el exemplo de Chriſto, diſpùſo con lìmite Oraciònes, por lo que mandò Chriſto por San Mathèo, quando para enſeñàrnos el Padre Nuèſtro, nos dìxo antes en ſus Apòſtoles, que quando oràſſemos, no quiſièſſemos hàblar mùcho. (83) Apreciàndo mas la abundància de devociòn, afecto, è interiòr atenciòn, que la multitùd de palàbras.

Se dìce ùna ſola Oraciòn de ordinàrio en las Fièſtas de Santo dòble; ya por la mayòr ſolemnidàd, ò ya porque à cada Miſſa ſe le aſſignàba ùna Oraciòn; aſsì como ùn Intròito, ùna Epiſtola, y un Evangè-

(83) S. Matth. cap. 6. verſ. 7.

gelio ſignificàn la unidàd de Fè, y de el Sacramènto. (84)

Quando ay Commemoraciònes ſon ſièmpre en nùmero deſiguàl todas las Oraciònes, que ſe dicèn; denotàndo, que Dios no tiène otro que le iguàle, ni hàga par con ſu infinìta grandèza: y porque el nùmero deſiguàl es indivisìble en pares, y ſignifica la uniòn de la Iglèſia, quando òra. (85) *Suèlen decìrſe tres*, à honòr de la Santìſsima Trinidàd, ò porque Chrìſto orò tres veces en el Huèrto, ò en memòria de que reſucitò al tercèro dìa. (86) *Algùna vez ſe dìcen cìnco*, en memòria de las cìnco Llagas de nuèſtro Redemptòr, que conſerva en sì, aùnque glorìòſas, deſpues de ſu Reſurrecciòn. (87) *Puèden ſer hàſta ſiète*; ya por lo que ſe ha dicho de las

(84) Amalár. in Prolog.
(85) Innocent. III. lib. 2. cap. 27.
(86) Idem.
(87) Clem. lib. 2. Conſtit. cap. 63.

Digitized by Google

Peticiònes de el Padre Nuèſtro, y ya por recibìr los ſiete Dònes de el Eſpìritu Santo.

La Colècta *ET FAMULOS TUOS, &c. que ſe dice al fin de las Oraciònes, antes de concluìrlas, en Eſpàña*, es, en la que ſe pide por el Papa, por el Obìſpo, ò Arzobìſpo, de quien ſea el Territòrio, por el Rey, y Reyna, Prìncipes, y Prole Règia, por Conceſsiòn, y Brève de San Pìo V. y de Gregòrio XIII. en la que en brève ruèga, no ſolo por todos los Superiòres, ſino es tambien por todas las neceſsidàdes de la Iglèſia. (88) A èſta llamàmos en Eſpàña *Colècta*, para diſtinguìrla de las demàs Oraciònes; y porque en ella ſe juntàn, y recògen ſuccintamènte las Oraciònes, que hacèmos por muchos. (89) *Tiène ſu orìgen* de las Litùrgias Apoſ-

(88) P. Zamór. lib. 1. Ceremon. glóſ. 2.
(89) Ceremon. de los Carmelit. Deſcalzos, cap. 9. §. 2.

Digitized by Google

Apoſtòlicas, en las que ſe hàllan Oraciònes difuſas por los Reyes, y Prìncipes, Prelàdos Eccleſiàſticos, y demàs rèſto de la Iglèſia, de lo que hàce menciòn Tertuliàno, San Juſtìno, San Ambròſio, y San Juan Chryſòſtomo en ſus Litùrgias. (90)

Siempre que ſe pronùncia el Nombre de Jesvs en la Miſſa, ſe inclìna la cabèza hàcia la Cruz, lo que ſe hàce en ſeñàl de reverència, à cùyo Nòmbre todos ſe inclìnan. *Es hàcia la Cruz*; porque es la Imàgen, y ſeñàl de Chrìſto Crucificàdo. *A el de el Santo, de quièn es el oficio*, ſe inclìna hàcia el Libro, ò Miſſàl, porque es en donde ſe deſcrìben.

Dìcha la ùltima Oraciòn, ſe sìgue la EPISTOLA. De que ſe leyèſſe, y publicàſſe la Epìſtola fuèron Autòres los Apòſtoles; y cònſta en la Litùrgia de San Pedro, y deſde entònces ſus ſucceſsòres. Santiàgo

(90) Apolog. & de Spect. cap. 25.

Digitized by Google

tiène èſta Rùbrica deſpuès de las primèras Oraciònes, dicièndo, que deſpues de èllas ſe lèen los Oràculos de el Antìguo Teſtamènto, y Profetas; y ſe les hacìa ſabèr todos los dìas en la Sagràda, y Divìna Miſſa el Myſtèrio de la Encarnaciòn, de la Paſsiòn, Reſurreciòn entre los muèrtos, Aſcenſiòn à los Cielos, y la ſegùnda Venìda, que avìa de hacer en mageſtàd, y glòria, à juzgar vivos, y muèrtos nuèſtro Redemptor. (91)

Era antìgua coſtùmbre de la Sinagòga Hebrèa leèr ùna *Lecciòn de el Teſtamènto*, quando ſacrificàban, ù ofrecìan las Vìctimas à honòr de Dios; ſegùn ſe lèe en el Exodo, (92) de quando el Puèblo ofrecìa las pacìficas, y holocàuſtos, que en tanto Moysès les leìa, y

(91) Ex Canon. 10. Apoſt. Dióniſ. de Eccl. Hier. cap. 3. Clem. lib. 2. Conſt. c. 57. lib. 2. cap. 57.

(92) Exod. cap. 24.

Digitized by Google

y el Pueblo oìa. Y en el Deuteronòmio (93) ſe hàlla, que Moysès por mandàdo de Dios leìa el Lìbro de la Lèy à el Pueblo, eſtàndo todos juntos, para enſeñàrles el temòr, que debìan à el Omnipotènte Dios. Y en el cap. 8. de el ſegùndo Lìbro de Eſdras ſe dìce, que los Levìtas, en presènçia de todo el Pueblo, leìan con mùcha diſtinciòn las palàbras de el Sagràdo volùmen. Y Chrìſto Señòr nueſtro, ſegùn San Lucas, (94) entrò ùn dìa Sàbado en la Sinagòga, y les leyò publicamènte el Còdice de la Lèy.

Empezò la pràctica de las Epìſtolas en la Iglèſia, con ocaſiòn de crecèr tanto el nùmero de los Fièles, y ſer pocos los Diſcìpulos, y Predicadòres Evangèlicos, avièndo mucha Miès, y pocos Operàrios, y èſtos eſparcìdos por vàrias par-

(93) Deuter. cap. 31.
(94) S. Lucas cap. 4.

Digitized by Google

pàrtes: los que no pudièndo perſonalmènte enſeñàrles la Doctrìna de Chrìſto, tomàron por mèdio, embiàrſela en Cartas, que ſe leìan en las Iglèſias, en donde ſe congregàban à los Divìnos Oficios, ſegùn ſe lee en la de San Pedro, y Santiàgo; y como lo practicàban los Apoſtoles con los Fièles, quando llegàban à recibìr el Pan de la Euchariſtìa, ſegùn San Pablo; (95) y èl mìſmo en el fin de la Epìſtola primèra à los Theſalonìcènſes los conjùra, para que aſsì lo hagan: *Adjùro vos, ut legâtur Epíſtola hæc ómnibus Sanctis frátribus.* Y à los Colosènſes los encàrga, que quando àyan leìdo ſu Carta, la remìtan à la Iglèſia de los de Laodicèa. San Clemènte mànda ſe leàn las Epìſtolas de San Pablo. San Alexàndro Papa, y Màrtyr pùſo de precèpto, lo que la tradiciòn Apoſtòlica avìa introducìdo; quedàndo eſtablecì-

do,

(95) S. Pablo 1. ad Corínth. cap. 14.

Digitized by Google

dò, que ſiempre ſe leyèſſe la Epiſtola en la Miſſa, aùnque no ſeñalò quàles Epiſtolas ſe huvièſſen de decìr en cada Fieſta, ò Fèria de el año, dexàndolo à arbitrio de los Prelàdos. Lo que durò hàſta San Dàmaſo, que, vièndo la diverſidàd, que avìa de Epiſtolas en cada celebridàd, deſeòſo de que quedàſſen ſeñalàdas, para que fuèſſe ùna, y universàl la enſeñànza cada dìa: conſtàndole de la noticia de ambos Teſtamèntos, que tenìa el Màximo Doctor de la Iglèſia San Gerònymo, le encàrga, diſpuſièſſe las Epiſtolas de todo el año, de ùno, y otro Teſtamènto; y los Evangèlios de ſolo el Nuèvo. A lo que puntualmènte obedeciò, ordenàndolas en ùn Quadèrno, que ſe intitulò: *Comes Divi Hierónymi*; en el que añadiò las Lecciònes primèras para los Maytìnes de las Fèrias, y Fieſtas, porque convinièſſe el Rèzo con el Evangèlio, y Epiſtola. Aſsì le intitùlan: *Comes*, *ſivè Lectionárius Divi Hierónymi*, ſegùn

Digitized by Google

gùn sìente, y defiènde el Micrò-logo, Berno Augiènse, (96) las que dispùso el Santo Doctor con grande orden, repartièndolas conforme los Mystèrios, que se celèbran en todo el año. Por tanto en el Adviènto, en la Quarèsma, en las Dominìcas de Epiphanìa, y Pentecòstes pone las que nos instrùyen, y ensèñan la vìda de Chrìsto: en cùyos tièmpos las mas son de las de San Pablo, porque èstas eran mas usàdas en la Iglèsia; y San Gerònymo incluyò, entre las de San Pablo, otras de los demàs Apòstoles entre año.

En las Dominìcas de Pàsqua, hàsta la Ascensiòn, como celèbra la Iglèsia la ensèñanza, y Mystèrios de la vida de su Espòso, cèssan de leèrse las de San Pablo, y entran las de San Pedro, San Juan, y Santiàgo.

A todas se les pone tìtulo, para que

(96) Citàtur à Pamèlio, tom. 2.

Digitized by Google

que entiènda el vùlgo, de quièn es aquella Lecciòn: lo que no sucède en las *Lecciònes brèves* de las Horas, porque se lèen en el Còro en concùrso de gente dòcta.

Las Lecciònes de el Antìguo Testamènto empièzan IN DIEBUS ILLIS, por lo mucho, que ùsan èstas palàbras, y aquellas con que conclùyen: *Ait Dóminus Omnípotens*: èstos Lìbros de los Profetas.

Quando la EPISTOLA es de los *Provèrbios*, *Eccleſiastès*, *Eccleſiàstico*, *Sapienciales*, *y Cantàres*, se intitùla con el nòmbre de sabidurìa, dicièndo *Léctio libri Sapiéntiæ*; por avèr sìdo la Divìna, la que revelò los escondìdos Mystèrios, que en ellos se encièrran.

En las *Epìstolas de San Pablo* se empièza con la voz FRATRES; porque era el comùn modo, que tenìa de hablàr, y escrivìr à sus hermànos, y de el mìsmo modo su con-

Digitized by Google

conclusiòn: *In Chrísto Jesu, Dómino nostro.* (97)

Las de otros Apòstoles empièzan: *Charíssimi*, que era el modo, que usàban San Pedro, y San Juan en èllas.

En las Dominìcas suèle ser la Epìstola de el Nuèvo Testamènto, por representàr el Domìngo la Resurreccìon de nuèstro Redemptòr, y el tièmpo de la Lèy de Gràcia.

La *Epìstola significa* el oficio de el Precursòr San Juan, segùn lo que vaticinò Zacharìas, quando dìxo: Irìa ante el Rostro de el Señòr, à prevenìrle sus camìnos. Y èl mìsmo dìxo de sì: Era voz de el que clàma en el Desièrto, que se dispusièssen à recibìr à Chrìsto; y porque San Juan fuè en el tèrmino de la Sinagòga, y el principìo de la Iglèsia, segùn dixo Chrìsto: *Lex, & Prophêtæ, usquè ad Joánnem.* (98)

Se

(97) Durànd. lib. 4. cap. 16.
(98) Innocent. III. lib. 2. cap. 29.

Digitized by Google

Se ponen ùnas veces las Epìſtolas de el Teſtamènto Antìguo, y de el Nùèvo otras; porque San Juan precedìò à Chriſto, quando dìxo, afirmàndo, que el que deſpuès de sì venìa, èra antes de èl, y de los sìglos: en que diò à entendèr el Sèr Divìno, que tenìa Chrìſto; y tambièn de el Nuèvo, porque le moſtrò con el dèdo, dicièndo: Mìra el Cordèro de Dios, que quìta los pecàdos de el Mùndo. (99)

Se lèe deſpuès de la Oraciòn, ò Colècta, para ſignificàr la Doctrìna de los Apòſtoles, famòſos Operàrios en la Miès de el Redemptòr; y porque Chrìſto hàſta la Predicaciòn de San Juan, que ſignifica la Epìſtola, ſe ocupò dèſde ſu infancia en oràr por nosòtros.

Eſta palàbra EPISTOLA *es voz Grièga.* Significa en Latìn *Super miſ-*

(99) Ex Hugo ad Miſſ. ſpectant. lib. 2. cap. 17.

Digitized by Google

miſsiônem, ò ſuper erogatiônem; porque sòbre lo que avìan dìcho Moysès, y todos los Profetas, decìan los Apòſtoles, y en eſpeciàl el Doctòr de las Gèntes San Pablo.

Se lèe antes de el Evangèlio, no ſolo por el ſignificàdo de San Juan, que ſe ha dìcho, que fuè de ùno, y otro Teſtamènto, de los que ſe diſpònen las Epiſtolas, ſino es tambièn denotàndo la coſtùmbre de ìr de dos en dos ante el Señòr, y Salvadòr los Apòſtoles; y porque los ànimos, de los que òyen, ſe excìten à aprovechàr, ſubièndo de lo mènos à lo mas, que es à la Doctrìna de el Evangèlio. (100)

Lèe el Sacerdòte la Epiſtola, tocàndo con las mànos el Libro; porque como ſignifica la Predicaciòn de San Juan, Precursòr de Chriſto, y de el Evangèlio; demuèſtra, que èſte Santo Precursòr, no como los otros Profetas, que predicà-

(100) Ruperto lib. 1. cap. 32. Alcuino.

Digitized by Google

càron à Chriſto avìa de venìr, sì, que èl ſolo le predicò, como tocàndole con las manos, y ſeñalàndole con el dèdo.

Se reſpònde à el fin de la Epìſtola: DEO GRATIAS; bolvièndo à Dios las debìdas gràcias todo el Puèblo por el pàſto eſpirituàl, que les ha ſubminiſtràdo en aquella Epìſtola; (101) cùyas palàbras enſeñàron los Apòſtoles, que las usàban frequentemènte, dice S. Aguſtin: (102) y San Pablo las ensèña en la primèra, y ſegùnda à los Corìnthios, en los capìtulos 15. y 2.

No ſe reſpònde à el fin de la quìnta Lecciòn en el Sàbado de las Tèmporas de el año; porque immediatamènte ſe sìgue la alabànza, y acciòn de gràcias: (ſegùn en ella ſe dirà) *Ni en el Vièrnes, y Sàbado*

(101) Rupert. lib. 1. de Divin. Offic. capit. 14.

(102) S. Auguſt. Pſalm. 132.

Digitized by Google

Santo, en que nos abstenèmos de los modos de hablàr festivos.

En la MISSA CANTADA, *y Solèmne, el ìr el Subdiàcono con el Lìbro cerràdo delante de el pècho à ponèrse de rodillas ante el mèdio de el Altàr*; denòta, que S. Juan baxò de el Desièrto à las ribèras de el Jordàn inspiràdo de Dios, en donde predicàba penitència.

Cànta la Epìstola el Subdiàcono, por ser su pròprio oficio en fuèrza de su orden; pues para esto se le entrèga el Lìbro de las Epìstolas, quando se ordèna: y aùnque antiguamènte la decìan los Lectòres; (como ùsan en la Iglèsia Grièga) con todo esso, por la representaciòn, que tiène de los Profetas, y Predicadòres de el Testamènto Antìguo, se asignò à el Subdiàcono, que represènta à San Juan Bautìsta; (103) y porque la pa-

(103) Ex D. Thom. P. Vazquez, & commun. Doctòrum.

Digitized by Google

palàbra *Subdiàcono en el Grièg*o, equivàle lo mismo, que Subminìstro, no solo porque adminìstra à el Sacerdòte por mèdio de el Diàcono, que es su immediàto Minìstro, sino es porque el Bautìsta fuè Ministro de Chrìsto, segùn lo que èl mìsmo dìxo por San Mathèo: *Non veni ministrâri, sed ministrâre.*

Para cantàr la Epìstola, se sièntan todos en el Coro; porque siendo el fin la instrucciòn, y enseñànza de los Fièles, para governàr sus costùmbres, y que de el todo se aprovèchen de tan maravillòsa doctrìna, pìde San Clemènte, y exòrta à la mayòr atenciòn de el Puèblo fièl, sin que se oìga ruìdo, ni mormùllo, de lo que se quexàba mucho San Ambròsio; y para conseguìr èsta quietùd, y atenciòn, se usò en la Iglèsia, se sentàssen mièntras se leìa. (104)

(104) Innocent. III. y Rupert. lib. 2. cap. 35. lib. 1. cap. 32.

Digitized by Google

A el Subdiàcono que cànta la Epìstola, acompàñan ùno, ù dos Acòlitos, significàndo los pocos, que siguièron la Predicaciòn de San Juan. (105)

El ìr el Subdiàcono à besar la màno à el Sacerdòte, acabàda la Epìstola, significa, que finalmènte llevò San Juan sus Discìpulos à Chrìsto.

La bendiciòn, que dà el Sacerdòte à el Subdiàcono, significa las alabànzas, que dìxo Chrìsto de San Juan, y la aprobaciòn de su Doctrìna.

El llevàr el Lìbro cerràdo el Subdiàcono à el Sacerdòte, significa, que en la Lèy, que predicàba San Juan se encerràba Chrìsto: lo que denòta el cantàrla buèlto el rostro à el Altàr, y de espàldas à el Puèblo. *El poner el Sacerdòte la màno sobre el Lìbro, para que se la bèse*, representa la Persòna de Chrìsto, que solo es poderòso à abrir el Li-

(105) Innocent. III. lib. 2. cap. 29.

Digitized by Google

Lìbro, conforme à lo que dìxo San Juan en su Apocalìpsis; porque Chrìsto con su Predicaciòn manifestò los Mystèrios, que en la antìgua Lèy se contenìan.

EXEMPLOS.

SON Exèmplos de el recogimièntо, y devociòn, con que los Santos leìan las Epìstolas, los gràndes frutos, que consiguièron: entre otros muchos se hàlla Santo Domìngo, à quien el mìsmo Santo Apòstol entregàndole el Lìbro de sus Epìstolas, le dìxo: Se armàsse à sì, y à los suyos con aquèllos impenetràbles escùdos, para conquistàr el Mundo; como el efecto lo ha dìcho. San Agustìn confièssa, que oyèndo la Epìstola de San Pàblo, en que reprehènde à los Romànos, se sintiò herìdo de la dièstra de el Altìsimo con sus sentèncias, y siguiò à Chrìsto. San Sevèro, Obìspo de Ravèna, y San Ambròsio sintièron singulàres fa-

Digitized by Google

vores de el Cielo, oyèndola èste; y el primèro dicièndola. Lo que debe obligàr à todos à el mas atènto cuydàdo, por entendèr sus clàusulas, y apreciàr sus poderòsas sentèncias.

DESPUES DE LA EPISTOLA se dice el Graduàl.

SE llàman GRADUAL *los Vèrsos, que se càntan en el Coro, mièntras que el Diàcono sube à cantàr el Evangèlio*; y aùnque en los princìpios de la Iglèsia no se usàban, los que oy llàman Graduàles, que inclùyen versos; ni los demàs, que ay hàsta el Evangèlio, como son: Allelúias, Tràctos, Sequèncias, y Prosas; con todo esso, por no cesàr en las Divìnas alabànzas, se juzgò empleàr el tièmpo, que ày, en ir el Diàcono à tomàr la bendiciòn, y en el subìr las gràdas hàsta el Pùlpito, en

Digitized by Google
Di-

Divìnos ſolilòquios, y dùlces Cànticos, que de aquellas gràdas tomàron el nòmbre de *Graduales*; como ſe llàman Psàlmos Graduàles, los quìnce, que ſe cantàban, mièntras los Sacerdòtes ſubìan las quìnce gràdas, que avìa deſde el SANCTA, à el SANCTA SANCTORUM. El sìtio en dònde cantàban el Evangèlio, ſe diſponìa en la Primitìva Iglèſia elevàdo, y adornàdo de Relìquias, que llamàron *Tribunàl*, porque en èl ſe ſentàba el Obìſpo à juzgàr las càuſas. *El leèrſe el Evangèlio en aquèl sìtio*, era repreſentàndonos el Tribunàl de Dios, en dònde hèmos de dàr quènta de la Lèy, que nos promùlga, conforme à la obſervància de nuèſtras obras.

El GRADUAL, *ſe llamò reſponsòrio de la Miſſa*, porque reſpònde el reſto de el Coro à los verſos, que comièn̄zan ùno, ù dos Cantòres en mèdio: y aùnque es comùn ſentìr, que no ſe usàba el Graduàl en los princìpios de la Iglèſia; con

Digitized by Google
to-

todo èsso, en la Litùrgia de San Mathèo se hàlla, cantàse despuès de la Epìstola el Psàlmo: BENEDICAM DOMINUM IN OMNI TEMPORE, &c. Y en la de San Màrcos se mànda incensàr, y se pònen dos Oraciònes mas adelànte. Las de S. Basìlio, S. Juan Chrysòstomo, y demàs Santos antìguos tiènen Graduàles vàrios. Esta diversidàd durò hàsta San Celestìno Primèro, Papa, año de 426. que dispùso los que se huvièssen de cantàr; y ùltimamente San Gregòrio Màgno les diò el pùnto de su cànto, y pùso en el orden, que se hàlla en su Antiphonàrio, como de los Introìtos se ha dìcho. (106)

Significa el GRADUAL, la subìda, y venìda de los Discìpulos de Chrìstro despues de la Predicaciòn de San Juan, por gràdos de virtùd. *Mira à lamènto, y penitència*, por significàrse en èl la que hicièron los, que convirtiò San Juan.

Se

(106) Rupert. lib. 2. de Divin. Offic.

Digitized by Google

Se dice despuès de la Epìstola; porque siendo èsta enseñànza, è insinuaciòn de la penitència, que predicò San Juan en el Desièrto, nuèstra Santa Madre Iglèsia representa en èste Rito, que no bàsta, para conseguìr la salùd etèrna, solo, que oygàmos la Predicaciòn, si no dàmos mànos à las obras de penitència para conseguìrla.

Se omìte el GRADUAL *en el tièmpo Pasquàl*, por ser todo èl de gòzo, y alegrìa excesìva; como fuè la que tuvièron los Apòstoles en la Dominìca IN ALBIS, quando se manifestò Chrìsto à Thomàs, y à los demàs Apòstoles, por vèr recuperàdo à aquel Santo Apòstol, que avìa dicho: *Nisi vìdero, non credam*; y assì cèssa el Graduàl el Sàbado IN ALBIS: y en su lugàr se pònen dos versos, que denòtan alegrìa. *Y el auèrse puèsto en la Infraoctava*, denòta, que no fuè tan excesìvo el gòzo en todos, hàsta el dìa de

Digitized by Google

de la Dominìca IN ALBIS. (107)

Despuès de el primèr verso de el Graduàl, se dìcen dos Allelúias, y se termìna el Graduàl con Allelúia; significàndo, que despues de el llànto, y penitència, se sìgue el jùbilo, y el consuèlo.

La ALLELUIA *es voz Hebrèa,* significa excesìva, y extraordinària alegrìa: representa el gòzo sùmmo de los Bienaventuràdos, demostrados à S. Juan en los veinte y quatro Anciànos, que denòtan el Exèrcito de aquellos, que postràdos repìten Allelúia en la Glòria.

San Agustìn la interprèta: LAUDATE DEUM. San Gerònymo CANTATE LAUDEM AD DOMINUM; y S. Gregòrio acomòda las sìlabas de èsta voz à la Santìssima Trinidàd, dicièndo: ALLE, à el Padre, que es Luz. LU, à el Hijo, que es Vida. IA, à el Espìritu San-

(107) Quarti, tit. 10. num. 2.

Digitized by Google

Santo, que es Salùd. (108) El Altiſiodorènſe hallò cifràda la Paſsiòn, y Reſurrecciòn de Chrìſto, en AL, *Altíſsimus*: LE, *Levâtus eſt in Cruce*: LU, *Lugébant Apóſtoli*: IA, *Iàm Surréxit*. Quiere decìr: A el Altìſſimo, que ſe humillò à hacèrſe Hòmbre, y à ſer levantàdo en la Cruz, le lloràban los Apòſtoles, y ya reſucitò. (109)

Es la ALLELUIA Idìoma Hebrèo, como los KYRIES Griego, y el reſto de la Miſſa Latìno. Se ſirve la Santa Iglèſia de èſtas tres Lenguas, porque en èllas fuè eſcrito el Tìtulo de la Cruz, que publicò à Chriſto Rey de los Judìos; y porque como dìce San Pablo, toda Lèngua confièſſe, que nueſtro Señòr Jeſu Chrìſto eſtà en la Glòria de Dios ſu Padre. (110)

Y

(108) S. Auguſt. Pſalm. 148. S. Geron. y S. Gregor. lib. 5. cap. 96.

(109) Apocalìpſ. ſupr. vide Herrer. Ritos de la Miſſa, lib. 2. cap. 11.

(110) Epiſt. ad Philipenſ. 2. cap. Apocalìpſ. 19. 1. 3. 4. y 6.

Digitized by Google

Y como despuès de la penitèncìa se sìgue la justificacion, y alegrìa de el Alma: por tanto, siempre à el Graduàl se sìgue la Allelúia. *El decìrse dos Allelúias juntas,* es para significàr el gòzo de la parte superiòr, è inferiòr; y la última denòta, que los que persevèran en el bien, conseguiràn la etèrna alegrìa, que es ùna, y perpètua. (111)

Quando se dìce SEQUENTIA, la Allelúia se pone despues de ella, por ser la *Sequéntia* Càntico de gozo, con la que se jùnta la perpètua Allelúia. Santiago mandò, que antes de el Evangèlio dixèssen los Cantòres la Allelúia. (112)

Desde la Septuagèsima à la Pàsqua se omìte el Graduàl, y en vez de èl se pòne el Tràcto: cuyo Càntico atribùye Durànndo à San Telesphòro; y su aumènto atribùyen otros à San Celestìno, y à San Gelà-

(111) Duránd. num. 7.
(112) Litúrgia hujus.

Digitized by Google

làsio, hasta San Gregòrio, que les diò el orden, que oy tiènen.

Es el TRACTO ùna viva expresiòn de dolòr, y tristèza, que se derìva de el verbo *Traho*; porque por mèdio de los *Tràctos*, se tràen, y sàcan de el corazòn humàno los suspìros, y sollòzos, que indìcan el desèo de nuèstra Celestiàl Pàtria, con el quebrànto de nuestro corazòn, nacìdo de el dolòr de penitència. (113) Por tanto se càntan con pàusa, y gravedàd en voz no mùy alta, y de rodillas.

Instituyò, dìce Durànd, (114) el *Tràcto* San Telesphòro, y le aumentò San Celestìno, y San Gregòrio les diò el orden, que oy tiènen. *Se dìce en vez de la Allelùia en los tièmpos, que èsta se omìte*, como son de Septuagèsima, y en la Quarèsma, y demàs dìas, de los que

(113) Azór lib. 10. cap. 36. quæst. 8.
(114) Duránd. lib. 5. cap. 21. & 25. de Offic. Miss. lib. 1. cap. 21.

Digitized by Google

que se dirà en sus pròprios lugàres; por representàr èstos tiempos, ya la captividàd de Babilònia, y ya las misèrias de èsta presente vida. *Se dicen de rodillas en las Fèrias mayòres de Quarèsma*, por ser actos de penitència, y contriciòn; y porque en èstos dias se practicàba decir de rodillas los Psàlmos, que llamàban *Postrales*, que èran parte Penitenciales, y parte Graduales. (115)

La SEQUENTIA, ò PROSA, llamàda assi, porque sìgue à el Graduàl, y porque con la dulzùra de su canto nos previène, y prepàra con abundànte, y extraordinàrio jùbilo à lo que se sìgue: segùn San Isidòro es *Càntico difuso*, que se pone immediàto à la ùltima clàusula de el Graduàl, en donde se avìa de ponèr la Allelúia, en vez de èlla: (116) la que ordenò Ni-

(115) Synod. Norman. c. 1. sess. 3.
(116) Hugo Victor. de Offic. Eccles. lib. 2. cap. 19.

Digitized by Google

Nicolào Primèro: aùnque quièren algùnos tengan orìgen las *Sequèntias* de San Celestìno; pero siènten los mas, fue el Papa Nicolào à quièn ayudò la indùstria de Nodgèro, Abàd de San Gàlo en Alemània. (117) De estos Cànticos es exèmplo el agràdo, que quìso Dios manifestàr en el Antìguo Testamènto, (118) quando los Mohabìtas vinièron con gruèsso Exèrcito contra Josaphàt, que vièndose pobre de fuèrzas, clamò à Dios en la Oraciòn, y le inspirò juntàsse los Cantòres de Israèl, y los pusièsse en forma de Capìlla en la Vanguàrdia de el Exèrcito con sus instrumèntos mùsicos: lo que hècho assì, entonàron el Psàlmo 135. *Confitémini Dómino, quóniam bonus, &c.* y à el punto, que empezàron à cantàr, despavorìdos los Mohabìtas, se pusièron en fuga precipitàdos, hasta matàrse ùnos à otros,

(117) Innocent.III. cap.31.
(118) 2.Paralip. cap.20. num.21.

Digitized by Google

otros, con que perecièron todos, y los de Iſraèl quedàron ricos de deſpòjos.

Se muda el Miſſal à la otra parte de el Altàr, que ſe llàma el lado de el Evangèlio: Y ſignifica la parte de la Iglèſia, que ſe congregò de los Gentiles; porque no querièndo los Judìos recibìr el Evangèlio, ſe paſsò à anunciàr à los Gentiles, que le recibièron, y ſe convirtièron. (119) *Es aquel lado el finièſtro entràndo à el Altàr: y el paſſar à èl el Lìbro, ò Miſſal*, es, que ſe dirìge contra Lucifer, y ſus ſequàces el Evangèlio, y tambien contra los pecadòres. (120)

Se encamìna el Sacerdòte hàcia aquel lado, que es el que correſpònde à ſu ſinièſtra, para leèr el Evangèlio; porque Chrìſto Señòr nueſtro vìno à llamàr ſingularmènte à los pecadòres, que eſtàn fig-

(119) Micròl cap. 9.

(120) Alcuino cap. de Celebrat. Miſſ. Eduen. cap. 12. Innocent. III. lib. 2.

Digitized by Google

significàdos en la siniéstra: y que el Culto de Dios, que empezò en el Judaìsmo, significàdo en la diéstra de el Sacerdòte, pàssa à la siniéstra, en dònde està el Gentilìsmo.

A el llègar à el mèdio de el Altàr para ìr à decìr el Evangèlio, hace profunda inclinaciòn, y antes alzàndo à Dios los ojos, con las mànos ante el pècho, dìce dos Oraciònes: en la primèra pide la purèza de corazòn, para concebìr la Divìna Palàbra, y la de sus làbios, para pronunciàrla; y en la segùnda pìde à Dios la bendiciòn, denotàndo, necesìta de mayòr bendiciòn, el que ha de sembràr la Divìna Palàbra, que los Fièles que la han de recibìr; (121) y porque (segùn dìce San Pàblo à los Romànos) como predicaràn, si no son embiàdos? Pìde el Sacerdòte à Dios, que le embìe. Y èsta Oraciòn, ò semejànte à èsta, es la

(121) Amalàr. lib. 3. cap. 12.

Digitized by Google

que se hàlla en la Litùrgia de Santiàgo.

Pàssan à el Sacerdòte el Missàl, y quèda puèsto de modo, que suròstro estè à el lado, y no en frènte de el Altàr; por protestàr con èste Rito, que es la Doctrìna de el Santo Evangèlio, contra la de Luzbèl: y porque se arma el Sacerdòte contra todos los males, que nos dà à entendèr el Aquilòn, vièn en à los habitadòres de la tièrra, para que los resìsta la Divìna Palàbra.

Antes de empezàr el Evangèlio, sìgna el Lìbro, y à sì mismo en la frènte, en los làbios, y en el pècho, precedièndo el DOMINUS VOBISCUM: cùya salutaciòn à el Puèblo es exprèssa en las Litùrgias; como tambièn el SEQUENTIA SANCTI EVANGELIJ, que està en la de San Mathèo: aunque con diferèntes palàbras, para dàr notìcia, de qual de los Evangelìstas es el Evangèlio. (122)

Sìg-

(122) Herrer. c. 16. lib. 2. c. 28. n. 8.

Digitized by Google

Sìgna el Lìbro, dàndonos à entendèr, que aquèl Lìbro es el que contiène la Doctrìna de Chrìſto, que por nosòtros muriò en la Cruz.

Se sìgna à sì pròprio el Sacerdòte, y los circunſtántes: En la frènte, à fin de que el demònio no tènga podèr, à impedirle los penſamièntos de buèn Chriſtiàno: *En la bòca*, porque no ſe averguènce de confeſsàr con las palàbras la ſanta Fè, y el Evangèlio de Chrìſto: *En el pècho*, porque no le impìda la devociòn, y amòr, que tiène en ſu corazòn à Chrìſto. No hàce la quarta Cruz, que comprehènde à èſtas tres, como regularmènte ſe hàce; porque entònces dà à entendèr confièſſa las tres Divìnas, y diſtìntas Persònas de la Santìſsima Trinìdad: y en la quarta Cruz, dèſde la frènte à la cintùra, y de el hòmbro izquièrdo à el derècho; que todas tres ſon en ùna ſola Eſsència Divìna. (122)

(122) Alcuino loco citat. Honor. in Exem. lib. 1. cap. 36. S. Iſidor.

Digitized by Google

El EVANGELIO es voz Griega, que en Latìn quière decìr *buèn Nùncio.* Se entiènde èsta palàbra Evangèlio por el Texto de la Hìstòria Evangèlica, que los Apòstoles esparcièron por el Mundo: y en èlla las felices nuèvas, que contiène de avèr venìdo el Mesìas, su Nacimiènto, Predicaciòn, Milagros, Vìda, Pasiòn, y Muèrte, con los demàs Mystèrios glorioòsos de su Santa Lèy, y Nuèvo Testamènto, que avìa dexàdo à los hòmbres; los que siguièndole, creyèndo, y obràndo conforme à sus precèptos, consiguièssen la vida etèrna: de cùyas nuèvas llenàron toda la redondèz de el Orbe en el espàcio de trèinta años, dìce San Juan Chrysòstomo, (123) y San Pàblo à los Romànos. Estas notìcias, y Predicaciòn, corriò algùnos años por los pocos Maèstros, y Dis-

(123) S. Juan Chrysòst. homil. 76. ad Roman. 1.

Digitized by Google

Discípulos, respècto de la mùcha Miès de gèntes en Provìncias, y Rèynos del Mundo, hàsta que ocho años despuès de la muèrte de Chrìsto, y quarènta y ùno de su Natividàd festìva, *S. MATHEO Apòstol, y Evangelìsta*, avièndo predicàdo à los Judìos, todo lo que contiène el Santo Evangèlio; sièndo tièmpo de pasàr à los Gentìles, à anunciàrles èstas verdàdes, y disponièndo su partìda, le pidièron los Christiànos les dexàsse escrìto, lo que les avìa predicàdo, por la falta, que les hacìa en su ausència; y tambièn los Apòstoles le hiciéron èsta peticiòn. (124) El Santo Apòstol tomò la plùma, y escriviò el Evangèlio en Lèngua Hebrèa, que èra su pròprio Idìoma, empezàndo por la Encarnaciòn de el Verbo Etèrno, y su descendència, en quanto à el sèr de hòmbre,

(124) S. Juan Chrysòst. homil. 1. in Matth.

Digitized by Google

bre, que es de Abrahàn, y de Davìd, y lo demàs, que exprèssa, como agùda espàda contra la rebeldìa de la Naciòn Hebrèa, que aùn esperàba à el Mesìas: de cùyo Evangèlio sacàron vàrios trasladòs los Apòstoles, y Discìpulos; (que todos lo aprobàron) los que llevàban consigo, y explicàban à los Fièles en mèdio de el Sacrosànto Sacrificio de la Missa, como afirma San Athanàsio de Santiàgo, Obìspo de Jerusalèn; (125) y el que en Etiòpia se hallò por los años de Chrìsto de 190. trasladàdo de màno de San Bartholomè Apòstol, que llevò el mìsmo Santo à aquellas partes, con cùya ocasiòn se convirtièron à Chrìsto. (126)

San MARCOS Evangelìsta, Discìpulo de los Apòstoles, su Coadjutòr, y muy llegàdo à San Pedro, de quièn fuè instruìdo en toda

(125) Hæres. 51.
(126) S. Geron. in Pantèno.

Digitized by Google

da Doctrìna de el Cièlo, avièndo de partìrſe de Roma à Egypto à llevàr la Santa Fè, le perſuadièron los Romànos, que le avìan creìdo, les dièſſe eſcrìta la Doctrìna, que èl, y San Pedro les avìan enſeñàdo, lo que hìzo el Santo Evangelìſta, por mandàdo de el Apòſtol San Pedro; que afirman algùnos fuè el año 45. de Chriſto, el qual Evangèlio es mas brève, que el de San Mathèo: (127) aùnque fidelìſsimo Intèrprete de San Pedro; porque pùſo de el Santo Apòſtol, lo que de èl avìa oìdo, ſegùn le venìa à propòſito en ſu Predicaciòn, en que dèxa algùnas coſas, ſuponièndolas: y dìce otras, no con la extenſiòn, que ſi huvièſſe sìdo oculàr teſtìgo; de el qual Evangèlio ſe agradò tanto el Apòſtol San Pedro, que en adelànte le llamò ſu hijo carìſsimo. *Eſcriviò el Santo Evangelìſta en Latìn ſu*

(127) Euſebio, y Eutìmio in Chron. Offic. Eccleſ. die 25. Aprìlis.

Digitized by Google

Evangèlio, porque era la lèngua comùn de los Romànos; y aviendo llegàdo despuès à Alexandrìa de Egypto, lo tradùxo de Latìn en Griègo, para hacerlo comùn à todos: cùyo originàl Griègo se dìce que se guàrda oy en Venècia. (128)

Despuès escriviò su Evangèlio *San LUCAS, Discìpulo de San Pàblo*, y compañèro en sus peregrinaciònes, ùno de los sètènta y dos Discìpulos de Christo: (129) cùyo Escrìto fuè de tànta aprobaciòn para San Pàblo, que le llamàba su Evangèlio, (130) por el que mereciò mùchas alabànzas San Lucas en todas las Iglèsias. (131) Fuè motìvo de escrivìr San Lucas su Evangèlio las heregìas de Corìntho, y Merìnto, que intentàban obscurecèr

(128) Tom. 1. de los Concil.
(129) Chrysòst. hom. 1. in Matth. Hier. epist. 23. ad Damasium.
(130) Ad Roman. 2. 16.
(131) 2. ad Corinth. 8.

Digitized by Google

vèr el Artículo de la Generaciòn de el Etèrno Verbo, y temporàl de Chriſto; el que eſcriviò en Lèngua Griègа, que era la comùn de las Provìncias de Acàya, y Boècia, à las que predicàba el año 58. de Chriſto, ſegùn dìce San Gerònymo.

San JUAN Apòſtol, y Evangèliſta, Diſcìpulo, y amàdo de el Señòr, eſcriviò ſu Evangèlio; con ocaſiòn de avèr sìdo deſterràdo por el Emperadòr Domiciàno, por ſu Predicaciòn Apoſtòlica, à la Isla de Pàtmos, en donde convirtiò à los Islèños Infièles, les diò Obìſpos, levantò Templos, y diſpùſo todo lo neceſsàrio à el Divìno Cùlto; y avièndo muèrto Domiciàno, y levantàdole el deſtièrro Nerva, tratàndo de partìrſe à Ephèſo, lo procuràron detenèr con ſuſpìros, y làgrimas ſus hijos los Fièles; lo que no pudièndo conſeguìr, alcanzàron de el Santo les eſcrivièſſe el Evangèlio, que les avìa predicàdo; lo que hìzo, y remitiò deſ-

de

Digitized by Google

de Ephèso, (132) aviendo salido de su destierro el año 99. de Chrìsto, segùn San Anastàsio, Cedrèno, y Epiphànio. Junta à èste, otro segùndo motivo San Gerònymo, è Irenèo, que fue el de la heregìa de Corìntho, y de los Evionìtas, que le obligò à declaràr la Generaciòn Etèrna de el Verbo, contra el falso Dògma, de los que afirmàban no avèr sido Chrìsto antes, que Marìa su Santìssima Madre. (133) Assì explìca, que el ser Divìno Verbo, que se inclùye en Chrìsto, es ab æterno, y sin principio, Uno en la Essència con el Padre, y assì continùa su Evangèlica Història.

Tambièn, porque aviendo vìsto los Evangèlios de los otros tres Evangelìstas, y atestàndo con ellos en todo, quìso añadìr con mas difusiòn la Història de el Precur-

(132) Insinopsi in Nerva, Hæres. 51.
(133) De Escrip. in Joanne, lib. 3. c. 11.

Digitized by Google

cursòr de Chrìsto San Juan Bautìsta; y pùso el milàgro de la Resurrecciòn de Làzaro, para confirmàr la de nuestros proprios cuèrpos el Dìa de el Universàl Juìcio; y el Testamènto, y ùltima voluntàd de Chrìsto en la Cruz; en que quedò por Hijo adoptàdo de Marìa: cùyo Evangèlio escriviò en Griègo, que era el Idiòma de Asia, y despuès se tradùxo en Hebrèo.

El que se leyèsse el Evangèlio en las Iglèsias, tiène su orìgen de el mandàto de Chrìsto Señòr nuèstro à sus Apòstoles, dicièndoles, predicàssen el Evangèlio à toda criatùra: y el Apòstol San Pedro, avièndo aprobàdo el de San Marcos, mandò se leyèsse en la Iglèsia: *Eccléſiæ legéndum trádidit.* (134) Nicèforo dìce, estableciò lo mismo de los demàs Evangèlios. Y aùn en presència de los Apòsto-

(134) In Offic. Eccles. die 25. Aprilis. S. Hier. in Marc.

toles se leìa en la Missa, los que le apoyàban con testimònio de los Profetas: *escogièndo el que se cantàsse*, para intimàr su Doctrìna à los Fièles, y que mas de espàcio se enteràssen de ella: cùyo Rito, y mòdo de cantàr, y leèr el Evangèlio, se atribùye à San Dionìsio Areopagìta. (135)

El Evangèlio, ò parte de la Història Evangèlica, que se lèe en la Missa, le llamò Rupèrto Cabèza de todo el Oficio; porque las Epìstolas, Oraciònes, y demàs Ritos se procùran acomodàr de mòdo, que convèngan con el Mystèrio, que se celèbra, segùn corresponde en el Evangèlio. (136) Continuàron los Succesòres de los Apòstoles; y Alexàndro Papa bolviò à confirmàr con Decrèto su ùso, como palàbra de la Divìna Palàbra, Sermòn, de el que nos hablò en su Hijo *Jesu Christo*, y Sa-

(135) Eccles. Hier. cap. 3.
(136) Lib. 1. cap. 57.

Digitized by Google

Sabìdurìa de la Sabidurìa increà-da. (137)

El repartirse, y acomodàrse à los Mysterios, y dìas de el año el Evangèlio, en la forma, que oy se hàlla, fuè disposicion de San Gerònymo, como se dìxo en las Epìstolas. Y San Agustìn afirma, que en su tièmpo se leìan determinàdas Lecciònes de el Evangèlio. (138)

Se empièza con la palàbra SEQUENTIA SANCTI EVANGELII; denotàndo, que aquèl dìa se và à leèr, ò cantàr, lo que se sìgue en el texto de el Evangèlio, que ya antes se ha empezàdo à leèr en otros dìas. Quando empezò, se dìxo: *Initium Sancti Evangèlij.* Para que el Puèblo estè atento, *le ha saludàdo antes, dicièndo: DOMINUS VOBISCUM*; que èra la costùmbre, que tenian los Apòstoles, para que los atendièssen con si-

(137) Innocent. III. lib. 1. cap. 47.
(138) August. Prol. in Epist. Ioann. 1.

Digitized by Google

silèncio. (139) Y por obedecèr à el mandàto de Chriſto, que les diò por San Lucas, (140) de que en qualquièr caſa, que entràſſen, primèro dixèſſen: *Pax huic dómui*; reſpònde el Minìſtro: *Et cum ſpíritu tuo*, correſpondièndo con el miſmo deſèo de el bièn, que el Sacerdòte inſinùa à el Puèblo. Y deſpuès de noticiàr lo de el Evangèlio, que ſe sìgue leèr, reſpònde el Minìſtro *Glória tibi Dómine*; en nòmbre de el Puèblo, como dicièndo: Sèa à gloria tuya, ò Señòr, todo lo que ſe predìca en tu Santo Evangèlio. El que es acciòn de gràcias à Dios, porque embiò la palàbra de la ſalùd. (141)

A el fin de el Evangèlio, ſe reſpònde LAUS TIBI CHRISTE; porque igualmènte debèmos glorificàr à Chriſto por la Celeſtiàl Doctrìna, con

(139) Gemma, lib. 1. cap. 23.
(140) S. Lucas cap. 10.
(141) Chrysóſt. in Litúrgia.

Digitized by Google

con que se dignò instruìrnos. (142)

Bèsa el Sacerdòte el Libro, en señàl de amòr, y amistàd, y de avèr hècho el oficio de Evangelizàr à el Puèblo de pùra caridàd, y con singulàr benevolència; denotàndo, que por Christo Señòr nuèstro conseguìmos la reconciliaciòn, deseàndo la paz con su Magestad, por quièn se nos perdònan nuèstros pecàdos: y assì hàce el oficio de Mediadòr el Sacerdòte entre Dios, y su Puèblo, en lugàr de Christo; y pìde, *que, por los Evangèlios dìchos, se perdònen nuèstros delìtos.* (143)

RUBRICA. *En la Mìssa Cantàda, y Solèmne, despues que se hà presentàdo el Subdiàcono à el Sacerdòte de buèlta de cantàr la Epìstola, y recibìdo dè èl la Bendiciòn, el mìsmo Subdiàcono muda el Missàl à el lado de el Evangèlio, en donde le assìste el tièmpo, que le està leyèndo en*

(142) Rupert. lib. 1. cap. 30.
(143) Quarti, p. 2. tit. 4.

Digitized by Google

en voz bàxa, y no bèsa el Celebrànte el Misàl, quando ha acabàdo de leèrle; porque es àcto, que ha de hacèr despuès en el Libro de los Evangèlios, en dònde ha cantàdo el Diàcono; el que el mìsmo Diàcono ha puèsto sobre el Altàr: y puèsto el Inciènso en el Incensàrio, el Diàcono de rodìllas en la primèra grada de el Altàr, hàse Oraciòn, y tòma de el Altàr el Lìbro de los Evangèlios, è hincàdo de rodìllas, pide la Bendiciòn à el Celebrànte, besàndole la mano: y yèndo delànte de èl, el que llèva el Incensàrio, y los dos Acòlitos con los Ciriàles encendìdos, và con el Subdiàcono, que llèva à su finièstra, hasta el lugàr de el Evangèlio, en dònde el Subdiàcono rìge el Lìbro, tenièndole abièrto en sus manos delànte de el pèchо, puèsto en mèdio de los dos Acòlitos, en dònde empièza el Diàcono à cantàr, saludàndo à el Puèblo.

El ìr à recibìr la Bendiciòn de el Celebrànte con el Libro, que ha tomado de el Altàr; denòta, que de Chrìs-

Digitized by Google

Chrìsto, que se significa en el Altàr, nos vìno el Evangèlio, que los Apòstoles recibièron de el mìsmo Chrìsto. *La Bendiciòn, que pìde*, es, para alcanzàr la purèza de su corazòn, y làbios, para anunciàr el Evangèlio, *la que pide à el Celebrànte*, que represènta à Chrìsto, y està en lugàr sùyo.

Bèsa la mànо antes de empezàr èste àcto: à distinciòn de el Subdiàcono, que se presènta à el Sacerdòte, despuès de Cantàda la Epìstola con el Lìbro, hacièndo genuflexiòn; porque èste denòta à la Ley Antìgua, que tùvo su termino, y fin en Chrìsto, à quien se anticipàron los Profetas; y represènta la Antìgua Ley, que hàce reverència à Chrìsto, como que ha concluìdo yà su oficio. *El Diàcono la hàce al principìo*, porque reconòce en Chrìsto ser el principìo, y progrèsso de su Santo Evangèlio; y tambien para significàr à Chrìsto Señòr nuestro, que se hizo visìble en nuestra car-

Digitized by Google

ne, y con voz exprèssa embiò à sus Apòstoles, y les mandò predicàr su Evangèlio por todo el Mundo à toda criatùra. (145)

El bèsar la màno derècha de el Celebrànte, significa el desèo, que tiène el Diàcono de la Glòria de Dios, significàda en la dièstra. (146) Y que en virtùd de Chrìsto, que represènta el Sacerdòte, anùncia el Evangèlio.

El ìr con el Incensàrio delànte, y los Acòlitos despuès con las lùces encendìdas, denòta, que Chrìsto Señòr nuestro empezò primèro à enseñàr con el exemplo, y despuès con la Doctrìna, segùn San Lùcas; (147) en las *dos luces* se dà à entender las buènas obras; *en las vèlas* el gòzo espirituàl: tambièn estas dos *lùces à los làdos* de el Evangèlio denòtan, que la Ley, y los Pro-

(145) Innocent.III. cap.37.
(146) Cantic. 1.
(147) S.Lucas cap.1.

Digitized by Google

Profetas testifican su verdad. (148)

El Incensàrio encendìdo, exhalàndo el Incièn so, significa, que los Fièles en èste tiempo deben con mayòr fervòr de espirìtu rogàr à el Altìsimo, para que òygan con fruto la Palàbra de Chrìsto, cùya oraciòn de el Puèblo se denòta en el Incièn so; (149) y tambièn significa el buen olòr, y fragrància de las buenas costùmbres, y vìda inocènte de el Predicadòr, cùyo oficio exèrce el Diàcono.

El ìr de dòs en dòs, denòta, que vàn conforme à el mandàto de Chrìsto à sus Discìpulos, que los embiàba de dòs en dòs à los Lugàres, ò Ciudàdes, à dònde ìba à predicàr, para que dispusièssen sus habitadòres, à que recibiessen su Divìna Palàbra, segùn S. Lùcas: (150) *Misit illos binos, &c.*

(148) Act. Apostol. Duránd. lib. 4. cap. 24.
(149) 2. ad Corínth. cap. 2.
(150) S. Lucas cap. 10.

Digitized by Google

El llevàr el Diàcono el Libro ànte el pècho, quando và à cantàr el Evangèlio, denòta, que llèva la Doctrìna primèro en ſu corazòn, meditàndola, y en ſus manos con las obras, para podèrla enſeñàr, y comunicàr con fruto à los Fièles. (151)

De el lugàr, ò Pùlpito, en dònde cànta el Evangèlio, ſe ha dicho en la Mìſſa Rezàda, que es èntre el Altàr, y el Puèblo, (152) de mòdo, que el Diàcono, ni de el tòdo eſtè en frènte de el Altàr, ni de el tòdo en frènte de el Puèblo, ſi no èntre ùno, y òtro ha de tenèr el ròſtro. Le llamò San Cipriàno *Tribunàl*: otros *Pùlpito*, como que eſtà afianzàdo en pùblico; y porque la Doctrìna, y Evangèlio de Chrìſto, no es de tinièblas, rincònes, ò ſecrètos, como es la de los Herèges, ſino es para que à toda criatùra alùmbre, è iluſtre. Es

(151) Rubeus lib. 2. cap. 33.
(152) Gavant. part. 2. tit. 41.

Digitized by Google

Es *excèlso*; porque Chrìsto subiò à lo àlto de ùn Monte, à enseñàr à la multitùd de gente, que le seguìa.

El Subdiàcono rige el Lìbro, denotàndo, que sirvièron los Profetas, para vaticinàr con sus Lìbros la venìda de nuestro Salvadòr.

En tanto que lèe el Evangèlio, estàn todos en piè; còsta de Rito Apostòlico, segùn San Clemènte, que dice: *Quando Evangèlium légitur, Presbyteri, & Diáconi, & omnis Pópulus stent.* Màndа, no solo estàr en piè à todo el Puèblo, sino es à el Diàcono, y Presbytero. En tiempo de San Anastàsio Papa, tenièndo notìcia el Santo se ìba olvidàndo èsta ceremònia, y escrivièndo à los Obìspos de Alemània, y Borgòña, les mandò, que de ningùn modo permitièssen se quebrantàsse èsta antìgua costùmbre; antes bien, que en señàl de veneraciòn estèn inclinàdos en piè à vista de el Santo Evangèlio, oyèndo atentamènte, y fielmènte ado-

Digitized by Google ran-

rando las Palàbras de el Señòr: *Sed venerabilitèr curvi in conpéctu Sancti Evangélij ſtantes, Domínica verba intèntè áudiant, & fidèlitèr adórent.* (153)

Se dìce de algùnas partes de Borgòña, que, no ſolo ſe levàntan à oìr el Evangèlio en piè, ſino es que todos los que cìñen eſpàda, la deſembàynan, y tièmen levantàda todo el tiempo, que dùra leèrſe, ò cantàrſe, en ſeñàl de que eſtàn pròntos à defendèr la verdàd de el Evangèlio con todas ſus fuèrzas, à coſta de ſu ſangre, y de ſu vida.

El incensàr el Lìbro tres veces, es venerando à Chriſto en ſus palàbras, obras, y celeſtiàl Doctrìna, que inclùye el Evangèlio; y ſignifican los efectos de ſu Divìna Gràcia, que comunìca Chriſto, à los que con verdàd, y purèza le òyen.

El

(153) Epiſt. Decret. ad Epiſc. Germán. & Burg.

Digitized by Google

El Celebrànte, desde que dà la bendiciòn à el Diàcono, se retìra à el lado de la Epìstola, en dònde està tenièndo juntas las manos, y el rôstro hàcia el Lìbro, en que cànta el Diàcono; en lo qual represènta à Chrìsto, que testìfica con su presènciа la verdàd de aquel Evangèlio: por tanto *lo bèsa, quando se le trae el Subdiàcono abièrto*, en señàl de aprobaciòn de todo lo que ha dìcho: significa tambien *el Ósculo*, que dà à el princìpio de el Evangèlio, el amòr, que le profèssa.

Antiguamènte, leìdo el Evangèlio, todos los presentes besàban el Lìbro; à lo que se atribùye la costùmbre, que quedò en la Santa Iglèsia de Toledo, que todos los de el Coro òygan el Evangèlio fuèra de sus sìllas; y acabàdo, besa cada ùno ùna tablìta de plàta, en que estàn èstas palàbras: *Corde Credo, & ore confiteor*, protestàndo en ellas crèen de corazòn, y confièssan de boca todo lo que

Digitized by Google

han oìdo en el Santo Evangèlio. (154)

A los Rèyes de Espàña se les tràe à besàr otro Lìbro, en dònde estàn los Evangèlios, y bèsa el Rey el principìo del que se ha leìdo, hacièndo la mìsma protèsta, y confesiòn de corazòn, y boca, y llevàndo à el mismo tièmpo la mano derècha à el pùño de la Espada; significàndo la prontitùd de ànimo, con que està para esgrimìrla, y defendèr con todas sus fuèrzas, y las de su basto Impèrio el honòr, y verdàd de el Santo Evangèlio.

En tanto el Diàcono, luègo que acàba, pàssa à tomàr el Incensàrio, è inciènsa à el Celebrànte tres vèces; para demonstràr, que toda nuèstra Doctrìna, y ensenànza Cathòlica tiène el orìgen de Dios, y à su Magestàd debèmos enderezàr, como el Inciènso, nuèstra Oraciòn de agra-

(154) Bernàrdo de Sandovàl, Dignidàd de Tolèdo.

agradecimiento ; y tambien, que los Apostoles bolviendo de su Predicacion, se presentaron à Christo, à darle gracias de la virtud, que en ella les concedio, de obrar maravillas, y de el provecho, que avian conseguido en su Apostolico Ministerio.

Lo demàs queda dicho en la Missa Rezada.

EXEMPLOS.

EXemplos de la atencion, y devocion, que deben tener los Fieles à el oir el Evangelio, son los muchos Santos, que ha dado à la Iglesia esta cuidadosa devocion, quales son : San Antonio Abad ; San Paulino, Obispo de Nola ; San Victoriano, que de vano Retorico, y Gentil, se redùxo à la humildad de la Cruz de Christo, por una sola sentencia, que oyò en el Evangelio ; Ababilas, que entre los lazos, que le asseguraban para el Infierno, oyò la sentencia de

Digitized by Google

de San Matheo en su Evangèlio: *Hacèd penitència, que se acèrca el Reyno de Dios*; la que fuè como rayo, que le llevò velòz à dexàr encomendàdas dos hìjas, que tenìa, para retiràrse à penitència; y ellas noticiòsas dixeron, que pues le avìan seguìdo en el tièmpo de la perdiciòn, querìan imitàrle en el de su ganància. El se encerrò en ùna Torre, y las dos en òtra, en dònde passàron todo el resto de su vìda en perpetua clausùra, y en òbras de penitència, y de las demàs virtùdes. A San Simeòn Stilìta moviò la sentencia de Christo, (*Bienaventuràdos los que llòran, porque èllos serán consolàdos*) à su portentòsa vida: y assì de innumerà-bles Santos, à quienes han encendìdo estas vìvas, y ardientes saètas de las sentèncias Evangèlicas.

El *SERMON*, quando se ha de hacèr, es inmediàto à el Evangèlio; porque no es otra cosa, que ùna explanaciòn de el mìsmo Evangèlio, que se ha leìdo: èste Rito prac-

Digitized by Google

practicàron los Apòſtoles, pues luego que avìan oìdo cantàr el Santo Evangelio en la Miſſa, no ſolo le ateſtàban, como fidedìgnos teſtìgos de ſus verdàdes, ſino es tambien le autorizàban con los Textos de los Profetas: haciendoles vèr, ſe avìa cumplìdo todo lo que avìan vaticinàdo; y las promeſſas de Dios en Chriſto; y entre ellas la de averles enſeñàdo la Ley de Gràcia, que eſtàban obligàdos à guardàr.

Predicàban antes de el Ofertòrio; porque deſde èl entra el Celebràn-te en los principàles Myſterios de la Miſſa, acabàda la parte primèra, que llamàban Miſſa de los Cathecùmenos. Dàn teſtimònio San Dionìſio Areopagìta, San Juſtìno, y San Clemente de el Rito de hacerſe Sermòn exortatòrio à el Pueblo, deſpues de el Evangelio, por el Obìſpo, y ſon eſtas ſus palàbras: *Poſt hæc verba alloquàtur Póntifex pópulum ſermónibus exorta-*

tatórijs. (1) Lo que confirman las Homilìas de los Santos, que son los Sermònes exortatòrios, que dìce San Clemènte. En tiempo de San Leòn Papa, el Concìlio Vasènse, (2) dispùso, que por enfermedàd, ò no poder el Presbytero, haga la exortaciòn el Diàcono, ò lea algùnas de las Homilìas de los Santos antìguos. El Concìlio de Rems quiere, que el mìsmo Obìspo las lea, ò predìque. (3) Y antes el Nicèno segùndo, y otros muchos Concìlios despues, especialmente el Tridentìno, que encàrga singularmente à los Pastòres, y Cùras de Almas, expliquen à sus Feligrèses los Domìngos, y Festividàdes de el año el Santo Evangèlio, y Doctrìna Christiàna.

El Acompañamièntо, que se hace à el Predicadòr hasta el Pùlpito, ha si-

(1) Constit. lib. 8. cap. 4.
(2) Cap. 4.
(3) Año de 813.

Digitized by Google

sìdo tambien antiquìsima pràctica, y antiguamènte precedìa la Santa Cruz, como cònsta en la Vida de San Othòn: dando à entendèr à los Fieles, que el Predicadòr solo sùbe à predicàr à Chrìsto Crucificàdo; *y para el mayòr acièrto hace Oraciòn antes, y pide la Bendiciòn à el Celebrànte; y si està presènte el Prelàdo, ù Obìspo, à el mìsmo Prelàdo*, porque es à quien propriamente le compète este acto; y en esto le dà su Bendiciòn, y licencia; porque antiguamente no predicàban en la Iglèsia Africàna los Presbyteros delante de los Obìspos, hasta que Aurelio Obìspo mandò à San Agustìn, siendo Presbytero, predicàsse en su presència; y siendo murmuràdo de los demàs Obìspos, respondiò, (4) era estìlo de la Iglesia Orientàl, y que la predicaciòn de tal Presbytero, como Augustìno, hacìa, que aven-

(4) Ofidonius in vita S. Auguſtini.

Digitized by Google

aventajàsse, y no solo suplìesse, por lo que èl no podìa; que èl no hacìa mas, que ponerles ùna hacha encendìda en medio de el Candelèro de la Iglesia, con cùya luz resplandeciesse ella, y el Evangelio: y en adelànte fue continuàndo en aquella Iglesia el ùso de predicàr los Presbyteros delante de los Prelàdos.

San Clemente manda à ùn Diàcono, que en tiempo de Sermòn zele por la Iglesia à los oyèntes, y reprehenda à quien hallàre, que hàbla, ò duerme, à fin se consìga el sosiego, y quietùd, para oìr la palàbra de Dios.

EXEMPLO.

DE ùna persòna principàl, refiere Zòvio, que avisàda de que callàsse en ùn Sermòn, no haciendo càso de el avìso, quando estàba mas metìda en su parlerìa, se bolviò loca, de mòdo, que con afrenta pròpria, y de los sùyos, fuè ne-

Digitized by Google

necesàrio hechàrla de la Iglesia.(5)

La costùmbre de empezàr el Predicadòr signàndose con la Cruz, se hàlla autorizàda de los Concìlios, y Padres de la Iglesia. El Colonièn se Tercero lo exprèssa con la invocaciòn de la Santìsima Trinidàd; y abomìna de las cultùras, alegorìas, y metàforas de los que hàcen de el Pùlpito theatro de su aplàuso pròprio, ò libèlo infamatòrio, en satisfacciòn de agràvios personàles. (6)

EXEMPLO.

LA veneraciòn, y aprecio de la Palàbra Evangelica, èntre òtros mùchos Reyes Christiànos, la manifestò Osuàldo, Rey de Inglatèrra; pues viniendo à predicàr Aydàno, que era Obìspo Escocès, y faltàndole algùna vez Interprete, le sirviò el mìsmo Rey, no querien-

(5) Tom. 13. año de 1242.
(6) Colonienf. III. cap. 10. 11. y 12.

Digitized by Google

riendo fiàr à otro algùno èste miniſtèrio en adelànte, à el vèr el colmàdo frùto, que ſe ſeguìa de la Predicaciòn de aquel Prelàdo Evangèlico. (7)

DE EL CREDO.

EL CREDO, ò ſymbolo de nuèſtra Santa Fè, ſe dice immediàto à el Evangèlio; el que dìce el Sacerdòte, para hacer vèr, que el Evangelio, que acàba de publicàr, de todo corazòn le abràza, y dà en aquella confeſsiòn ſu conſentimiento; ſignifica, que de la promulgaciòn de el Evangelio nace la Fè de corazòn, y la confeſsiòn de boca.

Se llama Crèdo, porque tòma toda la Oraciòn el nòmbre de la primera palàbra; ſe llàma *Symbolo de la Fè*, porque èſta palàbra ſymbolo es Grièga, y en Latìn dice *Indìtium*, *vel collàtio*, que quiere de-

(7) **Uvillelm. Malmebux, lib. 1. de Geſtis Rega. Angl.**

Digitized by Google

decìr, indìcio, señàl, ò colaciòn, y conferència. Indìcio llamàban, ò el modo de la Patènte, ò Passapòrte de el Soldàdo; porque le dispusièron los Apòstoles, para que fuèssen reconocìdos los que eran verdadèros Seguidòres de Chrìsto, y su Evangèlio; como ùna señàl, è indìcio, en el que le decìa, y confesàba, de creèr lo que contiène el Symbolo, contra los Judìos, que se fingìan Apòstoles, para pervertìr à los verdadèros Christiànos. No se permitìa en los primeros sìglos le escrivièssen: solo le enseñàban con la voz, para que cogièndole de memòria, se conocièssen los que eran verdadèros Christiànos; y se distinguièssen de los Judìos, que fingìan serlo. Se dìce tambien Symbolo; porque avièndo de dividìrse los Apòstoles por el Mundo, confirièron, y convinièron en èsta Oraciòn, y palàbras, que contiène el Crèdo: las que aprendièron de la boca de Chrìsto, los que està-

ban confirmàdos en gràcia, y no podìan tener diferèncìa en la Doctrìna: y por èſto la palàbra Symbolo tambien ſignifica, conferèncìa, ò colaciòn, y colecciòn; porque es el Symbolo ùna colecciòn de los Artìculos de nueſtra Santa Fè, recogìdos de la Doctrìna, y Sentencias de càda ùno de los Apòſtoles, que fuèron los Autòres de èl, ſegùn los Santos Aguſtìno, y San Leòn Màgno: (8) y aſsì los Hiſtoriadòres Eccleſiàſticos nombràron por ſu òrden à los Apòſtoles, acomodàndo à cada ùno el Artìculo de el Symbolo, que compuſieron.

Mi Padre San Pedro, el Primero, y Prìncipe de los Apòſtoles, dixo: *Crédo in Deum, Patrem Omnipoténtem.* San Juan dixo: *Creatòrem Cœli, & Terræ.* Santiàgo el Mayòr: *Crédo in Jeſum Chriſtum Fi-*

(8) Serm. 115. de Tempore, epiſt. 96. ad Pulcher. Renantius, & Bart. ſupr.

Digitized by Google

Filium ejus unicum, Dóminum nostrum. San Andrès: *Qui concéptus est de Spíritu Sancto: Natus ex María Vírgine.* San Phelìpe: *Passus sub Póntio Piláto, crucifixus, mórtuus, & sepúltus.* Santo Thomàs: *Descéndit ad Inferos: tértia die Resurréxit à mórtuis.* San Bartholomè: *Ascéndit ad Cœlos, sedet ad déxteram Dei Patris Omnipoténtis.* San Mathèo: *Indè ventûrus est judicâre vivos, & mórtuos.* Santiàgo el Menòr: *Crédo in Spíritum Sanctum, Sanctam Eccléfiam Cathólicam.* San Simòn: *Sanctôrum communiônem, remissiônem peccatôrum.* San Judàs: *Carnis Resurrectiônem.* Y San Mathìas: *Vitam ætérnam. Amen.* Este es el Symbolo Apostòlico, que llàma San Ambròsio llàve de el corazòn, y sello con virtùd, para que en èl no entren las sugestiònes diabòlicas contra la Santa Fè, que debèmos confessar. Y San Leòn le llamò cuchillo, que deguèlla las heregìas. Còntra èste no se atreviò el blasfemo Lutèro; cu-

ya infame lengua no perdonò à otras enseñànzas de la Religiòn Cathòlica; antes decìa à sus Discìpulos la verdàd, de avèrle compuèsto los Apòstoles por inspiraciòn de el Espìritu Santo; y que si no tuvièra èste orìgen, aùnque se gastàran mil sìglos en componèrle, no se pudièran reducìr à tan breves, y significatìvas clàusulas tantos, y tan elevàdos Mystèrios: en èl se encièrran todos, los que nos enseñan expressamènte los Apòstoles, y las verdàdes, que con ocasiòn de las heregìas han definìdo despues los Concìlios, y Sùmmos Pontìfices, como se declarò en el Concìlio Constantinopolitàno.

Por tanto se ha de entendèr, que fuèra de el Symbolo de San Athanàsio, que se dìce en el Rezo, tiene la Iglèsia tres Symbolos: ùno el que hèmos dìcho, que compusièron los Apòstoles, à el que Durànndo llamò menòr; no porque lo sèa en la dignidàd, sino es porque, aùn

aùnque inclùye todo lo que en el Symbolo Nicèno, y Conſtantinopolitàno ſe expreſſa, no lo dìce todo con la expreſsiòn, y claridàd, que èſte ùltimo; la que ſe pùſo por ocurrìr à el veneno de las heregìas, que ſe fueron ſuſcitàndo, ſegùn ſe irà diciendo.

En el principìo de la Iglèſia, luego que los Apòſtoles recibièron el Eſpìritu Santo, è inſtituyeron el Symbolo, lo empezàron à cantàr en la Miſſa, ſegùn San Dionìſio Areopagìta, y còmſta de la Litùrgìa de San Pedro. (9) Eſto durò hàſta el Concìlio, que ſe celebrò en Nicèa, en donde, para deteſtàr la heregìa de Arrio, ſe añadièron por el Concìlio llamàdo Nicèno, congregàdo de trecientos y veinte y ocho Obìſpos, las palàbras: *Natum ex Patre. Ex ſubſtántia Patris. Deum verum de Deo vero, génitum, non factum*: por el

(9) Cap. 3. de Eccleſ. Hierar.

Digitized by Google

qual, condenàdo Arrio, y declarà-
da la conſubſtancialidàd de el Hijo
con ſu Etèrno Padre, en tiempo
de San Màrcos Papa, ſucceſsòr de
San Silvèſtre, que entrò en el
Pontificàdo el año de 336. ſe man-
dò cantàr en la Miſſa el Symbolo
Nicèno; para publicàr à ùn tiem-
po con la boca la Fè, à que aſsien-
te el corazòn, y deteſtàr la here-
gìa de Arrio, y diſtinguìrſe el ver-
dadero Cathòlico de el Herège.
Y que el Symbolo en el modo que
los Apòſtoles le diſpuſieron, ſe
trasladàſſe à el Oficio Divìno, en
dònde ſe dìce en ſecreto en el
Rezo, porque no ſe endereza allì
à la erudicion de el Puèblo, como
en la Miſſa; y no ocùrre la neceſ-
ſidàd de confeſsàr la Fè en alta
voz, y diſtinguìrſe de los Herè-
ges; y por denotàr, que imme-
diàto à la Paſsiòn de Chrìſto en el
principìo de la Iglèſia, no ſe atre-
vìan los Apòſtoles, por miedo de
los Judìos, à declarar los Myſtè-
rios de nueſtra Santa Fè en pùblico,
co-
Digitized by Google

cómo lo hiciéron deſpuès, que vino el Eſpíritu Santo: y también contra Manès, que negàba ſer Dios Autòr de las coſas invisíbles; y para confutàr èſte erròr, ſe añadiò à el Artìculo primero de el Crèo en Dios Padre, el *viſibílium, & inviſibílium Creatôrem*. Eſte Symbolo le diſpùſo Oſsio, Obiſpo de Còrdova, por comiſsión de el Concílio, el que fuè Legàdo de la Sede Apoſtòlica en èſte, y otros vàrios Concìlios. (10)

Deſpues de la Heregìa de Arrio, ſe excitò en el Oriènte la de los Grièegos, que negàban la proceſsiòn de el Eſpìritu Santo de el Hijo; por lo que ſe congregò el Concìlio Conſtantinopolitàno de ciento y cinquenta Obiſpos. En èſte Concìlio, lo primero que ſe hizo, fuè ordenàr la fórmula de el Symbolo, la que diſpùſo San

(10) Alderète en las Adicciònes à el Libro de las Antiguedàdes de Eſpàña.

Digitized by Google

Gregòrio Nicèno; y à una voz la aprobàron todos los Padres: por tanto en èl se añadiò en tiempo de San Dàmaso à el Symbolo Nicèno: *Qui ex Patre, Filioquè procêdit;* esto es, se declarò expressamènte, que procède el Espìritu Santo, no solo de el Padre, sino es tambièn de el Hijo, como de un princípio, y ùnico Espiradòr, que son el Padre, y el Hijo: lo que no se avìa declaràdo tan expressamènte en el Synodo Nicèno; con que se diò la forma à el Symbolo, que usa toda la universàl Iglèsia, assì de Griègos, como de Latìnos; mandàndo San Dàmaso se dixèsse èste Symbolo, que es propriamènte el Constantinopolitàno, en la Missa en los dias solèmnes: sièndo estos dos Symbolos, solo mayor declaracion de algunos Artìculos de los mismos, que nos ensèña el Symbolo de los Apòstoles. Avièndo sido los primeros, que usàron de el Symbolo Constantinopolitàno los Griègos en la Iglèsia Orientàl,

Digitized by Google

tàl, de quiènes lo recibièron los Latìnos Occidentàles, por hallàrse èste en la Litùrgia de San Juan Chrisòstomo; y el de los Apòstoles en las de Santiàgo, y San Màrcos.

En nuèstra Españòla Iglèsia, por el zèlo de Santo Toribio, y por los años de 447. en que tenìa la Silla de San Pedro San Leon Papa, à quien consultò el Santo Obispo Toribio el erròr principàl, que afligìa à Espàña: contradicièndo la procesiòn de el Espìritu Santo de el Padre, y de el Hijo: le mandò el Pontìfice, juntàsse Concìlio Nacionàl, dàndole sus vèces, para reprobàr los erròres, de que le dàba cuenta; lo que no pudo ser en un mismo lugar, por razòn de los Señorìos, en que estàba dividìda Espàña. Los Gallègos, y Asturiànos estàban sujetos à Rechìla, Rey de los Suévos: el resto de Espàña à Theodorìco, y Torismùndo, su hijo; por lo que los Gallègos celebràron su Concìlio en una Po-

Poblaciòn llamàda Celèno, que èstàba junto à la Ciudàd, que llamàban entònces Luca, el que presidiò Balcònio, Obispo Bracarènse: y los Castellanos, y Andalùces, celebràron su Concìlio en Tolèdo; cuyas Actas, y Cànones, que fueron veinte y dos de ambos Concìlios, se juntàron à el primero Toledàno, que ya se avìa celebrado quarenta años antes, y es el mismo, que Barònio llama *Toletânum, & Celenênse.* (11) Y conforme à la Regla, que les diò San Leòn, (12) mandàron, que, para que mas se publicàsse, hablando de el Espìritu Santo en el Symbolo mayor, se añadièsse, y dixèsse: *Credo in Spíritum Sanctum Dóminum, & vivificántem, ex Patre Filióque procedéntem,* como se hizo; y desde entónces empezò à decìrse en la Iglèsia de Espàña, que ha cerca de mil y trecientos años. Y los Uvisogòdos Catòlicos

(11) Loàysa apud Lucum Indice, tom. 6.
(12) S. Leòn cap. 1. de su Carta 93.

Digitized by Google

cos mandàron en sus Leyes, que los Judìos, que se convirtiessen, fuèssen instruìdos, y examinàdos de este Artìculo: cùya Ley, y Cànones de estos Concìlios, se renovàron en los Toledànos, tercèro, quàrto, octàvo, ònce, dòce, y trèce.

En la Iglèsia Romàna, no usàndo de el Credo en la Missa, en el año de 1014. Carlo Magno, avièndo ìdo à Ròma, persuadiò à el Papa Benedìcto, se guardàsse la costùmbre de las demàs Iglèsias; la que se avìa interrumpìdo en aquèlla Ciudàd, por parecerles à los Presbyteros de Roma, no avìa necesidàd de cantàrse en ella, respecto de la firmèza sùmma de Fè, en que se mantenìan los Romànos, y no avèr salìdo de aquèlla Iglèsia ningùn Heresiàrca. (13)

El no expresàrse en el Symbolo, que se cànta en la Mìssa el Artìculo *Descéndit ad Inferos*, que se ex-

(13) Bernus testis oculàris.

Digitized by Google

expressa en el Symbolo de los Apostoles, es, porque en quànto à este Artìculo no se ha suscitàdo heregìa algùna, ni se hà dudàdo en ningùn tièmpo; por lo que no hùvo necesidàd de declaràrse, ni de confirmàrse, como en algùnos otros Artìculos; y tambièn, porque se inclùye en el *Sepùltus est.*

RUBRICA. *Para empezàr el Sacerdòte à decìr el Crèdo, se pòne en mèdio de el Altàr, alza las manos derèchas hàcia arrìba, hacièndo reverència à la Cruz, inclìna la cabèza; y buèlta à enderezàr con las manos ante el pècho, prosìgue lo que se sìgue, despuès de la palabra Crèdo, que dìxo; hacièndo estas ceremònias.*

Està en medio de el Altàr, representando la Persona de Chrìsto, que està prompto à auxiliàr à su Iglèsia, y no es exceptuadòr de persònas; por tanto significa, que à todos los que se hàllen con fiel disposiciòn, y sin obstàculo, les comunìca, como Sol benèfico, sus in-

Digitized by Google

influxos. *Eſtiende, y alza las manos*, para ſignificàr, que Dios es prompto, para diſpensàr los Celeſtiàles Dones à los que los merèçen. *Al alzarlas hàcia el Cièlo*, denòta, debèmos pedìr à Dios las coſas de el Cielo, y lo que sìrva, y condùzca à nueſtra etèrna ſalùd. *Deſpuès de avèr empezàdo, junta las manos*, enſeñàndonos debèmos dàr gràcias à Dios de los favòres, que nos ha hecho, y humillàrnos en ſu altìſsima presència.

El Sacerdòte, y todo el Puèblo, doblan las rodillas à las palabras: ET INCARNATUS EST DE SPIRITU SANCTO, &c. para denotàr quanto ſe humillò el Hijo de Dios, que ſiendo ùno con el mìſmo Padre, ſe hìzo como ùno de noſotros, viſtièndoſe de nueſtra pròpria carne; por lo que le adorà-mos, y rendìmos vìvas, y encendìdas gràcias.

RUBRICA. *En la Mìſſa Cantàda empièza el Celebrante en mèdio de el Altar el Crèdo en voz de canto,*

Digitized by Google

y

y despues le prosigue el Coro cantando; para insinuàr lo que ensèña Santiàgo, (14) *que todo Dòn verdadero nos viene de arrìba de el Padre de las Luces*; y el *seguìr el Coro*, es por huìr de caèr en la reprobaciòn de el Redemptòr, que se halla en San Lùcas, cap. 7. donde dìce: *Cantávimus vobis tíbijs, & non saltáftis.*

RUBRICA. *En tanto, que se canta el Credo en el Coro, se sièntа el Celebrante con los Minìstros, como lo hace mientras que cantan el GLORIA IN EXCELSIS, &c.* Se sienta para denotàr, que Chrìsto està sentàdo à la dièstra de el Padre; y represènta la Victòria, que consiguiò el mìsmo Chrìsto de el Infernàl Enemìgo. *El sentàrse los Minìstros*, es para denotàr la Glòria, y perfectìsimo descanso, que gozan las Almas, de los que en este Mundo peleàron por Chrìsto varonilmente. *El Coro, y los de-*

(14) Epist. Canon. cap. 1.

Digitized by Google

demàs, que eſtàn en pie, y ſe fatìgan en el canto, represèntan à la Iglèſia Militànte, que ſe hàlla peregrìna en eſte Mundo, expuèſta à muchos trabàjos, y pelìgros.

RUBRICA. *Deſpuès que el Coro ha cantàdo el INCARNATUS EST, &c. ſe levànta el Diàcono para ìr à desdoblàr, y eſtendèr los Corporàles ſobre el Altàr*; lo que hace entonces, y no antes, por denotàr, dìce Gavànto, que Chrìſto, deſpues que ſe viſtiò de nuèſtra carne, exercitò el Myſtèrio de la Redempciòn de el Linage Humano, padeciò, y muriò por nosòtros en ùna Cruz. (15)

Se dìce el Symbolo en algùnas Miſſas, y en otras ſe omìte; y dà la razòn el Pontìfice Inocencio III. dicièndo: ſe rèza por antìgua coſtùmbre de la Iglèſia en todas aquellas Miſſas, en que ſe celèbra algù-

(15) Part. 2. tit. 6. in Rubric. Miſſalis.

Digitized by Google

gùno de los Mystèrios, que se contiènen en el Symbolo. (16)

En todas las Dominicas se dice; porque se celèbra en ellas la memòria de la Resurrecciòn de Christo, modèlo de la nuèstra, que se contiène en el Artìculo *Cárnis Resurrectiônem*: y expressamènte, *Resurrêxit à mórtuis.*

En la Fièsta de el Nacimiènto de Christo, y en su Octava; porque todos los dìas de esta, se juzgan por ùna festividàd; y porque se expressa en el Artìculo *Natus ex Maria Virgine.*

En la Fièsta de Epiphanìa, por ser Fiesta de nuestro Señor Jesu Christo, de quien tambien se celèbra la de su Bautìsmo, y pertenèce à el Artìculo *Confiteor unum Baptisma.*

En la Missa de el Juèves Santo; porque en ella se hàce memòria de la Instituciòn de el Augustìsimo Sacramènto; y en el Symbolo de-

cìa

(16) Lib. 2. cap. 51.

Digitized by Google

zimos *Unam Sanctam, Catholicam, & Apostólicam Ecclésiam.* Y el Sacramènto es el Celestiàl Manjàr, y sustènto de todos los Fièles, agregàdos à el Grèmio de èsta Iglesia. (17)

La Pàsqua de Resurrecciòn; por la memòria, que hàce de la Resurrecciòn de el Señòr el mìsmo Symbolo.

En la Fièsta de la Ascensiòn; porque se dìce en èl: *Ascéndit ad Cœlos.*

En la de Pentecòstes; porque se exprèssa en el mìsmo Symbolo: *Crédo in Spíritum Sanctum.*

En la de Corpus Christi; por la razòn dìcha de el Jueves Santo, y avèrlo decretàdo Urbàno IV.

En todas las Fièstas de nuèstra Señòra; porque se hàce particulàr menciòn nombràndola en el Symbolo: *Ex María Virgine.*

En las Fièstas de los doce Apòs-

(17) Durando lib. 4. cap. 25.

Digitized by Google

toles; porque fuèron Autòres de el Symbolo, y porque en èl se lèe: *Apostólicam Ecclésiam.* (18)

En las de los Evangelistas; porque siempre se han reputàdo por Varònes Apostòlicos.

En las Fièstas de las dos Càthedras; por el tìtulo Apostòlico.

En las Fièstas de la Cruz; porque se hàce menciòn en el Symbolo: *Crucifixus étiàm pro nobis.*

En la Transfiguraciòn; por ser Fièsta de Chrìsto.

En la de los Angeles; porque quando decìmos: *Creatòrem Cœli, & Terræ*, entendèmos à Dios Criadòr de la naturaleza Angèlica, y Humàna. Y en el de la Missa se expressa, como queda dìcho, para mas claridàd, *visibílium, & invisibílium*, entendièndo en las criaturas invisìbles los Angeles; y se atribùye à San Dàmaso el Decreto, de que se dixèsse el Symbolo en las

(18) Durando ubi supr.

Digitized by Google

las Fiestas de los Angeles. (19)

En la Fièsta de Santa Marìa Magdalèna; porque en la Resurrecciòn de Christo fuè Apòstol de los Apòstoles.

En la de los Doctòres de la Iglèsia; porque enseñàron à los Puèblos, y les explicàron los Mystèrios de el Symbolo, y particularmente se significan, y entienden en aquella palàbra: *Cathólicam Ecclésiam*, à el modo que los Apòstoles en la palàbra *Apostólicam.* (20)

En la Octàva de San Juan Bàutista; porque es dentro de la Octàva de los Apòstoles, que tienen Crèdo.

En la Fièsta de Todos Santos; porque en ella se venèra la Immaculàda Virgen Santa Marìa, los Apòstoles, y otros, à quienes conviène el Symbolo.

(19) Cràsius lib. 2. cap. 30. Ceremon.
(20) Durando ubi supr.

Digitized by Google

En la Dedicaciòn, y Consagraciòn de Iglèsia; porque se hàlla en èl: *Sanctam Ecclésiam.*

En la de el Santo, à quièn està dedicàda la Iglèsia, ò si possèe Cuèrpo de Santo, que se celèbra, ò Relìquia insìgne, por Concesiòn de Gregòrio XIII. porque el CREDO aumenta ùna cièrta solemnidàd à la Missa, con que se denòta la particulàr festividàd; y por tanto en la Consagraciòn de Obìspo, que pertenece à el Artìculo: *Cathólicam Ecclésiam*; y en la Fièsta de los Santos Patrònos, y los principàles de los Ordenes, los Religiòsos, quando celèbran su Missa, dìcen el Symbolo; y tambien por grave càusa, ò urgènte necesidàd de la Santa Iglèsia; (21) y finalmente en todas las Fièstas, que càen dèntro de la Octàva de algùn Santo, que tenga CREDO, como queda dìcho de

(21) S. Ambros. in Oratiòne de Obitu Fratris sui.

Digitized by Google

de la de los Apòstoles; y en la de San Lorenzo, por caèr dentro de la Octàva de la Assumpciòn.

DE LAS MARAVILLAS de el Symbolo, en confirmaciòn de su purèza, y sana Doctrìna.

PARA insinuàr con quanta devociòn debèmos usàr de el CREDO, se hàce presente, que en el discùrso de tiempo, que durò el Concìlio Nicèno, murièron dos Santos Obìspos, antes de avèr firmàdo el Symbolo, y demàs Decretos; y juntos los demàs Obìspos, concluìdo el Concìlio, se fueron à el Sepùlcro de los dos difuntos, y les dixeron: Hermànos, pues fuisteis nuestros compañeros en la determinaciòn de esta Fè, sedlo tambien en firmarla. Y dexàndo allì los Decrètos, à la mañàna los hallàron firmados de la le-

tra, que hacian los Obispos. (1) En ocasiòn, que se avergonzàron ùnos adùltos de responder à la Doctrìna Christiàna, ùn niño, que estàba à los pechos de su madre, alzò la voz, y empezò à decìr el Symbolo, dexàndolos afrentados de su empàcho. (2)

Hallàndose en el Coro ùn Religioso, y no haciendo genuflexiòn à el *Et Incarnàtus est, &c.* se llegò à èl ùn demònio, y le diò ùn grande bofetòn, diciendo: O Monge ingrato! Por què no te inclìnas con los demàs, quando òyes, se canta, que Dios se hìzo hombre por tì? Si por mì huviera hècho otro tanto, yo eternamente me inclìnàra à èl. Este castigo tan severo se le diò, por èsta falta, que se cree fue solo inadvertència de el Monge.

Des-

(1) S. Anton. 2. p. tom. 12. cap. 1. §. 4.
(2) Bocio sup. Nicremb. Prolus Histor. Nat. §. 15.

Digitized by Google

Deſpues de el Symbolo, ù de el Evangèlio, ſi es Miſſa, que no tiène *Crèdo*, dice el Sacerdòte el *Dóminus vobíſcum*, (3) para excitàr à el Pueblo à hacèr Oraciòn; porque ſe acèrca el tièmpo de hacèr el tremèndo Sacrificio, y ofrecèr à el Eterno Padre ſu Hijo; (4) y denòta tambièn la entràda, que hàce para òtro oficio, como Intròito, que hàce el Sacerdòte, ſaludàndo à ſus Operàrios. Los amonèſta à oràr, demonſtràndo, que, ſi el Señòr no eſtà con nosòtros, nada podèmos. (5)

Deſpuès dìce el Sacerdòte *OREMUS*, enſeñàndonos à que eſtèmos firmes en la Fè, que hèmos confeſsàdo en el Symbolo, y Evangèlio; y à que roguèmos, para que el voluntàrio Sacrificio ſea aceptàble à Dios. (6)

(3) Ordo Roman. (4) Amal. lib. 3. c. 19.
(5) Innocent. III. lib. 2. cap. 53.
(6) Amalár. loc. cit.

Digitized by Google

DE EL OFERTORIO.

TOdo lo dicho hàsta aquì, pertenèce à la primèra parte de la Missa, y esta sola se llamàba Mìssa de los Cathecùmenos; y desde el Ofertòrio en adelànte, Mìssa de los Fièles. Se decìa Mìssa de los Cathecùmenos; porque à toda esta parte de la Mìssa se les permitìa estàr en la Iglèsia, para que se instruyèssen en la Doctrìna de las Epìstolas, y Evangèlios; y concluìdo el Symbolo, si se decìa en la Mìssa, ò el Evangèlio, y Predicaciòn de el Obìspo, eran despedìdos estos, y los Penitèntes, subièndo el Diàcono à el Pùlpito, y dicièndo en àlta voz: *Ite, Missa est*; precedièndo las Oraciònes, que se hacìan, segùn las clàses, en que se hallàban: siendo quàtro las clàses de Cathecùmenos, y otras quàtro las de los Penitèntes, que exprèssa el Cardenàl Bona; se excep-

Digitized by Google

ceptuàba à la quàrta clàse de los que se llamàban *Consistèntes*, porque asistìan à las Oraciònes de los Fièles, y à la Mìssa hasta el fin; à estos les era vedàdo ofretèr dònes à el Altàr, y mùcho mas recibìr la Sagràda Comuniòn: los que podìan estàr en la Iglèsia en su lugàr señalàdo, segùn se dìce en el tièmpo de Quarèsma. Se llàma *Missa de los Fièles* lo que se sìgue; porque à esta solo podìan asistìr, los que profesàban la Fè, que recibièron por el Bautìsmo; por los Mystèrios mas escondìdos, y elevàdos, que contiène, (1) que son mas pròprios de los Fièles de Chrìsto, segùn enseña San Basìlio. (2)

Este nòmbre *Ofertòrio*, latamènte tomàdo, abràza todo lo que se dìce en la Missa despuès de el Sym-

(1) Suarez disp. 83. sect. 1.
(2) Lib. de Spiritu Sancto, cap. 27. S. Basilius.

Digitized by Google

Symbolo, hàsta las Oraciònes secrètas. *Strictamènte tomàdo*, se entiènde por el Versìculo, que se dice, y cànta en la Missa solèmne, antes de la oblaciòn. Comprehènde este nombre *Ofertòrio* las ofrèndas, que hàcen los Fièles à Dios, para matèria de el Sacrificio, y sustènto de sus Minìstros; y la que hàce el Sacerdòte de Pan, y Vìno, que ha de consagràr en Cuèrpo, y Sàngre de Christo Señòr nuèstro: lo que cede todo en honòr, y alabànza de Dios, con el òrden convenientìsimo, que dice el Papa Inocèncio III. (3) que despuès de la Predicaciòn de las Epìstolas, y Evangèlios, y su explicaciòn, se sìga la Fè en el corazòn, dicièndo el Symbolo; y à este la alabànza de Dios con la mùsica, que acompàña los Versos, y Psàlmos de el Ofertòrio; y à esto el fruto de el Sacrificio; por lo que, lo hàsta aquì dicho, desde el

(3) Lib. 2. cap. 53.

Digitized by Google

el *Dóminus vobíscum*, despues de el Crèdo, hasta las Oraciònes secrètas, se llàma *Ofertòrio*. Los Antìguos llamàron *Fértum* à todo aquèllo, que se llevàba à ofrecèr: èsto decìan, servìa à dos fines; el primèro, para movèr la misericòrdia de Dios; y el segùndo, para alcanzàr victòria de los enemìgos. (4)

Notò San Isidòro avèr dispuèsto la Iglèsia Cathòlica, se cantàsse el Verso, ò Versos, que se llàman Ofertòrio, con mas motìvo, que el que en semejànte ocasiòn se hacìa, quando los Levìtas ofrecìan à Dios nuestro Señòr su Sacrificio, tocàndo los Organos de Davìd, y juntàndose los Cantòres de Israèl, por mèdio de el Rey Ezechìas, que no cessàban de entonàr Divìnas alabànzas, mièntras el Pueblo, y el Sacerdòte ofrecìan. Pero en el Nuèvo Testamènto hallàmos, que quàn-

(4) Cato de Re Ruſt. c. 134. suprà.

quàndo el Salvadòr de el Mùndo fue à ofrecèrſe en holocàuſto vivo, y verdadèro à ſu Etèrno Padre, entrando por Jeruſalèm, que hacìa Ara de ſu Sacrificio, le entonàron ſus habitadòres Celeſtiàles alabànzas, dando à Dios gracias por la ofrenda de infinìto valòr, y prècio, que ſe les entràba por ſus puertas, (5) ſegùn notò el mìſmo San Iſidòro.

Eſte Rito de ofrecèr los Fièles, y cantàr alabànzas à Dios en tanto, que dùra èſte acto, viene de los Apòſtoles, ſegùn ſe colìge de el Cànon III. de los Apoſtòlicos, que prohìbe no ofrezcan Miel, Leche, Cerbèza, Aves; y que el Sacerdòte, que los admìta ſea depueſto, y ſolo admìta Eſpìgas nuevas, Vino, Aceyte para las Làmparas, y Olòres para el Incensàrio; y los demàs frùtos, que ſe embìen por Primìcia en càſa de el Sacerdò-

(5) S.Luc. 19. Lib. 2. Offic. cap. 22.

Digitized by Google

dòte, por no ſervìr para el Altàr, sì para repartìrlos con los demàs Minìſtros; quedàndo para ofrènda comùn, ſegùn diſpoſiciòn Apoſtòlica, el Pan, y el Vìno: (6) cùyo ùſo hallò introducìdo San Alexàndro Primero; y mandò por ſu Decreto, quedàſſe aſsì eſtablecìdo: lo que autorizàron tambien San Sìxto Primèro, y San Fabiàn; y los Concìlios Gangrènſe, y Matiſconènſe.

Señalò San Fabiàn el dìa Domìngo, como el principàl, para eſtas ofrendas; cùya coſtùmbre renovò el Concìlio Matiſconènſe II. (7) Las de Pan, que ſobràban, acabàdo el Sacrificio de la Mìſſa, ſe repartìan, como Pan bendìto; y ſe llamàban *Eulògias*, *ò Agapes*; y òtros dònes, que ofrecìan, dàban tambièn à los pòbres, viùdas, y niños, y à los demàs neceſsitàdos: de

(6) Ordo Rom. epiſt. 2. ad omn. Ord.
(7) Cànon IV.

Digitized by Google

de que tomò origen, hacerlo assi los Eclesiàsticos, de las sòbras de sus rentas. Y San Dàmaso ordenò, que despues de satisfechos los pòbres, lo que sobràsse, lo guardàssen Ministros, que no fuèssen puramente legos, por ser bienes de la Iglesia; y evitàr el rièsgo de que los dissìpen en ùsos profanos, contra el Cànon XLI. de los Apostòlicos, y la disposiciòn de los Pontìfices San Silvestre, y San Felix Primèro, y otros Padres, y Concìlios.

Para ofrecèr dones à el Altàr, no se admitìa à los que no se consideràban muy purificàdos, pues aùn à los Penitentes de el quàrto gràdo, hàsta que hacìa el exàmen el Obìspo, de aver cumplìdo exactamente su penitencia, no se les permitìa, ni que ofreciessen, ni que recibiessen la Sagràda Comuniòn. El Concìlio Cartaginense IV. (8) decretò no se recibiessen, ni

(8) Concil. Cartag. IV. cap. 99.

Digitized by Google

ni en el Altàr, ni en el depòsito de los pòbres las ofrèndas de los enemistàdos, ò que entre sì estuviès-sen desavenìdos.

EXEMPLOS.

AUn con avèr servìdo tanto à la Iglesia el Emperadòr Theodòsio, que quàndo ofrecìa, era tanta su devociòn, que se deshacìa en làgrimas, no le permitiò San Ambròsio entràsse à ofrecèr; porque avìa aceleradamènte mandàdo quitàr la vìda à ùn delinquente, y no avìa debidamente satisfecho à la Parte. (9) Y el mìsmo San Ambròsio desechò por otras faltas las ofrendas de los Emperadòres Eugènio, y Valentiniàno; y San Agustìn las de Bonifacio Juez, mandàndo à los Clèrigos no las admitièssen; porque avìa

(9) S. Paulin. in Vita Ambros. Niceph. lib. 12. c. 51. ep. 30.

Digitized by Google

avìa sacàdo à ùn delinquènte violentamènte de la Iglesìa: (10) siendo las que Dios mas acepta, las de buena voluntàd, y pùra conciencia; como estimò en mas Christo la pequeña monèda de la Pobrecìta de el Evangèlio, que los crecìdos censos de los Farisèos, y sus alhàjas, con que aumentàban su vanidàd.

La OFRENDA de el Sacerdòte es de Pàn, y Vìno, que ha de consagràr en el Cuerpo, y Sàngre de Chrìsto Señòr nuèstro. El PAN debe ser sin fermento, ò levadùra; porque esta significa à el pecàdo. Debe ser la HOSTIA purìsima, por Decrèto de Anicèto: y en pequèña cantidàd, por Decrèto de Alexàndro Papa. (11) Las tres substàncias de Trigo, Agua, y Fuego, que concùrren, denòtan la Carne, la

(10) Append. epist. 6. lib. 1. cap. 39. num. 9.

(11) Burchand. lib. 5. cap. 29.

Digitized by Google

la Alma, y la Divinidàd en Chrìsto. (12) (Se verà lo que se dìce à el preparàrse el Sacerdòte en la Sacristìa, para ir à celebràr, en lo que què̀da dicho de la Hostia, y de el Vino) Diò Decrèto Anicè̀to, y ordenò, que el Pan para el Sacrificio, se hicièsse por los mìsmos Sacerdòtes, ò por sus Minìstros en su presència: y que tuvièssen el mayòr asèo, y cuidàdo: y que assì èste, como el Vìno, y el Agua (sin lo qual no se puede hacèr el Sacrificio) se tratassen, y fuessen de modo, que no se viesse en ellos cosa, que no fuèsse mùy pùra.

EXEMPLO.

SUcediò, dìce Cesàreo, (13) que estàndo ùn Sacerdòte ofrecièndo ùna Hostia, se le volò hasta

(12) Rodulf. prop. 43.
(13) Lib. 9. cap. 65.

Digitized by Google

tres vèces de la Patèna: la que hìzo apartàr, y traèr òtra, con la que prosiguiò el Sacrificio; y bolvièndo à registràr despuès la antecedènte contra la luz de el Sol, advirtiò en ella ùna pequèña màcula; y deshecha, viò èra un pequèño animalèjo inmùndo; y entendiò, no le permitièron los Angeles, que consagràsse Pan, donde se avìa corrompìdo aquel inmùndo animalèjo.

El Sacerdòte inmediatamènte dìce el Verso de el Psàlmo, que se pòne por Ofertòrio. De èsta voz *Ofertòrio*, y de su orìgen, se ha dicho; y *significa* el Voto de Fè, que ofrecieron los Gentìles à Chrisìo, de el qual el mismo Jesvs nuestro Salvadòr se admirò en el Centuriòn, y en la Cananèa. (14)

El silèncio, que tiene el Sacerdòte despuès de el Verso de el Ofertòrio, hàsta el Prefacio, dicièndo todas las Ora-

(14) Innocent. III. cap. 52.

Digitized by Google

Oraciònes en voz bàxa, es, porque acercandoſe el Sacerdòte à hacèr eſpecial memòria de la Paſsiòn de Chriſto en el Sacrificio, òra con mùcho ſilèncio, repreſentàndo, que reſuèltos los Hebrèos à quitàr la vida à Chriſto, andàba ya como ocùlto, no vièndoſe à lo deſcubièrto entre ellos. (15)

El deſcubrìr el Sacerdòte el Càliz, apartàndo el vèlo, que dòbla el Minìſtro, es, para que ſea viſto de el Puèblo, que deſde entonces ſe empièza eſpecialmènte à repreſentàr en la Miſſa la Paſsion de Chriſto: la que concluìda, (como ſe dirà deſpues de la Comuniòn) lo buèlve à cubrìr.

DE EL OFRECER LA HOSTIA.

EL ofrecèr el Sacerdòte la Hòſtia ſobre la Patèna, ſignifica à Chriſto, quando ſe ofreciò à sì

(15) Idem, cap. 54.

Digitized by Google

miſmo à el Eterno Padre en el Ara de la Cruz. Tambièn dìce Inocèncio III. es porque *la Patèna ſignifica* el corazòn àmplio, y dilatàdo en la caridàd de Diòs; y que el Sacrificio debe ofrecèrſe con abundància de caridàd, para que llegue à ſer holocàuſto grato à los Divìnos ojos.

Elèva los ojos hàcia la Cruz el Sacerdòte, quando ofrèce; para denotàr, que ſièndo los ojos ſymbolo de la purèza de intenciòn, conviene ofrecèr con ella el Sacrificio à Dios, por ſer eſte ùn *Cùlto de Latrìa*, que ſolo à ſu Mageſtàd pertenèce. *Los baxa quando ſe nòmbra à sì*, como indigno de ofrecèr à ſu Mageſtàd por ſus pecàdos, y ofenſas: imitàndo à el Publicàno Penitènte, que por el exceſsìvo dolòr de ſus cùlpas, no ſe atrevìa à levantàr los ojos de la tierra, para miràr à el Cièlo.

Eſta Oraciòn, y las demàs de el Ofertòrio, las diſpùſo San Gregòrio el Grande, las que en mas difuſas clàu-

Digitized by Google

clàusulas se hallan en las Litùrgias Apostòlicas : en la de Santiàgo se leèn muchas clàusulas de las nuèstras en cinco Oraciònes : tambièn en las de San Marcos , y San Mathèo , cùyos exemplàres ha seguìdo la Iglèsia , con los de San Gregòrio , San Basilio , San Ambròsio , y San Chrysòstomo en sus Litùrgias , las que oy tiène dispuèstas con mas brevedàd , por ser mas facil de conservàr la atenciòn , y devòto afecto en la Oraciòn breve , atendièndo à nuèstra flaqueza , que en la prolongada. (16)

En la Oraciòn , con que ofrèce el Sacerdòte la Hostia, se hàlla, la ofrèce , no solo por todos sus pecàdos, como queda dicho ; sino es tambièn por los Minìstros , que le assìsten , y por todos los oyentes, que son los que primèro gozan de el fruto de el Sacrìficio ; y en se-

(16) S. Cypriano serm. 6. de Orat. Dom.

Digitized by Google

gùndo lugàr, por todos los Fièles, tanto vivos, como difuntos, para que à todos les aproveche, y ayùde à conſeguìr la vida etèrna.

Antes de ponèr la Hoſtia en los Corporàles, hace con la Patèna el sìgno de la Cruz ſobre el mìſmo Corporàl; porque en virtùd de la cruz, ſe ahuyènte todo conàto, y perverſidàd de el demònio, para que no prevalèzca contra el Sacerdòte en modo algùno, ni ponga obſtàculo, à què percìban los Fièles el fruto de el Sacrificio; pues quando ofrecìan los Sacrificios en la Antìgua Ley, era coſtùmbre de los Sacerdòtes Hebrèos, elevàr la Vìctima hàcia el Cièlo; y deſpuès movèrla hàcia las quatro partes de el Mùndo; y ſiendo aquella oferta figùra de èſta, mucho mejòr el Sacerdòte de la Lèy de Gràcia practìca eſta ſagràda acciòn.

Puèſta la Hoſtia ſobre los Corporàles, pòne la Patèna debàxo de el primèro, ſolo deſcubièrta una parte de ella en la Miſſa Rezàda. Y en la Miſ-

Digitized by Google

Missa Cantàda se cùbre con ùn velo, que tiène sobre sus hòmbros el Subdiàcono, teniendola con ambas manos, hasta el PATER NOSTER. Representàndo en este Rito el desmayo de caridàd, que se hacìa patènte en los corazònes de los Discìpulos, como titubeàndo en la Fè; lo que se manifestò, quando vinièndo à prendèr à Christo los Soldàdos, todos huyèron, y estuvièron como escondìdos, hàsta que Christo se ofreciò en Sacrificio en el Altàr de la Cruz, por la salùd de el Mundo.

La parte de la Patèna, que queda descubièrta, denòta, que la Virgen inmaculada, y el Apòstol San Juan, no solo no se escondièron, sino es, que persistièron inmòviles à vìsta de los tormèntos de Chrìsto en la Cruz.

Persevèra assì la Patèna, hasta el fin de el PATER NOSTER, &c. para significàrnos, que la Divinidad en Christo, symbolizàda en la Patèna, por su figùra en circùlo,

Digitized by Google

que no tiène princìpio, ni fin, fue eſcondìda à el Mundo, la que verèmos cara à cara, quando vàyamos à nuèſtro Padre Celeſtiàl, por los mèritos de la preciosìſsima Sangre de ſu Hijo Jeſu-Chriſto, conſiguièndo nuèſtra bienaventuràrza.

DE EL PREPARAR EL CALIZ.

PAſſa el Sacerdòte à preparàr el CALIZ, ponièndo Vino en èl, sòbre el qual bècha ùna, ù dos gotas de agua, dicièndo la Oraciòn, y hacièndo la Bendiciòn, ſegùn diſpòne el Orden Romàno; lo que es coſtùmbre derivàda de Chriſto Señòr nuèſtro, y de ſus Apòſtoles, ſegùn conſta de las Litùrgias Apòſtolicas; de la de Santiago, que dìce: *Accìpiens Cálicem, & permìſcens ex vino, & aqua.* Y San Clemènte: *Similitèr, & Cálicem, póſtquàm míſcuit ex vino, & aqua, & ſanctificavit.* Y de el Concìlio de Trento, deſpuès de otros muchos Santos, y Doctores, en la ſeſsiòn 22. c. 7. en donde amo-

Digitized by Google

amonèsta, ser precèpto de la Iglesia, que mezclen Agua con el Vino, para ofrecèr el Càliz: y en el Cànon IX. descomùlga à el que dixèsse, no se ha de mezclàr Agua con el Vino en el Càliz, que se ha de ofrecèr; dando las razònes, y significàdo de esta institución, que es, porque Chrisfo Señòr nuèstro assì se crèe lo hìzo. Y tambièn, porque de su amoròso Costàdo saliò Sangre, y Agua, quando fue herìdo con la dùra Lanza. Assì otros Concìlios antecedèntes, contra los Herèges Evionìtas, y Tacianos, que dìce San Epiphànio, que con pretèxto de templànza, decìan, que solo se avìa de ofrecèr Agua; y assì tambièn los Aquarios, segùn San Agustìn. Al contrario los Luteràños, y Calvinìstas ùsan de solo el Vino, sin las gotas de Agua, que conforma mas à su apetìto. Y contra la heregìa de los Armènios, y otros Griègos, que negàron averse unìdo en Chrisfo Señòr nuèstro las dos Naturalèzas

Di-

Digitized by Google

Divìna, y Humàna. Contra todos estos, decretò el Concìlio de Trento, ser de precèpto en la Iglesia mezclàr con el Vino Agua. Y los Romanos Pontìfices San Alexàndro, y San Julio Primèros, mandàron esto mìsmo, no porque lo instituyèssen de nuèvo, sì por cerràr las sacrìlegas bocas de los que decìan lo contrario. (1)

Se hècha el Vino en mayòr cantidad, y el Agua solo ùna, ù dos gotas; por significarse en el Vino à la Divinidàd, y en las pocas gotas de Agua, la Humanidàd, unìdas en ùna mìsma Persòna; y respecto de la Divinidàd, que significa el Vino, la Humanidàd, que significa el Agua, es como si no fuera: por lo que es tan pequèña cantidàd, quanto se verifique substància de Agua, que se mezcla con la de Vino.

Tam-

(1) Epist. ad Orthodóx. & Epíscop. Micròl cap. 19. Pamélio pag. 244. tom. 1. Barónio anno 132. num. 7.

Digitized by Google

Tambièn por lo que ſe ha dicho de ſignificàr la Sangre, y Agua, que manò de el Coſtàdo de Chriſto, ſièndo en mayòr abundància la Sangre, que el Agua. Demàs de eſto, porque el Vìno ſymbolìza à Chriſto; y el Agua figùra à el Pueblo, ſegùn el Apocalypſis: *Aquæ, quas vidiſti, Pópuli ſunt.* (2) Significa, que Chriſto derramò ſu Sangre por la ſalùd de ſu Puèblo; y denòta, que Chriſto no quiere eſtàr ſin ſu Puèblo, ni el Pueblo puède eſtàr ſin Chriſto. Finalmènte *ſe incorpòra el Agua con el Vino, y no à el contrario*; porque la Iglèſia, que en ella ſe ſignifica, ſe incorpòra con Chriſto, y no Chriſto con la Iglèſia.

Quando el Sacerdòte pone el Agua en el Càliz, la bendìce, lo que no hace quando pone el Vino; y es, por lo que ſe ha dicho de repreſentàr el Vino à Chriſto Señor nuèſtro, Fuente de toda Bendiciòn. *Bendìce*

à

(2) Apocalypſ. cap. 17.

Digitized by Google

à el Agua, que significa à el Puèblo, que la necesìta, para no caèr en culpa; y es el que por mèdio de la bendiciòn de su gràcia se ùne con Christo. Y porque el Agua significa à el Puèblo vivo, *no se hècha bendiciòn en el Agua en la Missa de Difuntos*; denotàndo, no comunìcan con los vivos, aùnque gozan de las buènas obras, que les aplìcan para alìvio de sus penas.

DE EL OFRECER EL CALIZ.

QUando el Sacerdòte ofrece el Càliz, dice en nùmero pluràl OFFERIMUS TIBI, DOMINE, &c. enseñàndo, hace el Ofertòrio con otros. *Y quando ofreciò la Hostia hablò en singulàr, y de sì: QUAM EGO, &c. OFFERO TIBI, &c.* Y es la razòn, dice el Cardenàl Bona, que segùn el Rito Romàno, en la Missa solèmne el Diàcono despuès de aver puèsto el Vino en el Càliz, rèza con el Sacerdòte aquella Oraciòn, la que

no

Digitized by Google

no se muda, porque sea la Missa Rezàda; lo que no hace en ùna, ni otra Missa, quando ofrèce la Hostia. Y es tambièn, para imitàr à Christo, que quando instituyò el Augustìsimo Sacramènto, à el consagràr el Càliz, se sirviò de èste modo de hablàr en pluràl, dicièndo: *Qui pro vòbis, & pro múltis effundêtur, &c.* Lo que no dìxo, quando convirtiò la substància de Pan en su Sacratìsimo Cuèrpo.

Quando ofrèce el Sacerdòte el Càliz, tiène siempre los ojos fixos en la Cruz; porque hace menciòn de la preciosìsima Sangre de Jesu Christo, que en ella fue abundantìsimamènte derramàda.

El ponèrse sobre los Corporales la Hostia entre el Càliz, y el pècho de el Sacerdòte, que represènta à Christo; y el Càliz con el Vino, y Agua à el Puèblo: denòta, que Christo fùe Mediadòr entre Dios, y el hombre, y assì se pòne antes, que el Càliz; y porque primèro consagrò Christo el Pan, que el Càliz. *Hizo*

Digitized by Google

la Cruz con el Càliz à el ponèrle sòbre los Corporàles, por lo que ſe ha dicho, de la que hizo el Sacerdòte con la Patèna, para poner la Hoſtia sòbre los Corporàles.

Dice el Sacerdòte ùna brève Oraciòn inclinàdo, y jùntas las manos sòbre el Altàr deſpuès de avèr cubièrto el Càliz con la hijuèla, no tanto por myſtèrio, como por cautèla, (3) repreſentàndo eſta humillaciòn de el Sacerdòte la extremàda de Chriſto, que por nosòtros tomò la forma de Sièrvo, quando apareciò en eſte Mundo veſtìdo de nuèſtra carne.

Alza, y jùnta las manos, para bendecìr la oblàta con la Oraciòn, que ſe hàlla en el Orden Romàno; para denotàr, que de la Divinidàd, y Humanidàd de Chriſto, que ſe ſignifica en las manos de el Sacerdòte juntas, procède toda virtud de bendiciòn. (4)

Pò-

(3) Micròl cap. 10.
(4) Ioánnes Serrán.

Digitized by Google

Pòne el Sacerdòte la sinièstra sòbre el Altàr, para bendecìr con la dièstra, por disposiciòn de Inocèncio III. dando à entendèr, que Christo significàdo en el Altàr, dà toda virtùd de bendiciòn.

DE EL LAVATORIO.

Juntas las manos delànte de el pècho, llèga el Sacerdòte à el lado de la Epistola, para hacèr el lavatòrio de las manos, dicièndo el Psàlmo LAVABO INTER INNOCENTES, &c. Esta ceremònia es exprèssa de los Apòstoles en el tièmpo, lugàr, y modo, que la usàmos de lavàr las extremidàdes de los dos dèdos principàles de àmbas manos. San Clemènte àntes de el Prefacio tiène èsta Rùbrica, y dìce, es en señàl de la purèza de las Almas dedicàdas à Dios. (1)

San Dionìsio dice, (2) que el La-

(1) Lib. 8. cap. 11.
(2) Eccles. Hierarch. cap. 3.

Digitized by Google

Lavatòrio de las extremidàdes de los dèdos se obsèrve en èste lugàr, como esperàndo de Christo el perdòn de los ocùltos pensamièntos, y de las mas lèves culpas. Y San Cyrìlo dìce, es para que de el todo, y mas purificàdos, lleguèmos à el tremèndo Sacrificio de el Altàr; à el modo, que el Santo Rey Davìd, despuès de ser lavàdo de su pecàdo por Dios, le hacìa nuèva instància, para que mas, y mas le purificàsse, y lavàsse. (3) Assì el Sacerdòte avièndo procuràdo lavàr las mànchas de su conciència con las làgrimas de su contriciòn, y penitència, quando se considerò en la cùlpa entre los pecadòres, de las que se lavò antes de empezàr la Missa; pàssa aòra, que por no agravàrle cùlpa gràve, se considèra entre los inocèntes, à pedìr à Dios le purifique, aùn de las imperfecciònes mas ligèras, que hàsta allì àya contraìdo. A èste fin rèza el Psàl-

(3) Cathec. 5. Mystag.

Digitized by Google

Psàlmo *LAVABO*, *&c.* que està exprèsso en la Litùrgia de San Pedro, y de San Juàn Chrysòstomo, de dònde lo tomò San Gregòrio.

Con èsta acciòn detèsta el Sacerdòte el Lavatòrio, que hìzo Pilàtos para sentenciàr à Chrìsto, dicièndo: *Mundus sum à Sánguine hujus.* (4) Represènta tambièn las làgrimas, que derramò Chrìsto antes de dàr princìpio à el Sacrificio cruènto, quando resucitò à Làzaro. *Dìce à el fin de el Psàlmo el GLORIA PATRI à el bolvèrse à el mèdio de el Altàr inclinàndo la cabèza*; en reverència de la Unidàd de Esència, y Trinidàd de Persònas de nuèstro Dios, y Señòr, de quièn nos viène toda purèza, siendo el orìgen, y Fuènte de toda Gràcia. *Se omìte en las Missas de Difuntos, y de Pasiòn, por lo que en ellas se dìce de ser càntico de alegrìa.*

(4) S. Juan cap. 11.

Digitized by Google

Dixìmos, hablàndo de el Lavatòrio de el Sacerdòte en la Sacriſtìa, que Aaròn, y ſus hìjos hacìan dos Lavatòrios, que fuèron ſymbolos de los que òy hace el Sacerdòte; ùno àntes de reveſtìrſe, para celebràr; y òtro à el tiempo de el Ofertòrio. Hacìan aquèllos ùno à la entràda de el Templo, y òtro àntes de el Sacrificio: y Chriſto Señòr nuèſtro antes de la Cèna Legàl hìzo ùno con los Apòſtoles; y quàndo la Myſterìòſa otro, que fuè de ſolo los Piès, en que ſe entiènden los defectos, que puèden avèr quedàdo, aùn deſpuès de averſe lavàdo todo con la penitència: *Qui lotus eſt, non indiget, niſi ut pedes lavet, ſed eſt mundus totus*, que dìxo Chriſto à San Pedro; de lo que quièren algùnos, àyan tenìdo orìgen las Pìlas de el Agua Bendìta, y los Aguamanìles, como quèda dicho, hablàndo de las Pìlas à la entràda de la Iglèſia.

El lavàrſe el Sacerdòte à la parte dièſtra, y no à la ſinièſtra; enſè-

Digitized by Google

ña,

ña, que mas facilmènte se càe, y peca en la prosperidàd, que denòta la dièstra, que no en la tribulaciòn, y adversidàd, que denòta la sinièstra, segùn el Psàlmo 90. *Cadent à látere tuo mille, & decem míllia à dextris tuis.* (5) A el modo, que el descànso en su Palàcio de Davìd, y el recrèo de su Solàrio le ocasionò la caìda en adultèrio, y homicìdio, que no huvièra cometìdo, si estuvièsse en las presùras de la guerra, y en las fugas de su persecuciòn.

Puèsto en mèdio de el Altàr el Sacerdòte con las manos sòbre èl, levantando los ojos à Dios, y baxàndolos, dìce la Oraciòn, inclinàdo; conforme à lo que San Dionìsio dìce, que en mèdio de el Altàr en èste tièmpo òra el Sacerdòte. Hace en èste modo esta Oraciòn, representàndo, que Christo se humillò hasta los piès de sus Discì-

(5) Hugo in Psalmo 90.

Digitized by Google

pulos ; y desprès orò à su Etèrno Pàdre, postrado en tièrra. *Bèsa el Altàr acabada la Oraciòn*, para significàr, que mediànte su Pasiòn Christo librò à el Linàge Humàno, y lo reconciliò con su Etèrno Pàdre. Esta ceremònia de besàr el Altàr àntes de el *Orâte fratres*, &c. es de las Litùrgias antìguas ; y se hàlla exprèsso en la de San Juan Chrysòstomo, y San Agustìn ; y la Oraciòn con las antecedèntes se hàlla en el Sacramentàrio de San Gregòrio, y en las Litùrgias antìguas, si no en la misma forma, que oy estàn, con clàusulas entèras; que de ellas tomò San Gregòrio, y dispùso las cìnco referìdas, que se dìcen en secrèto por disposiciòn, y ùso desde los princìpios de la Iglèsia, confirmàda en el Concìlio Laodicèno, año de 364.

DE EL ORATE FRATRES.

EL Sacerdòte buèlve à el Puèblo sòbre la derècha, hàſta la izquièrda; y eſtendièndo las manos, dìce en voz algo alta: ORATE FRATRES, &c. el que con ſu reſpuèſta, es de las Litùrgias, que ſe acàban de citàr; y renovò eſta coſtúmbre San Leòn Papa. (1) *Deſpuès de eſtas, dìce lo demàs en ſilèncio*, conforme à lo que enſeñò San Clemènte de oràr en ſecrèto, à el acercàrſe el tièmpo de conſagràr; previnièndoſe con mas intenſiòn de afecto, como entràndoſe todo en sì, para tan elevadìſsimo acto.

Con eſtas dos palàbras ORATE FRATRES, ìnſta el Sacerdòte à el Puèblo à que òre por èl, para que el Sacrificio sùyo, y tambièn de el Puèblo, por la parte que en

(1) Ex Rodulf. prop. 23. S. Clemente lib. 8. Conſtit. cap. 10.

Digitized by Google

èl tiène, sèa acèpto à Dios Padre Omnipotènte: lo que hace el Sacerdòte conocièndo su fragilidàd, y ser expuèsto à mùchas misèrias; por lo que, como desconfiàdo de sì, pide los ruègos de el Puèblo; no presumièndo, que por sus fuèrzas puèda conseguìr exercèr dignamènte tan alto Ministèrio. En lo que sìgue el exèmplo, y consèjo de el Apòstol Santiàgo, que dìce: *Oràd ùnos por òtros, para que os salvèis.* (2) *Ora por sì el Sacerdòte,* para pedìr despuès por tòdo el Puèblo. Y respònden, pidièndo à Dios recìba el Sacrificio de sus mànos, para alabànza, y glòria de su Santo Nòmbre, para utilidàd de los que assìsten à el Santo Sacrificio, y de tòda su Santa Iglèsia.

Dà buèlta entèra el Sacerdote à el ORATE FRATRES, *perficionàndo el cìrculo*: significàndo en el bolvèr de la dièstra à la sinièstra, se reconòce pecadòr; y tambièn pa-

(2) Epìstola Canon. cap. 5.

Digitized by Google

para denotàr la triſtèza de la Paſſiòn de Chriſto, de que en brève và à hacèr menciòn en el Sacrificio.

DE LAS ORACIONES ſecrètas.

Acabàdo èſte acto, paſſa à decìr la Oraciòn ſecrèta, ſin decìr antes de ella OREMUS, *como dìce en las demàs de la Miſſa.*

No dìce OREMUS; porque eſtè ſe inſtituyò, para convidàr à el Puèblo à oràr en compañìa de el Sacerdòte, quando òra en voz àlta: y eſta circunſtància cèſſa aora; porque ſolo el Sacerdòte, como principàl Miniſtro, es el que pìde la aceptaciòn de la ofrenda: Y ſi ſe dìce, que tambièn pìde en la Oraciòn ſecrèta à el Puèblo que òre, es, porque ya precediò el DOMINUS VOBISCUM, y el OREMUS, à el principìo de el Ofertòrio; y deſpuès el ORATE FRATRES, en donde excitò à todos,

Digitized by Google

para que cada ùno òre en adelànte, conforme à el afecto de su corazòn, y à la necesidàd que tiène.

DE EL PRINCIPIO DE el Prefacio.

Legàndo el Sacerdòte à el fin de la ùltima Oraciòn secrèta, puèsto en mèdio de el Altàr, dìce con voz inteligìble: PER OMNIA SÆCULA SÆCULORUM, *puèstas las mànos sòbre el Altàr.*

El decìr èste fin de las Oraciònes secrètas en voz àlta, es, para que assiènta el Puèblo, y confirme con la voz AMEN, lo que el Sacerdòte orò de secrèto. Aùnque se tiène por fin de la Oraciòn el PER OMNIA, &c. (1) dìce el Papa Inocèncio III. es à el mìsmo tièmpo princìpio de el Prefacio; para manifestàr, es Christo la pièdra angulàr, que hizo el grande milàgro de jun-

(1) Ex Ord. Rom. & Micròl 7.

Digitized by Google

juntàr, y hacèr ùn ſolo Rebàño de dos Puèblos tan contràrios, como èran, el Gentìlico, y Judàyco, de los que maravilloſamènte diſpùſo ſu Iglèſia. (2)

El tenèr tanto las mànos sòbre el Altàr; ſignifica, que depòne el Sacerdòte todo penſamièntо, y cuydàdo de lo temporàl; y que con ſu mènte procùra unìrſe con Dios en el àcto de el Sacrificio.

DE EL PREFACIO.

ESta voz PREFACIO, es lo mìſmo, que *Prelocuciòn*, ò como ùn diſcùrſo, que precède à la tremènda Oraciòn, que hàce el Sacerdòte en el Cànon; y es ùna diſpoſiciòn de alabànzas, que dàn nueſtros corazònes à la Divìna Mageſtàd por los Myſtèrios de el Cànon, que inmediatamènte à èl ſe sìguen. Fuèron los Apòſtoles los

(2) Innocent. III. lib. 2. cap. 16.

Digitized by Google

los primèros, que usàron de eſte Càntico, y los que nos dexàron el modèlo, y règla de los que òy ùſa la Igleſia. El de San Pedro es mùy parecìdo à el comùn, que òy usàmos. (3) Y San Clemènte tràe el de la Miſſa comùn de los Apòſtoles; y aſsì cònſtan òtros de las Litùrgias Apoſtòlicas, porque de aquellos primèros exemplàres ſe fuèron ſacàndo en la Iglèſia òtros traſsùmptos acomodàdos à las Feſtividàdes de Chriſto Señòr nueſtro, de ſu Santìſsima Madre, Santos, y Fèrias de todo el año; de modo, que càſi cada dìa ſe decìa nuèvo Prefacio en la Miſſa: de los que fuèron Autòres San Dionìſio, San Basìlio, San Ambròſio, San Chrysòſtomo, y òtros. (4) Y por averſe experimentàdo, que la malìcia mezclò en ellos algùnas propo-

(3) Tom. 1. Biblioth. Grecolat. Præfatio de Liturg S. Petri.

(4) Gemma lib. 1. cap. 89.

Digitized by Google

posiciònes, agènas de la purèza Cathòlica, quedàron prohibìdos todos los que no avìa aprobàdo el Concìlio Cartaginènse III. y Milevitàno. Despues consultàron los Obìspos de Alemània, y Frància à el Papa San Gelàsio Primèro, por quales, y quàntos eran los Prefacios autènticos, de que se podìa usàr? Y les respondiò, que nuève, demàs de el comùn; y son los que òy usàmos. Y à San Gelàsio se siguiò inmediatamènte San Gregòrio el Màgno, que renovò el Decrèto de sus Anteceśsòres. Passàron bastàntes años; y en tièmpo de Urbàno II. celebràndose Concìlio en Plasència de Itàlia, año de 1095. se reparò no decìrse Prefacio particulàr en las Fièstas de Nuèstra Señòra, por lo que se acordò registràr los Quadèrnos antìguos, y hallàron en el de San Gelàsio ùn Prefacio, que tomò de San Ambròsio, cùyo tìtulo era: *Præfatio in veneratiône Sanctæ Mariæ*; que mudàda ùna, ù òtra pa-

Digitized by Google

labra por Urbàno II. es el mìsmo, que oy ùsa la Iglesìa en las Festividàdes de la Santìsima Vìrgen. El Concìlio Vasense II. en tièmpo de San Leon Primèro, decretò, que en todas las Missas de el àño, y en todos los tièmpos de èl, àya de decìrse siempre Prefacio. Assì no se omìte en ningùna Missa, por ser tan dùlce, y agradàble, que aùnque se repìta sin cessàr, nùnca fastìdia.

DE EL TRISAGIO.

SE *llàma* TRISAGIO *lo ùltimo de el Prefacio*; por contenèr en sì tres palàbras, que son ùna mìsma, repetìda tres vèces, dicièndo: SANCTUS, SANCTUS, SANCTUS, el que llàman Hymno Angèlico; porque lo oyò Isaìas cantàr, y repetìr incessàntemènte ànte el Tròno de Dios à los Angèlicos Espìritus; y San Juàn en su Apocalypsis oyò à la multitùd de los Cortesànos de el Cièlo, lo cantà-

Digitized by Google

tàban à el Cordèro, por las victò-rias, y triùnfos, que alcanzò de ſus enemìgos: por tanto San Pedro lo intitulò en ſu Litùrgia *Hymno Victoriàl.* Santiàgo lo llamò *Triumphàl*; y otros, *Primèro*, ò *Primitìvo.* Se jùntan à èſte Càntiço las palàbras: *Dóminus Deus Sábaoth* : : : *Benedíctus qui venit in nómine Dómini, Hoſánna in excélſis.* De eſtas ultimas palàbras fuèron Autòres los Ciudadànos de Jeruſalèn, quàndo el Domìngo de Ramos entrò Jesvs por ſus puèrtas, como Rey, y Señòr, à quièn aclamàban, y recibìan, alabàndo à Dios, por avèrſele dado: con lo que ſe ſabe el orìgen de eſte Càntico, ſegùn ſe dìce à el concluìr el Prefacio; que hablàndo de los Eſpìritus Celeſtiàles, dìce la Iglèſia, que con ellos; eſto es, con las voces, que nos enſeñàron de el SANCTUS, SANCTUS, SANCTUS; y las nueſtras, (por averlas dictàdo ſu Mageſtàd à los habitadòres de Jeruſalèn) le rogàmos las admìta en

Digitized by Google
ſu

su beneplàcito : *Cum quibus, & nóstras voces, ut admitti júbeas deprecâmur::: dicéntes, &c.* Las que ày en mèdio, que dìcen: *Plena est ómnis terra Glória ejus*, se hàllan en las Litùrgias de Santiàgo, y San Màrcos. San Cyrìlo las interprèta, dicièndo, que estàr llèna toda la tièrra de su Glòria, es tambièn lo mìsmo, que de su Misericòrdia, segùn lo de San Pablo: *Omnes peccavérunt, & egent Glória Dei.* (5) Ultimamènte todo el Trisàgio, ò Hymno, con que se conclùye el Prefacio, se tòma parte de Isaìas à el capìtulo 6. y parte de el Evangèlio de San Matheo cap. 21. y en èl se adòra la Trinidàd de Persònas, en la Unidàd de Essència, y se bendìce la Encarnaciòn de el Divìno Verbo, que vìno en nòmbre de el Señòr. Y el componèrse de voces de Angeles, y de hombres, es para significàr, que por la Redempciòn de Christo se jun-

(5) Ad Roman. 3.

Digitized by Google

juntàron los hòmbres con los Angeles.

A el empezàr el Prefacio, dìxo el Sacerdòte: DOMINUS VOBISCUM, para excitàr quanto sea posìble la atenciòn de el Puèblo, y disponèrle à la grande obra, que và à empezàr; à que respònde con el mìsmo desèo à el Sacerdòte el Puèblo, en voz de el Minìstro. *No se buèlve à el Puèblo para saludàrle*, por estàr todo ocupàdo en atendèr à el Sacrificio. (6)

A el decìr SURSUM CORDA alza el Sacerdòte las manos, exortàndo à los Fièles à levantàr el corazòn à el Cièlo, y tenèrle fixo en Dios; y porque solo los corazònes pùros dèben llegàr à esta Mesa, prosìgue por el afecto que manifièstan por el Minìstro, dicièndo: *Habêmus ad Dóminum.*

Continùa el Sacerdòte dicièndo: GRATIAS AGAMUS, &c. alzàndo, y teniéndo estendìdas las mànos, y

(6) Ex Amalár. lib. 2. cap. 9.

Digitized by Google

y haciendo inclinaciòn con la cabèza à la Cruz; convidàndo à los assistèntes dèn gràcias à Dios, que por mèdio de su Hìjo Sacratìssimo los ha redimìdo, y hècho dìgnos, de que juntos con los Angeles, alàben, y bendìgan su Santìssimo Nombre; por lo que el Minìstro respònde: *Dignum, & Justum est*; dicièndo en nòmbre de todos, es Dìgno, porque es nuèstro Criadòr: es còsa jùsta, porque sòmos su Puèblo, y Ovèjas de su Rebàño. Y sirvièndose el Sacerdòte de las palàbras de el Puèblo, que con verdàd assegùra, prosìgue el Prefacio. *No se nómbran regularmènte en el Prefacio los Querubìnes*, que son de la primèra Gerarquìa. (Solo en el de Trinidàd, para dàr à entendèr lo elevàdo de èste Mystèrio) *Ni los Principàdos, que son de la segùnda; ni los Arcàngeles, que son de la tercèra, è ìnfima. En los Cièlos de los Cielos, Cœli Cœlòrum*, se entiènden los Trònos; y es, porque adoràndose à la Trinidàd, co-

Digitized by Google

como cada Gerarquìa còn ſta de tres Ordenes, y à todas tres Gerarquìas, y à cada ùno de los Ordenes le conviène el nòmbre genèrico de Angel, para dàr à entendèr la Iglèſia, que eſtas tres Trinidàdes de Angeles no ſon, ſino mùy imperfectas, reſpècto de la Trinidàd de Dios, à quièn ellos alàban, quìta de cada Gerarquìa ùno de los Ordenes.

San Buenaventùra dìce, que las palàbras DEO GRATIAS tuvièron ſu orìgen de Marìa Santìſſima, pòrque eran frequentìſsimas en ſus làbios; y ſièmpre que algùno la ſaludàba, reſpondìa: DEO GRATIAS. De la que tomàron la coſtùmbre los hòmbres ſantos, y persònas virtuòſas de reſpondèr aſsì, quando los ſalùdan; y aùn quando les dìcen opròbrios, lo han practicàdo algùnos con mùcho mèrito sùyo, y confuſiòn de los que ſe los dìcen. (7)

(7) S. Buenav. Vita Chriſt. cap. 3.

Digitized by Google

Inclìna el Sacerdòte la cabèza quando dìce SANCTUS, SANCTUS, &c. *Y quando dìce el* BENEDICTUS, QUI VENIT, &c. *la levànta, y ſe sìgna, formàndo la Crüz.*

Es lo primèro, por confeſsàr el Myſtèrio de la Santìſsima Trinidàd. Dìce SANCTUS en el nùmero ſingulàr, en dònde confièſſa la Unidàd de Eſsència. *Repìte tres veces* la mìſma alabànza à Dios, adorànd la Trinidàd de Persònas; por tanto ſe inclìna, como dicièndo: Adòra lo que con ſu dèbil entendimièntо no es capàz de comprehendèr. *Se sìgna à el* BENEDICTUS, como palàbras de el Evangèlio en el dìa de el Triùnfo de Chrìſto, que figùran la venìda, que harà à el Juicio Glorìòſo, y Triunfante con el sìgno de la Cruz, con que nos redimiò.

Finalmènte el PREFACIO ſignifica el Triunfo de Chrìſto en el dìa de Ramos, en el que tanto los Angeles, como los niños de los He-

Digitized by Google

Hebrèos, le cantàban estas alabànzas, segùn el Pontìfice Inocèncio III. (8)

A el decìr el Sacerdòte SANCTUS, SANCTUS, &c. *tòca el Minìstro la campanìlla, dando tres tampanàdas con distinciòn ùna de otra,* en alabànza de Dios Santìssimo, para excitàr los ànimos à los pròximos Mystèrios.

EN LA MISSA SOLEMNE.

RUBRICA. *EL Diàcono, y Subdiàcono (avièndo dicho el Prèste el* OREMUS *para el Ofertòrio) se llègan à el Altàr, por el lado de la Epìstola, y el Diàcono apàrta el Càliz, si està en el Altàr; si està en la creència, le recìbe de el Subdiàcono, que le tràe con la Patèna, y Hostia, cubièrto con el paño, ò velo, que se ha puèsto sòbre los hòmbros, puèsta la mano derècha sòbre*

(8) Innocent.III. lib. 2. cap.61.

Digitized by Google

el velo, que cùbre la Patèna: le llèva en la mano sinièstra, desnùda de el paño, por ser este ofizio de el Subdiàcono, y denotàrse en su mano la presènte vida. Se pùso el Subdiàcono dèsde el principio de el Ofertòrio el paño de hòmbros, para tenèr escondìda la Patèna, segùn queda dicho à el ofrecèr de la Hostia en la Missa Rezàda. (1)

Recìbe el Diàcono el Càliz de el Subdiàcono, el que descùbre, y dà la Patèna à el Celebrànte con la Hostia, besàndole la mano; denotando, que la Iglèsia ha llegàdo à grado tan sublìme, como es el de ofrecèr en el Altàr el Cuèrpo, y Sangre de Jesu Christo, mediante su Evangèlio representàdo en el Diàcono. *Y en el Subdiàcono, que administra à el Diàcono*, se dà à entendèr la Ley Antìgua, en que era figuràdo este tremèndo Sacrificio; pero no ofre-

(1) Ex Vetust. Codic. de Miss. apud Itorpium.

Digitized by Google

ofrecido, como despues de la venida de nuestro Redemptor à el Mundo, se lo ofrece à su Eterno Padre, segun el mismo instituyò.

RUBRICA. *El Subdiacono limpia el Caliz con el Purificador, y el Diacono recibe de la mano de el Subdiacono la Ampollèta de el Vino, que este recibiò de el Acòlito, y pone el Vino en el Caliz; y en tanto el Subdiacono tomando la Ampollèta de la Agua, se la muestra à el Celebrante, pidièndole la Bendiciòn, la que le dà, y dice la Oraciòn à este intento, y en tanto pòne la Agua en el Caliz el Subdiacono.* Todo esto dispone la Iglesia, y se entiende sea para representar, que las figuras de el Testamento Antiguo se unieron maravillosamente con la realidad de el Nuevo, que se cumpliò en Christo, que viene por puro amor à el Sacramento; como el Sacrificio de Melchisedech, principal figura de este Eucharistico, perfectamente se cumple en la Eucharistia, ofreciendo el Sa-

cerdòte Christiàno el Pan, y Vino, que consàgra, y se symbolizò en el Antìguo. (2)

Assì preparàdo, lo dà à el Celebrànte el Diàcono, y tenièndolo de el piè, ìnterin que el Celebrànte lo ofrèce, ò sustentando con su mano el bràzo dièstro de el Celebrànte, dìco con el Diàcono: OFFERIMUS TIBI, &c. *Ofrèce con el Celebrànte el Càliz el Diàcono*, por lo què què̀da dìcho à el decìr esta Oraciòn el Sacerdòte en la Missa Rezàda; y para que se verifique la palàbra OFFERIMUS, que conviène à lo menos à dos. *Puèsto sòbre el Ara el Càliz, lo cùbre el Diàcono*; denotàndo, que aùn ay Mystèrios ocùltos: (3) lo que hace por Decrèto de Silvèrio Papa; y significa tambièn, que se ocultàron los Discìpulos en el tièmpo de la Pasiòn.

RU-

(2) Paulo Medicis Missa Cantada.
(3) Petrus Ruiz.

Digitized by Google

RUBRICA. *El Subdiàcono, que eſtà à el lado de la Epiſtola, pòne en ſu dièſtra la Patèna, lo mas de ella cubièrta con el paño de hòmbros*: de cùyo Myſtèrio, y ſignificàdo què-da dìcho, hablàndo de eſta en el Ofertòrio de la Mìſſa Rezàda; *y con ella elevàda, ſe pòne detràs de el Celebrànte ante el mèdio de el Altàr, hacièndo antes genuflexiòn, en dòn-de permanèce haſta el fin de el PA-TER NOSTER*: por lo que què̀da dìcho en el lugàr citàdo; *exceptuàndoſe de tenèrla aſsì ſolo en la Mìſſa de Difuntos, y en la de el Vièrnes Santo; por ſer Rito de ale-grìa, y no convenìr à las Miſſas dìchas.*

DE LAS INCENSACIONES.

RUBRICA. *Dicho el VENI SANCTIFICA-TUR, &c. por el Celebrànte, pòne tres vèces Inciènſo en el Incensàrio; de el que adminiſtra el Diàcono la Navèta, pidièndole la Bendiciòn, y re-*

Digitized by Google

recibiéndo el Incensàrio de màno de el Diàcono : ſin hacèr reverència en-tònces à la Cruz , inciènſa la Oblàta, llevàndo tres vèces el Incensàrio sòbre el Càliz , y la Hoſtia , en forma de cruz , y tres cèrca de el Càliz , y de la Hoſtia : dos vèces à la dièſtra , y ùna à la ſiniéſtra : teniéndo en tànto el Caliz aſſeguràdo de el piè el Diàcono con ſu màno dièſtra. De èſte Rito de incensàr la Oblàta, ſe ha tratàdo en el princìpio de la Miſſa, y de ſu orìgen ; y tambien ſe dìce, que el Papa Leon Primèro fue Autòr de el eſtablecimìento de el nùmero de las ìncenſaciònes. (1) El que sèan *tres vèces sòbre la Oblàta*, dìce el Pontìfice Inocencio III. es para ſignificàr las tres Unciònes: la primera , la de Marìa Magdalèna, ungiéndo los pies de nueſtro Salvadòr en caſa de Simòn el Fariſèo : (2) la ſegùnda derramàndo el

(1) Ex Rodulf. prop. 23. 1. Luc. c. 7.
(2) 2. Ioann. cap. 12.

Digitized by Google

al bàlſamo ſobre ſu cabèza en caſa de Simòn Lepròſo: (3) y la tercèra quando comprò los aròmas, para ungìr el Cadàver de Chriſto ya ſepultàdo, en que recibiò ſu buèna voluntàd: y tambièn para que por la virtùd de la Cruz, y de el Incièn ſo, ſe ahuyènte el malìgno enemìgo. *Se hàcen tres en cèrvo à modo de Coròna*; para ſignificàrnos, que por la Paſsiòn de Chriſto ſe llega à la Coròna de Glòria de la Santiſsima Trinidàd. (4) *Son ſeis*, porque antes de los ſeis dias de Paſqua fue Jesvs à Bethània. *Las dos vèces à la dièſtra de el Celebràntе, cèrca de el Càliz, y la ùna bolvièndo el cìrculo hàcia la ſinièſtra*; ſe hàcen denotàndo, que bolviò Jesvs de los Ramos, y Palmas de Jeruſalèn à Bethània.

Deſpuès, bacièndo reverència, incièn ſa la Crùz, y no al Sacramènto (ſi no es que eſtè patènte, que ſi es aſsì,

(3) 3. Marc. cap. 16.
(4) Durando cap. 41.

Digitized by Google

assì, inciènsa hincàdas las rodìllas en la principàl gràda :) Es el incensàr la Crùz en señàl de ser figùra de Chrìsto crucificàdo, y de obsèquio, y reverència à el Señor que represènta; y para significàr, que nuèstra Oraciòn, symbolizàda en el Inciènso, se enderèza principalmènte à el Etèrno Padre, sièndo nuèstro Mediadòr Chrìsto, por cùyos mèritos serà aceptàda; *assimìsmo à el Altàr en la forma que quèda dicho à el princìpio de la Mìssa*, por los significàdos allì expressàdos; *y tambièn à el Celebrànte*, por lo que quèda tambièn dìcho.

Se inciènsa à todos los de el Coro, significàndo, dìce Santo Thomàs, que Chrìsto Señòr nuèstro comunìca à todos de su suàve olòr, y fragrància, y que lo que ha hècho el Sacerdòte, pertenece à todos; pues como Minìstro de la Iglèsia ofrèce por tòdos el Sacrificio. *El que sèa despuès de incensàr à el Sacerdòte*, es, para denotàr, que las gràcias, y espirituàles prerrogatì-

vas

Digitized by Google

vas de Chrìsto nuèstra Cabèza, se difunden en nosòtros sus mysticos mièmbros. *Se sàlen ùn poco à fuera de los asièntos, para recibìr el Inciènso*, para mayòr reverència de su significàdo.

Despuès inciènsa à el Subdiàcono, que tiène la Patèna; *y el Diàcono es incensàdo de quièn adminìstra el Incensàrio, y èste inciènsa à los Acòlitos, y à el Puèblo, lo que hàce ùna vez à el mèdio, òtra à el làdo de la Epìstola, y òtra hàcia el làdo de el Evangèlio*; para significàr, con èstas tres vèces, lo que se difunde la gràcia de Chrìsto en el Puèblo, en nòmbre de la Santìsima Trinidàd; *hàce èsto puèsto en mèdio de el Presbytèrio, ò cèrca de el làdo de el Evangèlio, si està expuèsto el Santìsimo.*

Despuès de avèr incensàdo el Celebrànte, pàssa à el Lavatòrio, que adminìstran los Acòlitos con Sobrepellìz: de cùyo significàdo, quèda dicho en la Mìssa Rezàda; asimìsmo

mo de el ORATE FRATRES, y ORACION SECRETA.

Cànta el Celebrànte el PREFACIO *en voz armoniòſa, puèſto en mèdio de el Altàr*; aludièndo à el dìcho de San Juan en ſu Apocalìpſis: (5) *Cantábant, quaſi Cánticum novum antè ſedem*; intentàndo en èſte cànto diſponèr los Fièles à la reverènçia devòta en la elevaciòn de el Auguſtìſsimo Sacramènto, por mèdio de èſte Hymno llèno de alabànzas Angelicas, ſegùn lo que de èl quèda antecedentemènte dìcho.

Mièntras ſe dìce el PREFACIO, *el Diàcono, y Subdiàcono eſtàn à eſpàldas de el Celebrànte: ùno deſpuès de òtro, haſta poco àntes de cantàrſe el* SANCTUS, *que ſe acercàn à el Altàr, hacièndo en ſu lugàr càda ùna genuflexiòn; ſi no es que por tenèr la Patèna el Subdiàcono ſe quède en ſu pro-*

(5) Ioann. in Apocalypſ. cap. 14.

pròprio sìtio: se acèrcan, para decìr el Trisàgio con el Sacerdòte. (6)

Se cànta el TRISAGIO en el Coro, que es el Hymno compuèsto de los Angeles, y de los hòmbres, como que à ùn tièmpo tòdos dàn à Dios las debìdas alabànzas.

El BENEDICTUS, QUI VENIT, &c. *no se cànta en el Coro, hàsta despuès de ponèr sòbre el Ara el Caliz consagràdo*; porque entònces està presènte el que vìno en nòmbre de el Señòr, à quièn cantàron èsta alabànza los Infantes Hebrèos.

Se mùda el Diàcono à el làdo sinièstro de el Celebrànte, para assistìrle, y bolvèr las hòjas de el Missàl; si no es que àya òtro Sacerdòte assistènte, que entònces se quèda à la dièstra, pòco despuès de el Celebrànte. El mudàrse à el làdo sinièstro, represènta la fuga de los Apòstoles, y el avèrse apartàdo de Chrìsto à el

(6) In Rubr. Missal. Romæ édito 1621.

Digitized by Google

el tièmpo de su Passiòn. Lo que aquì falta, quèda dicho en la Missa Rezàda.

DE EL CANON DE LA MISSA.

EL CANON es el mas mysteriòso de èste altìssimo Sacrificio; para èste son como preàmbulos todos los Ritos, y Ceremònias, que en la Mìssa le precèden; y à el mìsmo tièmpo prèvias dispossiciònes, con que la Santa Iglèsia dìspòne la matèria de el Sacrificio: la mayòr devociòn de el Sacerdòte, Minìstro, que la hà de consàgrar, y ofrecèr: y los corazònes de los Fièles, que à èl assìsten; para que todos dispuèstos, y prevenìdos, èntren à la grandèza de los soberànos Mystèrios, que encièrra: los quàles, aùn los mas aventàjados entendimièntos de Varònes santìssimos, y dòctos, jamàs han podìdo apuràr. Algùnos Autòres le han dàdo à èl solo el nòmbre de Mìssa.

CANON es palàbra Grièga, que

que en Latìn significa lo mìsmo, que *Régula*: en Castellàno *Règla*; porque segùn San Gregòrio, y San Ambròsio, el Cànon de la Mìssa es la cièrta determinàda, y verdadèra règla, de que nunca el Sacerdòte puède apartàrse, ni añàdir por devociòn, ni quitàr por su voluntàd la mènor palàbra. Otros la llamàron *Legítimum*; èsto es, la parte legìtima, y lèy invariàble. (1) San Isidòro lo llamò *Ordinem precum*, òrden de oraciònes, ù oraciònes ordenadas: de el qual òrden no puède apartàrse el Sacerdòte. Otros lo han llamàdo *Actiònem*; èsto es, acciòn; porque el Cànon señàla, y dispòne las acciònes, que hàcen Sacrificio perfecto *consagràndo*, *ofrecièndo*, y *consumièndo*. Y à el mòdo que las Lèyes, y Cànones son règlas, que decìden nuèstras acciònes, nuèstras càusas, y las diferèncias de nuèstros derèchos: y en èste Sacri-

(1) Optato Milevitano.

crificio, ante el Divino acatamiento, el Sacerdote es Abogado, nosotros Reos, Christo Señor nuestro la satisfacion de nuestros pecados, el Eterno Padre el Juez, que las recibe, y concede el perdon: por tanto el Sacerdote, que es el Abogado, nunca puede apartarse de esta invariable Ley, por medio de la qual, y por los meritos de Christo podemos conseguir la entera remision, y satisfacion.

DE LA INSTITUCION de el Canon.

DE la institucion de el CANON, de el fin porque se instituyò, de la summa pureza, y santidad, que en sus Oraciones contiene, habla el Concilio de Trento en la sess. 22. diciendo, que como lo santo se ha de tratar santamente, y sea Santissimo el Sacrificio de la Missa, la Santa Iglesia Catholica instituyò el Sagrado Canon muchos siglos antes, para que dignamente, y con sum-

Digitized by Google

sùmma reverència se ofrecièsse, y recibièsse à el mìsmo Chrìsto, Santo de los Santos. De modo, que el Sagràdo Cànon ès tan pùro, y limpio de todo erròr, que nada contiène, que no sèa en gran manèra santo; y lo que muève à piedàd, y llèva à Dios las mentes de los Fièles. Lo que cònsta de las mìsmas palàbras de Chrìsto, de la Tradiciòn de los Apòstoles, y de las piadòsas Instituciònes, y Decrètos, que han promulgàdo para su mayòr declaraciòn, y establecimièntо los Sùmmos Pontifices de la Iglèsia. De todo lo qual cònsta ser el Cànon Tradiciòn Apostòlica, y Divìna de Chrìsto, segùn el tìtulo que San Isidòro dà à el Cànon, dicièndo: *Ordo autèm Missæ, vel Oratiônum, quibus oblâta Deo Sacrificia consecrántur, primùm à Sancto Petro est institûtus: cujus celebratiônem uno eòdemque modò univérsus péragit Orbis.* (2) Exprèssa en sus

(2) S. Isidor. lib. 1. Offic. cap. 15.

Digitized by Google

palàbras el Santo, que el orden de Oraciònes (que llàma à el Cànon de la Mìssa) con que el Sacerdòte en el Santo Sacrificio consàgra la Oblàta, fue el primèro, que las ordenò, è instituyò el Apòstol San Pedro: las que se practìcan en todo el Orbe; sin quitàr por èsto se les àya permitìdo à los Griègos no Cismàticos decìr la Mìssa de San Basìlio, ù de San Juan Chrysòstomo, y en Milàn la de San Ambròsio; en Tolèdo la Mozàrabe; aùnque varìan Oraciònes de el Cànon; porque el que el Romàno Pontìfice àya aprobàdo èstas particulàres, que allì son règlas invariàbles por algùnos fines, no quìta, que èl mìsmo, y los demàs Romànos Pontìfices, àyan aprobàdo para tòda la Iglèsia el nuèstro de la Latìna; assì èste con propriedàd es el universàl.

De todo lo que sàle, que aùnque no està declaràdo, quièn fuèse en particulàr Autòr de el Cànon, con todo èsso se atribùye

Digitized by Google

con

con fundamènto à el Apòſtol San Pedro ſu inſtituciòn, ſegùn quèda dicho por San Iſidòro; puès ſe hàlla todo en la Litùrgia de eſte Prìncipe de los Apòſtoles con mùy pòca diferència de palàbras, y todas conviniendo en la ſubſtància; y ſolo à èl ſe aumentàron los nòmbres de los Santos, que murièron deſpuès; porque quedò la facultàd en la Iglèſia, para ponèrlos por interceſsòres: como ſucediò, luègo que logràron la pàlma de el Martìrio los Apòſtoles, y demàs Santos, que en èl ſe fuèron ſingularizàndo: (3) ſin que entònces fuèſſe coſtùmbre aùn ponèr los Confeſsòres; sì ſolo los Màrtyres.

Dìce Belarmìno, que antes de el Concìlio Moguntìno ſe avìa cerràdo el Cànon, y que en eſte tièmpo ſe hacìa ya Fièſta de los Confeſsòres. Inocèncio III. dìce,

(3) Belarmin. lib. 2. de Miſſ. c. 10.

Digitized by Google

eſtàba ya antes de San Silvèſtre. (4) El Cànon de la Litùrgia de San Pedro es tan ùno, y conforme à el que òy decìmos, que los Doctòres Pariſiènſes en los dos Tomos Greco-Latìnos, que añadièron à la Bibliothèca de los Padres, imprèſſa año de 1624. pònen en ùna colùmna el Cànon de la Litùrgia de San Pedro, y en òtra el que ùſa òy nuèſtra Santa Madre la Iglèſia, para que jùntos vèan todos ſu uniformidàd. Eſte Cànon de la Litùrgia de San Pedro en Latìn, le tràe el Padre Herrèra, en dònde tambièn ſe puède vèr: (5) el que intènta probàr, que tòdo lo que ſe dìce de los Santos Pontìfices, como de San Leòn, que *inſtituyò*; y de San Gregòrio, que *eſtableciò*; y de San Alexàndro Papa, que *añadiò*: fuèra de aquèllos Santos, que fue la Iglèſia añadièndo à el Cànon de la Litùrgia de San Pedro, como fuè-

(4) Lib. 3. cap. 10.
(5) Rit. de la Miſſ. lib. 3. c. 2.

Digitized by Google

fuèron triunfando, y paſsàndo à la Coròna de la Glòria: que todas èſtas palàbras *ſtatuit*, *conſtituit*, *& addidit*; no es porque la ſubſtància de las palàbras, ò clàuſulas, que eſtablecièron, conſtituyèron, ò aumentàron, fuèſſen, y no vinièſſen ya de la Tradiciòn Apoſtòlica, ſino es que aſsì lo *ordenàron*, y *mandàron*: ò porque hallàron, que el deſcùido en tantos años las avìa omitìdo; ò que hacìan falta para el ſentìdo de lo antecedènte, y conſiguiènte, ò para la inteligència de los mùchos Myſtèrios, que contiène; y hallàndo, que faltàban à èſto, eſtablecièron con lèy inviolàble, que aſsì ſe dixèſſe, y quedàſſe eſtablecìdo debàxo de gràve obligaciòn de no diſminuìr en adelànte, ni añadìr por devociòn particulàr palàbra algùna, para no ſalìrſe de tan ſoberàna regla, que sìrve para la mayòr acciòn, que hace el hombre en lo criàdo; como ſe colìge de las palabras de San Gregòrio: *Valdè mihi*

Digitized by Google

inconveniens visum est, ut precem, quam scholásticus composúerat súper oblatiônem, dicerêmus, & ipsam traditiônem, quam Redémptor compósuit súper ejus corpus, & sánguinem non dicerêmus. (6) En dònde prohibièndo el Santo, què se dixèsse en el Cànon tres Oraciònes, què algùn devòto Maestre-Escuèla avìa introducìdo por devociòn; los argùye, dicièndo, que si dèntro de el Cànon no se dìce la Oraciòn Dominìca, que compùso Christo hàsta despuès; como querìan, se les permitièsse, las què su devociòn avìa compuèsto? (entendièndose el Cànon, desde el *Te igitur*, hasta el *Omnis honor*, & *Glória*, en dònde se encièrra la consagraciòn, y oblaciòn, què es matèria de el Cànon) de cùyas palàbras dè el Santo, han querìdo algùnos entendèr dixo avìa compuèsto el Cànon ùn Escolàstico; y solo fuèron tres Oraciònes, à el modo de las què

(6) S. Gregor. lib. 7. epist. 63.

Digitized by Google

que oy decìmos despuès de los *Agnus*, y antes de el *Dòmine, non sum dignus.*

Con lo que està bièn, que el transcùrso de los tièmpos; la falta de impresiònes en los primèros sìglos; los erròres, con que procuràron viciàr lo Sagràdo los Herèges; y los naturàles descùidos huvièssen variàdo, quitàdo, ò aumentàdo en algùnas partes algo de el Cànon de la Litùrgia de San Pedro, y que reconocìdos estos, tenièndo presèntes los mas authèntícos testimònios de ella, y como la universàl Iglèsia lo practicàba, lo establecièsse San Gregòrio: desde el qual no se ha mudàdo, ni alteràdo en cosa algùna.

De todo lo que sale el sentìr de el Cardenàl Barònio, (7) que la forma, y Cànon, que à los Latìnos, y à toda la Iglèsia Occidentàl se les ordenò en la Mìssa, es

(7) Anno Christi 102. n. 23.

Digitized by Google

la mìſma, excèpto algùnas coſas, que ſe añadièron, (de lo que què-da dìcho) ò ſe mudàron; y que no es tanto de San Clemènte, de quièn tràe ſu antìgua tradiciòn, como de el mìſmo Prìncipe de los Apòſtoles San Pedro: no pudièn-do demoſtràrſe òtro principio de ſu inſtituciòn, y orìgen: *Cœterùm, quæ Latînis, univérſæ quæ occidèn-tâli Eccléſiæ præſcripta eſt forma Sa-cræ Miſſæ: quibúſdam excéptis, quæ ſunt áddita, vel mutâta; non tán-tùm ab ipſo Cleménte, ſed ab ipſo Apoſtolôrum Príncipe Petro ſibi vin-dicat antiqua traditio, cum ejus inſ-titutiônis nullum áliud ſit princí-pium, & orîginem demonſtrâre.*

Avièndo tratàdo de el nombre, orìgen, è inſtituciòn de el Cànon en generàl, dirèmos de ſus Ritos, y ſig-nificàdos en particulàr.

Se pòne la Imàgen de el Cruci-fixo en el Miſsàl antes de el Cànon; porque contiène, y represènta al vivo la Paſsiòn de Chrìſto, ſu Se-pultùra, glorioſa Reſurrecciòn, y to-

Digitized by Google

todo lo que dèntro de aquel tièmpo se obrò.

Se dìce el Cànon en voz secrèta, y es (demàs de los Mystèrios, que se represèntan en el silèncio, con que òra el Sacerdòte, de el que pòco hà dixìmos, tratàndo de las Oraciònes secrètas) por ser quanto en el Cànon se hàce, y dìce tan sagràdo, y representativo de la Pasiòn de Chrìsto, que padeciò tan à solas de sus Apòstoles, y Discìpulos, y en toda èlla tùvo ùna contìnua, y prolìxa Oraciòn secrèta à su Etèrno Padre, oràndo èl solo con profundo silèncio. Tambièn por no convenìr, que ùna oraciòn elevadìsima, como es el Cànon, que represènta profundos Mystèrios, sèa oìda de el vulgo, que no entiènde los altos concèptos, que encièrra; y no sabe hacèr de èl el aprècio debìdo: porque antiguamènte soliàn algùnos Sacerdòtes decìrlo en voz alta, se siguièron los desòrdenes de cantàrlo los Plebèyos en las pùblicas Plàzas;

Digitized by Google

zis, y otros inconvenièntes de summo desagràdo de Dios; como aconteciò, quando cantàndolo ùnos Pastòres en el càmpo, y querièndo remedàr à el Sacerdòte, tomàndo ùn pedàzo de Pan sobre ùna pièdra, y pronunciàndo la forma de la consagraciòn, el Pan con admiraciòn de los circunstàntes se convirtiò en Carne, y baxàndo ùn ràyo de el Cielo, lo consumiò, y deshizo; y à èllos los maltratò de mòdo, que estuvièron yertos, y sin sentìdo tres dìas, hàstà que hacièndo el Obìspo, y todo el Puèblo oraciòn por ellos, bolvièron en sì. Con tan evidènte milàgro, y òtros muchos exemplos, que cuentan las Vidas de los Padres, de la veneraciòn, y reverènciа, con que se deben proferìr èstas palàbras, quìso Dios declaràr su voluntàd, de que no se pronunciàssen, si no es que fuèsse el Sacerdòte; y aùn èste sin gràve càusa, ni en òtra ocasiòn, que en la de consagràr, debe proferìr la forma,

se-

Digitized by Google

segùn està prohibido lo contrario con excomuniòn, de tiempo mùy antiguo à el de Durando, que lo refiere. (8)

Lo dice el Sacerdòte solo aùn en la Missa Cantàda, sin que concùrra à èl ningùno de los Minìstros; y es, por ser cosa tan Sagràda, y que pertenèce immediatamènte à el Sacrificio, y porque correspònda la verdàd à la figùra de el Sacerdòte de la Lèy Antigua; el que entràba solo en el SANCTA SANCTORUM, llevàndo consìgo la sàngre de el Cabrìto, ù de el Becèrro, no sièndo lìcito à òtro, que à èl, entràr en aquel lugàr; assì el Salvadòr, Etèrno Sacerdòte, entrò, como dice S. Pàblo, en el SANCTA, para redimìr à el Gènero Humàno con su Preciosìssima Sangre; (9) y el Sacerdòte de la Lèy de Gràcia entra como Minìstro sùyo, representàndo èl solo la efusiòn de èss-

(8) Lib. 4. cap. 55.
(9) Ad Hebræos 10.

Digitized by Google

èſta Sàngre de el Cordèro Jesvs, y hacièndo memòria de ella en los Myſterios, que hà de celebràr. Para ſignificàr eſto, y los Arcànos, que contiène el Cànon, antiguamènte à el empezàrlo, ſe ponìa ùn vèlo, que dividìa à el Sacerdòte de los demàs, por todo el tiempo, que duràba.

Se divìde el Cànon de la Miſſa (ſegùn algùnos) *en tàntas pàrtes, como cuèntan Oraciònes*; y en èſto ay variedàd; porque ùnos pònen once, òtros quìnce, òtros tantas, quantos ſon los parrafos, que contiène: en cùya variedàd diò pùnto fixo el Cardenàl Baronio contando tantas, quantas conclùyen con la clàuſula ordinària PER DOMINUM NOSTRUM, &c. ſegùn la qual règla ſalen ſeis Oraciònes, contàndolas en èſte modo. La primera, empezàndo deſde *Te ígitur*: la ſegùnda, *Hanc ígitur*: la tercera, *Quam oblatiònem*; que aùnque èſta no conclùye con la clàuſula, *Per Dóminum, &c.* la ter-

Digitized by Google

mi-

mina la consagraciòn : la quarta, *Undè & mémores, Dómine* : la quinta, *Meménto étiàm, Dómine* : la sexta, y ùltima, *Nobis quóquè peccatóribus* ; concluyèndo : *Omnis Honor, & Glória.*

A las primèras palàbras de el Cànon, àlza el Sacerdòte las manos, las jùnta, è inclìna la cabèza hàcia el Altàr , significàndo la humildàd, con que se inclinò Chrìsto à padecèr la muerte de Cruz , segùn dìxo el Apòstol , (10) que se humillò hàsta la muerte , y muerte de Cruz. Y tambien significa , la humildàd , y reverència, con que el Sacerdòte llega à celebràr los Altìsimos Mystèrios , y para que à su exemplo la tengan profunda los que assìsten à ellos: tambien, porque el Sacerdòte en el Prefacio hà pedìdo gràcia à Dios , para poder acompañàr con sus voces, y las de los Angeles , para alabàr à la Magestàd incomprehensìble de

(10) Philip. 2.

Digitized by Google

de nuestro Dios: y èsto supuèsto, se entra con grande confiànza à el Tròno de su grandèza orando à el Etèrno Padre, con el exemplo, que recibiò de Chrìsto. (11) Y alzàndo las mànos, y los òjos, para implorar el Divìno auxìlio, y baxàndolas, *para bèsar el Altàr*, manifièsta su humildàd, amòr, y reverèncias; y como lleno de compassiòn de la gràve trìstèza, que oprimìa el corazòn de nuestro amabilìssimo Redemptòr.

DE LOS PRIMEROS SIGNOS de Cruz.

FOrma *el Sacerdòte tres* CRUCES *sòbre la Oblàta*; esto es, *sòbre el Càliz, y la Hòstia, quando ruèga à el Etèrno Pàdre admita èste Sacrificio por amòr à su Unigènito Hijo*; (que llàma ya Sacrificio santo sin màncha, y Dònes immaculàdos) porque aùnque entònces no tienen mas

(11) Card. Bona.

mas santidàd, que la de estàr ofrecìdos: por la consagraciòn se han de convertìr en verdadero Cuèrpo, y Sàngre de Chrìsto, fuènte de toda pureza, y santidàd. *Significàndo èstas tres Crùces*, las tres entrègas, que se hicièron de nuestro Redemptòr. La primera, la que hìzo el Etèrno Padre de su pròprio Hìjo, por el amòr de los hòmbres, que dìce San Pàblo: *Sed pro nobis ómnibus trádidit illum*; (1) embiàndole à sufrìr muèrte penòsa, y afrentòsa en ùna Cruz. La segùnda, la que hìzo el alevòso Discìpulo à los Judìos, por la codìcia de treinta dinèros. Y la tercera, la que hìzo la Judàyca perfidia à Pilàtos, para que le condenàsse à muèrte, segùn èl mismo dìxo: *Gens tua, & Pontífices tradidérunt te mihi*; (2) la que se executò por embìdia, como conociò èl mìsmo, segùn San Màrcos. (3)

Se

(1) Ad Roman. 8.
(2) Joann. 18. (3) S. Marc. cap. 15.

Digitized by Google

Se forman èstas Crùces, y son las primèras, para denotàr, que por la Crùz se hìzo, y consumò toda la Pasiòn; y tambien son tres, en reverènçia de la Trinidàd Divìna, por cùya Omnipotènçia se convièrte el Pan, y Vino en la substànçia de el Cuèrpo, y Sàngre de Chrìsto, à que concùrren tòdas tres Persònas; y finalmènte se entiènde en èstas tres, las tres edàdes, ò tièmpos, que precedièron à la Lèy Escrìta; de Adàn, hàsta Noè; de Noè à Abrahàn, y de èste à Moysès. En los que se ofrecièron Sacrificios; como Abèl el Cordèro; Melchisedèch el Pan, y el Vino; Abrahàn à Isaàc su hìjo, de el que aceptò Dios solo su voluntàd; y fuèron figùras de el nuestro, en el que se juntàron tòdos los de la Lèy Naturàl, y Escrìta, y de la de Gràçia, en dònde se vè cumplìdo lo que aquèllos figuràron.

Esta ceremònia de los sìgnos, ò Crùces, y las siguièntes en el rèsto de el Cànon son Apostòlicas,

Digitized by Google

co-

como se vè en sus Litùrgias ; y San Bonifacio, Obìspo Maguntìno, preguntò al Papa San Zacharìas, en quantas ocasiònes en el Cànon se avìan de hacèr sìgnos de Cruz ? Y respondiò el Papa, ponièndolas en cada ùna de las partes de èl, en dònde oy se hàllan. (4)

Demuèstra el Sacerdòte, dìce San Pedro Damiàno, (5) que èl, y todos los Fièles ofrècen aquel Sacrificio de alabànza, que el Sacerdòte pòne con sus mànos delante de Dios ; y aquèllos, que concùrren con sus votos, oraciònes, limòsnas, ò estipèndio de la Mìssa, ò concurrièron, para que se celebràsse, lo que tambien assegura el Papa Inocèncio III. (6)

***

*** ***

(4) Epist.5. ad Bonif.
(5) Lib.Dóminus vobìscum, cap.8.
(6) Lib.3. cap.3.

Digitized by Google

ORA EL SACERDOTE POR la Iglèsia, y particularmènte por los que nombra.

ORA *por la Iglèsia*, hacièndo presènte à Dios, *es sùya, Santa, y Cathòlica*; para que miràndola, como sùya, se muèva su piedàd; y como *Santa*, porque, aùnque àya en ella gràndes pecadòres, lo es por su Cabèza Chrìsto, y por los mùchos Jùstos, que en ella vìven; y tambien por el Espìritu Santo, que la rìge, y govièrna. *Cathòlica*, por su universalidàd en toda perfecciòn sin màncha, ni rùga; (lo que no se dìce de ningùna òtra de las particulàres Sèctas de los Herèges) y assì pìde, se dìgne Dios dàrla paz con los enemìgos visìbles, y victòria còntra los invisìbles; que la guàrde, y la adùne, èsto es, la conserve en la unidàd de su Fè, rigièndola, y governàndola en sus Concìlios, y determinaciònes, tocàntes à ella.

No-

Digitized by Google

Nomìna el Sacerdòte à el Pontìfice, que à el presènte govièrna la Iglèsia; porque despuès de oràr por ella en generàl, se sìgue pedìr por su Cabèza visìble en particulàr: èsto se hàce por Decrèto de San Clemènte Papa; y en su Litùrgia se hàlla que oràba el Santo, dicièndo: *Adhùc obsecrâmus te pro me, qui nihil sum.* Te rogàmos, ò Señòr, por mì, que nada soy.

Se nombra à el Obìspo, ò Arzobìspo de el Territòrio; porque, como por el Pontìfice se òra, para que consèrve el Cuèrpo de la Iglèsia en unidàd de Fè; assì se pìde por el Prelàdo en particulàr de càda Iglèsia, para que assìsta à los mièmbros particulàres de ella. De todo èsto se hàlla exemplo en las Litùrgias Sagràdas, y viène de el precèpto de San Pàblo, dicièndo: *Mementôte præpositôrum vestrôrum.* (1)

(1) Epist. ad Hebræos, cap. 13.

Digitized by Google

Se nombra à el Rey, ò Emperadòr, por la costùmbre de la Primitiva Iglèsia de oràr los Sacerdòtes, y demàs Fièles en el Sacrificio de la Mìssa por ellos, segùn San Pàblo, (2) en dònde manda oràr à todos, y hacèr prèces, y acciònes de gràcias por todos en generàl; por los Reyes, y por los que estàn constituìdos en sublìme potestàd, para que consigàmos con ellos ùna vìda quièta, pacìfica en toda piedàd, y Christiandàd; pero en dònde no se hà practicàdo èsta costùmbre, prohibiò S. Pìo V. que de pròpria autoridàd puèda ninguno nombrar à el Superiòr temporàl en el Cànon; y el mìsmo San Pìo V. decretò, que en Espàña se nombràsse à el Rey.

Hàn estàdo en la possessiòn los Reyes de Espàña de ser nombràdos en el Cànon, y Colèctas de la Mìssa, por ser los Reyes por excelèncìa Cathòlicos; y oràndo por los

(2) Ad Thimóth. epist. 1. cap. 2.

Digitized by Google

los miembros en èste lugàr, por consiguiènte se sìgue nombràr à la Cabèza en lo temporàl de los Reynos Cathòlicos: los que hàn gozàdo los Privilègios, è indùltos amplìsimos, que en conocimiènto de èsta verdàd les hàn dado los Pontìfices Inocèncio III. y IV. Clemènte VII. Leon X. y S. Pio V. (3) Y el Concìlio Toledàno XVI. dispùso, que en tòdas las Ciudàdes, Vìllas, y Puèblos de sus Reynos se dixèsse todos los dìas ùna Mìssa por su Rey, y Famìlia Real. (4)

DE EL PRIMER MEMENTO.

EL *MEMENTO de vivos*, es, en el que el Sacerdòte òra, y nòmbra en silencio espècialmènte à aquellos por quiènes ofrèce el Sacrificio, no contentàndose la Iglè-

(3) Silva de Benefic. quæst. 23.
(4) Can. 8.

Digitized by Google

sia con la mencion, que en general ha hecho de sus hijos los Fieles, sino es que tambien agradecida à aquellos, que dieron el estipendio, ò pidieron les aplicasse el Sacerdote la Missa, quiere se nombren señalando el lugar con dos N. N. Era costumbre antigua de la Iglesia tener sobre el Altar una lista, en que estaban escritos los nombres de todos aquellos, por los que el Sacerdote debia hacer mencion particular en la Missa. Esta lista se leia en alta voz por el Diacono, segun disposicion de Inocencio I. y el Sacerdote oraba por todos aquellos: entonces entraban muchos, y segun aquella disposicion serian muchos mas, como fue creciendo el numero de los Fieles; por lo que ha venido à quedar, en que se haga mencion particular de los que se ha dicho arriba. San Cypriano reprehendiendo à unos Jueces, que hacian extorsiones à los Ecclesiasticos, dice, que los que tal hacen, no

Digitized by Google

han

hàn de ſer nombràdos en el Altàr.

El decìr MEMENTO DOMINE, no es porque Dios ſe puede olvidàr, ſino es que à nosòtros nos parèce ſe olvìda, quando por nueſtras cùlpas no nos favorèce; ò por querèr probàrnos.

Pìde por todos los circunſtàntes, porque Dios eſpecialmènte los mìre à los que aſsìſten à el Sacrìficio, para beneficiàrlos; y ſeñàla, entre èſtos, aquellos, cùya Fè conòce, y à los demàs de quiènes es notòria la devociòn, con que aſsìſten; declaràndonos en èſto, el mayòr fruto, que percìben mas, que los òtros, que, aùnque aſsìſtan, no es tan notòria ſu Fè, y devociòn; pìde para todos la redempciòn de ſus Almas, èſto es, que alcàncen el perdòn de las cùlpas, y penas merecìdas por ellas: que ſe entiènde de las Almas, que eſtàn en gràcia.

A el decìr el Sacerdòte: MEMENTO; *àlza, eſtiènde, y junta las mànos, que tenìa àntes (y en el*

Digitized by Google

tièmpo, que rèza el Cànon) levantàdas, y distànte una de òtra; significàndo, que en aquella postùra orò el Redemptòr en la Cruz; y en la mìsma à los quarènta dìas despuès de su Resurrecciòn gloriòsa se subiò à el Cielo; y el levantàrlas para oràr, denòta la confiànza, que el Sacerdòte tiène, de que serà oìdo por los mèritos de el Redemptòr: el baxàrlas, y juntàrlas denòta su humildàd, y conocimièn-to de su pròpria baxèza; lo que hà-ce, quando dìce en el Cànon: *Per Christum Dóminum nostrum, &c.* enseñàndo, que el Divìno Vèrbo se humillò hàsta la tièrra, y se uniò con nuestra naturalèza.

DE LA INFRACCION.

PARA que nuestro Sacrificio sèa mas acèpto, y eficàz, *tràe el Sacerdòte à la memòria los merecimièntos de los Santos*; porque como hermànos nuestros nos ayùden à conseguìr el fruto de el Sacramèn-to;

Digitized by Google

to; ponièndo en primèr lugàr à la Soberàna Reyna de los Angeles Marìa Santìsima, que si no fuè Màrtyr con cuchìllo materiàl, como los demàs Santos, de que hàce menciòn el Cànon, lo fuè en mayòr modo con el espirituàl, è invisible: por lo que la Iglèsia la llàma Màrtyr, y Reyna de los Màrtyres; y despuès invòca à los Santos Apòstoles, hablàndo solo de Màrtyres, y no de Confesòres, por lo que yà quèda dicho; y por hacèrse memòria, y representaciòn de el acervìsimo Martyrio de el Capitàn de los Màrtyres Jesu-Chrìsto, à quien imitàron, los que, como sus valìdos, sean nuestros intercesòres: de èstos Santos no se puede quitàr algùno, ni tampòco añadìrle à el Cànon.

Nombra en particulàr los dòce Sagràdos Apòstoles, y otros tantos Pontìfices, y Màrtyres, por lo mysteriòso de el nùmero de dòce en càda ùna de èstas clàses; y por representàrse, que por el Sacerdòcio, y Sacrificios de la Lèy Antì-

Digitized by Google

tìgua se prefiguràba el nuèstro.

Mandò Dios à Moysès, que quàndo Aaròn, Sùmmo Sacerdòte, entràsse en el Santuàrio, llevàsse escrìtos en el Racionàl los nòmbres de las dòce Trìbus, para que sirvièssen de memòria à el Sempitèrno: prefiguràndo à los Sacerdòtes de la Lèy de Gràcia, que quando entran à lo mas interiòr de el Santuàrio, que es à consagràr el Cuèrpo, y Sàngre de *Jesu Chrìsto*, llèvan escrìto en sus corazònes los nòmbres, que pronùncian de los dòce Apòstoles nuèstros Patriàrcas, y òtros dòce de los Pontìfices, y Màrtyres, para que sìrvan de memorìal etèrno ànte el Divìno acatamièntо, y consìgàmos el socòrro, y auxìlios de su protecciòn.

La *segùnda parte*, ù Oraciòn de el Cànon, es, en la que *el Sacerdòte estièndе las mànos sòbre la Oblàta, cruzàndo los dèdos pòlices el dièstro sòbre el sinièstro, quando dice: HANC IGITUR, &c. hasta que à el fin de ella*

Digitized by Google

ella las junta; ſignificàndo la proteccion Divìna, que por aquella Oraciòn ſe pìde, eſpecialmènte, y ſe eſpèra alcanzàr por la oblaciòn de el Sacrificio: (5) y tambièn, que el Sacrificio, que và à ofrecèr, es verdadèro holocàuſto, y Hòſtia pacìfica, para aplacàr la ìra de Dios, contra los pecadòres, y ſus cùlpas; à el modo, que en el primèr capìtulo de el Levìtico mandò Dios, que el holocàuſto fueſſe de *Res Maſculìna*, immaculàda; y que ponièndo el Sacerdòte ſobre ella las manos, le ſerìa agradàble aquel holocàuſto à ſus Divìnos ojos. Repreſentàba eſte Rito de ponèr las manos sòbre la Vìctima, que ſe ofrecìa; que paſsàba de el domìnio de el que la ofrecìa à el de Dios: à el modo, que acoſtumbràban los Romànos dàr libertad à el Eſclàvo, à cùyo fin le ponìan las manos ſobre la cabèza, y decìan: *Hunc liberum eſſe volo.*

Y

(5) P. Suar. diſp. 84. ſect. 1.

Digitized by Google

Y en el Libro de los Nùmeros, à el cap. 8. quando Dios segregò los Levìtas, y quìso consagràrlos à su servìcio; ordenò, que el Puèblo pusièsse la màno sòbre sus cabèzas: *Ponent filij Israël manus suas super eos*: y los Levìtas las sùyas sobre las de las Vìctimas, con que significàban, que transferìan los pecàdos de la pròpria persòna sòbre la cabèza de la Vìctima, que se avìa de consumìr. Y tambièn representa en esta acciòn, que la portentòsa transubstanciaciòn, que và à hacèr el Sacerdòte de el Pan, y Vìno en Cuèrpo, y Sangre de Chrìsto, no es por virtùd pròpria, y naturàl, que tenga por sì; sino es en virtùd de la potestàd de Orden, que recibiò de el Obìspo por la imposiciòn de las manos. Y que estos Mystèrios, si son conocìdos de los Angeles, son òcultos à los hòmbres; *por tanto tapa, y cùbre con las manos la Oblàta.*

En las dos Octàvas de Pasqua de Resurrecciòn, y de Pentecòstes fuè cos-

Digitized by Google

costùmbre de la Primitìva Iglèsia hacèr oraciòn en este lugàr de el Cànon, por los que se avìan de bautizàr en aquèl tièmpo, como òy se practìca en aquellas Missas. (6)

DE LOS SIGNOS DE CRUZ.

HAce cinco CRUCES el Sacerdòte sòbre la Oblàta; pidièndo, que su Divìna Magestad haga por mèdio de la consagraciòn, que la Ofrenda, que àntes de ella no està bendìta totalmènte, con la consagraciòn lo estè, y la cuènte, y recìba en el nùmero de los dones, que mas le agràdan; hacièndola firme, y estàble para el fruto, que de ella esperàmos: con lo que vendrà à ser, que ofrezcàmos à el Hombre verdadèro por todos los hombres, que aunque es Dios, es tambièn verdadèro Hombre Jesu Christo el mas aceptàble à los ojos de su Etèrno Padre. (7)

Ha

(6) Azòr lib. 10. cap. 37. Od. Camer.
(7) Idem.

Digitized by Google

Ha hecho las tres Cruces primèras sòbre toda la Oblàta; y de las dos últimas, hàce la ùna sòbre la Hostia, y la otra sòbre el Càliz; significàndo en las *tres primèras* el prècio de la venta de el Salvadòr, que consta de tres veces diez; los tres compradòres, que fuèron los *Sacerdòtes*, los *Escrìbas*, y los *Farisèos*: y en las *dos siguièntes* se significa en la primèra la traycìon de el vendedòr; y en la segùnda à el Salvadòr, que fue el vendìdo. (8) *Tambièn en estas cinco Cruces* se dà à entendèr toda la Història desde el dìa de Ramos, y Palmas, hasta el de la Muerte de el Redemptòr.

DE LA CONSAGRACION.

AL decìr el Sacerdòte: ACCEPIT PANEM, &c. *tòma la Hòstia en las manos, àlza los ojos al Cièlo, bolvièndolos à baxàr: inclìna algo la cabèza en acciòn de grà-*

(8) Innocent. III. lib. 3. cap. 1.

Digitized by Google

gràcias, y con la dièstra hàce el sìgno de la Cruz sòbre ella, que tièna en los dos dèdos de la sinièstra con el pòlice, y el ìndice; porque acompàñen las acciònes à las palàbras, còmo lo hìzo el Redemptòr, quando instituyò el Augustìssimo Sacramènto, tomàndo el Pan en sus manos, dando gràcias à su Etèrno Padre lo bendìxo, alzò los ojos à el Cièlo; y despuès obrò aquel prodìgio, memoriàl, y compèndio de las mayòres maravìllas, de transsubstanciàr el Pan, y Vino en su pròprio Cuerpo, y Sangre; y mandò, que lo mìsmo hicièssen en su memòria los Sacerdòtes: à lo que ayùdan los Angeles, y se viò en San Udalrìco, Obìspo de Augùsta, que à el tomàr la Hòstia para consagràr, ùna mano Celestiàl juntamènte la tomàba con el Sacerdòte, hacièndo con èl las mìsmas acciònes: lo que fue vìsto de todos los presèntes. (9)

Se

(9) Surio, 4. Jul. cap. 8.

Digitized by Google

Se sìrve la Iglèsia de ùna precìsa, è indispensàble forma de la consagraciòn de la Hostia, y de el Càliz; por ser estas dos formas las que los Apòstoles aprendièron *de Jesu-Chrìsto.*

Son cìnco las palàbras de la Consagraciòn; porque con otras cìnco palàbras se hìzo el Mystèrio de la Encarnaciòn: *Fiat mihi secúndùm verbum tuum.* (10) Con otras cìnco, que dìxo el Publicàno, consiguiò el perdòn de sus cùlpas: *Dómine, propìtius esto mihi peccatòri.* Otras cìnco constituyèron la promèssa de el Paraìso à el Buen Ladròn: *Hódiè mecum eris in Paradìso.* Cìnco lètras inclùye el Nombre Dulcìssimo de JESUS. Otras cìnco el de su Santìssima Madre MARIA. El *enìm*, que es ùna de las cìnco palàbras, que se hàlla en la forma de consagràr la Hòstia, y en la de el Càliz, dìce Santo Thomàs, le añadiò San Pedro, desde cù-

(10) Biel. Leccìon 38.

Digitized by Google

cuyo tiempo ay obligaciòn de precepto à decirlo: (11) y es el que ùne el sentido de las antecedentes palàbras *Accipite, & manducate*, y *Accipite, & bibite*, en la Consagraciòn de el Càliz, con las Formas; las que dice el Sacerdote, y pronùncia en Persòna de Chrìsto.

La CONSAGRACION representa la Cena, que celebrò Chrìsto con sus Apòstoles. (12)

El bendecir la Hostia, y el Càliz para la Consagraciòn; significa, que en esta Cena previno Chrìsto Señòr nuèstro su Pasiòn. Tambièn significan las dos Bendiciònes, ùna sòbre la Hostia, y òtra sòbre el Càliz, los dos Puèblos Gentìlico, y Judàyco, por quienes padeciò; y que redimìa la Pasion de Chrìsto nuèstras Almas, y nuèstros cuèr-

(11) S. Thom. 3. part. quæst. 78. art. 2. ad 5.

(12) Innocent. III. lib. 4. cap. 16.

Digitized by Google

pos; (13) y significan, demàs de esto, la persignaciòn, y como destinaciòn, que Chrìsto hìzo de sì mismo, ofrecièndose à la muèrte: lo que diò à entendèr consagràndo separadamènte cada ùna de las especies; porque se avìan de dividìr en ella el Cuèrpo, y la Sangre. (14)

DE LA ELEVACION.

EL *levantàr la Sagràda Hostia en alto, para que el Puèblo Christiàno la adòre*, tràe su orìgen de los Sagràdos Apòstoles. San Dionìsio hàce memòria de esta ceremònia, como Apostòlica: y San Basìlio no hàlla òtro orìgen, sino es la Tradiciòn Apostòlica. Es esto à fin, que los circunstàntes, vièndola, y lo mìsmo el Càliz, quando despuès lo elèva, adòren el vìvo Cuèrpo, y

(13) S. Thom. 3. p. q. 83. art. 6.
(14) Amal. lib. 3. cap. 24.

Digitized by Google

y vìva Sangre de nuèſtro Redemptòr, con cùlto de latrìa, y de todo ſu corazòn le pìdan aquèlla gràcia neceſsària, para conſeguìr la ſalùd etèrna; ſegùn lo que el mìſmo Chrìſto dìxo por San Juan à el capìtulo 12. *Si exáltâtus fúero à terra, ómnia traham ad me ipſum.* A eſte fin ſe tòca la campanìlla, para avisàr à los Fièles, que adòren à el Señòr Sacramentàdo, y Pan de Vìda, que à todos ſe manifièſta en la Hoſtia, como manjàr: y en el Càliz de ſu Sangre, como bebìda, la mas excelènte, que ſe puède penſàr. Lo que ſe figurò en el Teſtamènto Antìguo, quando el Sacerdòte levantàba la Vìctima, à fin, que todo el Puèblo la vièſſe, ſegùn ſe lèe en el Exodo; (15) y los Levìtas tocàban las Trompètas de plata mientras el Sacerdò-

(15) Exod. cap. 29. verſ. 24. Levitico cap. 7. verſ. 34. y 23. verſ. 11. Numer. cap. 5. verſ. 25. cap. 6. verſ. 20.

Digitized by Google

te ofrecìa, para que el Puèblo adorâsse.

La Elevaciòn de la Hostia, y el Càliz, significa la anticipàda Elevaciòn de la Cruz, y de Chriſto crucificàdo en ella; porque deſpuès ſe ha de dàr à entendèr por òtras ceremònias la acciòn de la Crucifixiòn; (1) y aora en èſte Sacramènto ſe hace memòria de la Paſsiòn de Chriſto, y de ſu Muèrte, que ſe và à repreſentàr, à cùya Elevaciòn ùltima de el Càliz ſe sìguen las palàbras: *Hæc quotieſcúmque fecéritis in mei mémoriam faciétis.* Eſto es, anùncien ſus Miniſtros la Muèrte de el Señòr: *Mortem Dómini anuntiábitis.* San Buenaventura dìce, ſe ſignifica por la Elevaciòn de la Hoſtia, y de el Càliz, la ſeguridàd que tenèmos de alcanzàr todo bien, eſpecialmènte la paz, y la caridàd: aludièndo à los Antìguos, que quando los querian

(1) S. Germ. in Theorìa rerum Eccleſ.

rìan perturbàr en la possessiòn de su derècho, levantàban en alto el Privilègio, por el que les pertenecìa, y con esta acciòn los amparàban en èl: assì dìce el Santo pretendèmos nosòtros en la Elevaciòn de la Carne, y Sangre de Chrìsto; que por la separacion que se hìzo en su Muèrte, nos tocò el derecho à la vida eterna. (2)

Añadièron los Apòstoles la palàbra *ætérni* en las de la Consagraciòn de el Càliz, dìce el Papa Gregòrio IX. porque el Testamènto Viejo prometìa cosas temporàles, como Trigo, Vino, y Aceyte: el Nuèvo consagràdo, y firmàdo con la Sangre de Chrìsto, promète, y dà etèrnos biènes: disponièndonos ùn Reyno, qual para sì se le dispùso su Etèrno Padre à Christo, para que còman, y beban sòbre sù Mesa. (3) La palàbra *Novi*, es

(2) S. Buenav. Explic. Miss.
(3) Luc. 22. Ioann. 6.

Digitized by Google

porque siempre ha de ser nuèvo; porque no ha de avèr de otro, y es nuèvo respècto de el Antìguo. Añadièron la palàbra *Mystérium*, que suèna en Latìn *Sacraméntum*, como que es sòbre todo entendèr humàno, y solo patènte à el espirituàl, que se govièrna por la Fè; porque lo que à los sentìdos les es ocùlto, à la Fè es manifièsto; y no fuèra de Fè, sì lo dexàra conocèr de los sentìdos; y para que assì quedàsse establecìda la Fè de este Mystèrio en los corazònes de los Fièles, pusièron estas dos palàbras *Mystérium Fídei.*

Se hace la Elevaciòn de el Càliz, como la de la Hostia, por los fines dìchos: siendo esta ùna de las ocasiònes mas oportùnas, para conseguìr de Dios especialìssimos beneficios; por tanto se han valìdo de esta ocasiòn los Santos, y los mas devòtos Cathòlicos, para que tengan efecto sus sùplicas. San Basìlio, y San Juan Damascèno hacen menciòn de los Hymnos, y alabànzas,

Digitized by Google

zas, que hecha la Conſagraciòn, entòna la Mùſica. (4) Ludovìco XII. Rey de Francia, vièndoſe cercàdo de enemìgos por todas partes, para imploràr el Divìno auxìlio, mandò entre òtras Rogatìvas, que en todo ſu Reyno, deſpuès de la Elevaciòn de la Eucariſtìa en la Miſſa Cantàda de cada dia, ſe cantàſſe el Hymno: *O ſalutâris Hóſtia! quæ Cœli pandis óſtium Bella præmunt hoſtília. Da robur, fer auxílium.* (5) Premiò Dios la devociòn con que oìa Mìſſa, y ſe enardecìa en fuego de amòr Divìno el Santo Rey de Inglaterra Eduardo, (eſpecialmènte à el tièmpo de la Elevaciòn) que eſtàndo en la de la Hoſtia conſagràda, un dìa viò, que vinièndo navegàndo contra èl la poderòſa Armàda de el Rey de Dinamarca, èſte, al ìr à paſsàr de ùn

(4) Cap. 27. de Spiritu Sancto, de Triſagio lib. 1. Hymn.
(5) Elictovio de Reb. Euchar. repet. 9.

Digitized by Google

Esquìfe à su Navìo, cayò en el Màr, y se ahogò; y à el fin de la Mìssa (dìxo à los que le notàron alguna acciòn que hìzo) avìan cessàdo las ofensas de Dios, que de la guerra se avìan de seguìr, y estableciòdose mas la paz de su Reyno con aquel sucèsso. (6) A San Conrado le concediò Dios en premio de su devociòn à este Divìno Mystèrio, que sus quatro dedos, con que se servìa para la Consagraciòn de la Hostia, resplandeciessen de noche de modo, que no necesitàba de otra luz, para leèr, ni para alumbràrse. (7)

Los Acòlitos al tièmpo de la Consagraciòn se pònen de rodìllas, con los Ciriàles à los lados de el Altàr en la Mìssa Solèmne. De este Rito hace menciòn San Isidòro, Arzobìspo de Sevìlla; y es para mayòr culto, y veneraciòn; y enseñàrnos, està patente la Divìna hoguèra, de que

(6) Surio. S. Juan cap. 5.
(7) Cantimpr. lib. 1. cap. 9.

Digitized by Google

que podèmos encendèr nuèstros corazònes, para que àrdan, còmo antòrchas de caridàd, en su presència; por lo que en las mayòres solemnidàdes suelen *salìr seis Acòlitos con hachas, ò cìrios encendìdos, desde antes de la Consagraciòn, y perseverèran hasta la consumpciòn*: de èsto tiene orìgen lo que en muchas partes se practìca de encendèr un Cirio à el lado de el Altàr en la Missa Rezàda, y es conformarse con el ùso de la Iglèsia.

Demàs de la Campanìlla, que se toca à la Elevaciòn de la Eucaristìa, se hàce señàl con la Campàna grande de la Torre en las Missas Conventuàles: lo que decretò Gregòrio IX. el año de 1240. para que assì se observàsse; y es, dìce San Carlos Borromèo, porque los Fièles, que entònces no puèdan estàr en la Iglèsia, avisàdos de el sonìdo de la Campàna, òren, y pidan mercèdes en aquel tièmpo, en que el Señòr es adorâdo en tan So-

be-

Digitized by Google

berànо Sacrificio. (8) Por esto es tan loable la costùmbre de cessàr los Fieles por aquel breve rato en sus comèrcios, y oficios, para hacèr desde el lugàr, donde los coge el avìso, la adoraciòn en espìritu, y verdàd, con la reverènciа exterior, que manifièstan, quitàndose el sombrèro, y suspendièndo sus acciònes.

En la Missa Solèmne inciènsa el Diàcono tres vèces en cada ùna de las dos Elevaciònes de la Hòstia, y el Càliz; la primèra à el adoràrla el Sacerdòte; la segùnda à el elevàrla; la tercèra à el deponèrla; y lo mìsmo à el Càliz: cuya incensaciòn tiène los significàdos dichos en la Oblàta.

No se bendìce en èsta ocasiòn el Inciènso, por mayòr reverència de el Santìssimo Sacramènto, de quien viene toda bendiciòn. (9)

Se

(8) Synodo de Milàn, año de 1569.
(9) Cerem. Episcop. lib. 1. cap. 23.

Digitized by Google

Se cùbre el Càliz con la Hijuèla por la mayòr decència, y por prevenìr el rieſgo de caèr dentro algùna coſa immùnda. Dìcen algùnos ſe ùſa de la forma de Hijuèla, que òy ſe practìca, deſde el ſucèſſo de avèr hechàdo ùn incorregìble Subdiàcono, (impaciènte de la correcciòn, que el Sùmmo Pontìfice Victòr II. le avìa dado,) venèno en el Càliz, que Conſagrò el Sànto; el que al tiempo de conſumìr ſe hallò tan pegàdo à la Ara, que no pudièron movèrle: y admiràndo eſte prodìgio à todos los preſentes, moviò Dios à el Subdiàcono, à que publicamente confeſsàſſe ſu cùlpa; y dìxo, ſer eſta la càuſa de aquèlla maravìlla: deſde entònces ſe practìca mas inviolablemènte tener cubièrto el Càliz con la Hijuèla. (10)

Deſpuès de la Conſagraciòn ſe sìgue la quarta Oraciòn: UNDE ET ME-

(10) Illeſcas le refière de Nauclero, lib. 5. cap. 9. in Victor II.

Digitized by Google

MEMORES, DOMINE, &c. cómo que à esto se sigue la Ofrènda de la Sagràda Eucaristìa à la Divìna Magestàd de el Etèrno Padre; y para que la acèpte como agradàble à sus Divìnos ojos, le representa la pàga, que diò por nuestros pecàdos en lo que padeciò, y su Resurrecciòn, y admiràble Ascensiòn, con que nos abriò el camìno para el Cièlo. Algùnos la atribùyen à Alexàndro I. pero Rodùlfo dìce, fue sacàda de la Litùrgia Grièga de San Pedro, y de el lib. 8. Apostòlico, cap. 17.

En tànto que dìce èsta Oraciòn el Sacerdòte, tiène las manos estendìdas delànte de el pècho, para que con èsta acciòn representa la Pasiòn de Chrìsto; (11) lo que hàce bastantemènte, sin estendèr los bràzos en Cruz, como es costùmbre de los Ambrosiànos, y Dominicànos.

DE

(11) Microl cap. 16.

DE LOS SIGNOS SIGUIENTES.

Junta el Sacerdòte las mànos, para hacèr los sìgnos: tres sobre la Oblàta, y ùno sobre la Hòstia, y òtro sobre el Càliz, dàndo à èsta Ofrenda de la Iglèsia cìnco tìtulos por los efectos, que èntre otros caùsa en el Alma de el que dignamènte la recìbe. *Hòstia pùra*, porque purifica de toda màncha: *Hòstia santa*, porque santìfica; y no quedàndo en ella ni la mas mìnima seña de imperfecciòn, la dà el titùlo de *Hòstia immaculàda. Y luègo en particulàr, sobre la Hòstia*, porque es Pan de Vida espirìtual, y es prènda de la etèrna, la dà el titùlo de *Pan santo de la Vida etèrna*; y à el Càliz el de *perpètua Bendiciòn, y Salùd.* Esta Oraciòn se hàlla en la Litùrgia de San Clemènte. *Los sìgnos de Cruz, que al tièmpo de decìr èstas palàbras hàce el Sacerdòte*, son, denotàndo, y prefiguràndo las cìnco Llàgas de Chrìsto, que recibiò en

Digitized by Google

en su Passiòn: dos en las Mànos; dos en los Pies; y ùna en el Costàdo. *Y el hacèrse tres sobre la Oblàta,* y despuès *ùna sobre la Hòstia, y òtra sobre el Càliz*, es, en correspondència de lo que hà dicho antes el Sacerdòte: *Undè & mémores, Dómine nos servi tui, sed & plebs tua, &c. : : : Tam beátæ Passiônis*; y hacièndo memòria de la Passiòn de nuestro Redemptor, la representa con estas cinco Cruces, denotàndo el mayòr tormènto de las quàtro herìdas de Pies, y Mànos, y assimìsmo la de la riguròsa Lànza, que trasspassò su amoròso Costàdo.

Estendìdas las mànos, prosigue el Sacerdòte con la Oraciòn: SUPRA QUÆ PROPITIO, &c. que se hàlla en las Litùrgias de San Pedro, y San Basìlio, y en San Ambròsio. (12) Y lo que à el fin de ella se dìce: SANCTUM SACRIFICIUM, IMMACULATAM HOSTIAM, es

(12) 4. de Sacram. cap. 6.

Digitized by Google

es lo que dìce Inocèncio III. añadiò San Leòn Magno. Esta clàusula primèra : *Supra quæ propitio, &c.* mìra à los Minìstros de el Altàr, que ofrècen èste dòn ; (no à Chrìsto, en quien siempre el Etèrno Padre se complàce) para que los hàga dignos de ofrecèrle tal prenda, como lo fueron Abèl, Abrahàn, y Melchisedèch ; y como èstos no pedìan por la Ofrènda, que le ofrecìan, sino es porque aquel servìcio que hacìan, les sirvièsse, para que su Magestàd los miràsse propìcio, y perdonàsse sus cùlpas: assì los Sacerdòtes de la Ley Evangèlica piden por el infinìto valòr de la Ofrènda, que à el Etèrno Padre presentan, los hàga graciòsos à sus Divìnos ojos, y consìgan el perdon. (13) *Se nòmbra à Abèl,* por la gràn purèza, sinceridàd, y Fè, con que ofreciò à Dios su Sacri-

(13) Alexand. de Alès, 4. p. quæst. 37. de Offic. Miss.

Digitized by Google

crificio; à *Abrahàn*, y *Melchisedèch*, por la noblèza de los sùyos, mas pròprios para figurar el Sacrìficio de el Altàr; y si aquellos por ser sòmbra de èste, los aceptò el Etèrno Padre, quanto es mas dìgno èste de la sùmma Santidàd, è Inocència de su Hìjo?

Se inclìna el Sacerdòte, y jùnta las mànos sobre el Altàr; y hàce la sùplica à Dios en nòmbre de tòdos, para que mànde à su Santo Angel, presente ànte su Divìno acatamièn-to la Fè, la memòria de la Pasiòn, y los encendìdos Votos de los Fièles; à el mòdo, que se dìce, que el Santo Angel ofreciò la Oraciòn de Tòbias: (14) en el qual Angel, entiènden los Expositores, à el Archàngel S. Miguèl, ò à S. Gabrièl, que son los que principalmènte presentan ànte el Divìno Tribunàl nuestros Sacrificios. Estas palàbras se leèn en la Litùrgia citàda de San Pedro, San Clemènte, y San Ambrò-

(14) Tobias cap. 12.

Digitized by Google

bròſio ; y tambien ſe pònen , porque embiò el Etèrno Padre ùn Angel , para confortàr à Chrìſto en el Huèrto , que ſienten mùchos , fuè San Miguèl : aſsì por èſte Santo Angel intenta la Iglèſia preſentàr èſte Sacrificio à el Etèrno Padre.

La profunda inclinaciòn , que hace el Sacerdòte ſobre el Altàr con las mànos jùntas, dicièndo: SUPPLICES TE ROGAMUS , repreſenta lo que refièren los Evangelìſtas , que hìzo Chrìſto, deſpues que terminò la Cena , y ſe dìxo el Hymno , encaminàndoſe al Mònte Olivète , y orò en el Huèrto à ſu Etèrno Padre , dicièndo : *Pater , ſi fieri poteſt , transfer Cálicem hunc à me* ; y puèſto en agonìa ſudò Sangre , y levantàndoſe à buſcàr ſus Diſcìpulos , los hallò dormìdos , y les dìxo : *Súrgite , eâmus. Eccè appropinquat , qui me tradet.* En el qual tièmpo vìno el traydòr Jùdas , y le diò el falſo bèſo de paz , que era la ſeña , que avìa dàdo à los Soldàdos , para que le prendièſſen.

Digitized by Google

Por tànto bèſa el Sacerdòte el Altàr al fin de èſta humillaciòn, para deteſtàr el bèſo de el falſo Diſcìpulo.

Para decìr el Sacerdòte las palàbras CORPUS, ET SANGUINEM SUMPSERIMUS, *jùnta las mànos, y dicièndolas, hàce dos Crùces: la ùna ſobre la Hòſtia; y la otra ſobre el Càliz; y otra con que ſe ſigna à ſì, diciendo:* OMNI BENEDICTIONE COELESTI, &c. Significan èſtas tres Crùces, las tres vèces, que orò Chrìſto à ſu Etèrno Padre en el Huèrto: El primèr ſìgno ſobre la Hòſtia, ſignifica el ſudòr de ſu Sacratìſsimo Cuèrpo; el ſegùndo ſìgno, que ſe hàce ſobre el Càliz, ſignifica las gòtas de Sangre, que cayèron ſobre la tièrra; y el tercèr ſìgno, que forma en ſu pròpria persòna el Sacerdòte, denòta, eſtàr poſtràdo en tièrra Chrìſto, en tànto que oràba. Y tambien ſignifican èſtas tres Crùces: la primèra las sògas, con que los Minìſtros de los Judìos llevàron atàdo

à

à JESUS ante Pòncio Pilàto ; (15) la ſegùnda denòta los azòtes, que raſgàron ſus Sacratìſsimas Càrnes, y ocaſionàron la grande còpia de Sangre, que derramò de ſus rotas venas el inocènte Salvàdor ; la tercèra ſymbolìza las ſalìvas, con que burlàron, y moſaron à el Redemptòr ; y la boſetàda, que recibiò ; y el velo, con que le vendàron los ojos los Soldàdos, diciendòle, adivinàſſe quien le diò. (16) Ultimamènte ſignifican las tres Crùces dìchas las priſiònes, los azòtes, y la Coròna de eſpìnas, ſegùn el Papa Inocèncio III. (17) Aùnque el Sacerdòte hàce ſeñàles de Crùz ſobre el Cuèrpo, y Sangre de Chriſto, deſpuès de Conſagràr, no es por bendecìr à el Autòr de toda bendiciòn, sì ſolo, por hàcer commemoraciòn de la virtùd ſoberàna de èſta ſeñàl vivìfica, y de el mo-

(15) S. Marc. 12.
(16) S. Joann. 16.
(17) Innocent. III. cap. 5.

Digitized by Google

do con que en ella padeciò, y obrò la Redempciòn de el Linàge Humàno; por tanto Santo Thomàs hàlla en todas las significaciònes de Crùz, que se hacen en la Mìssa, todo el discùrso de la Pasiòn, y Resurrecciòn, por el òrden, con que se siguièron èstos Mystèrios: por lo que dìxo el Papa Inocèncio, que los mayòres Mystèrios se represèntan en las significaciònes, mas, que en las palàbras.

DE EL MEMENTO de Difuntos.

EL *Memènto de Difuntos*, es Rito, que se hàlla en todas las Litùrgias, por precèpto de los Apòstoles, de hacèr memòria de los Fièles Difuntos en el Sacrificio de la Mìssa, y ofrecèrle por satisfacciòn de las penas, que padècen en en el Purgatòrio; (18) lo que hà si-

(18) Chrysóst. hom. 3. in Epist. ad Philipens.

ſido coſtùmbre, y pràctica ſiempre en la Iglèſia, y mandàdo ſiempre practicàr por los Concìlios de toda la Chriſtiandàd, como tradiciòn Apòſtolica. En Itàlia el Concìlio Senènſe empièza el Decrèto XII. con las palàbras de San Juan Chrysòſtomo: (19) y los mas Concìlios Lateranènſes, y Romànos. En Eſpàña los Toledànos, y Bracarènſes. En Afrìca el tercèro, y quàrto Carthaginènſes. En Alemània el Uvormaſiènſe. En Frància el Cavilonènſe. Para Grècia el cap. *69.* de los Recogìdos de los Synodos Griègos por Martìno, Obiſpo de Bràga. Aſsì no ſolo ſe oràba por los vìvos en el lugàr, que ya ſe hà dìcho, ſino es tambien por los Difuntos; por ſer Apoſtòlica coſtùmbre expreſsàr los nòmbres de aquellos, por quiènes ſe ofrecìa el Sacrificio: lo

(19) S. Joann. Chrysóſt. hom. *69.* ad Pop. Anthiochiæ.

Digitized by Google

que llegàron à hacèr en ùnas Tàblas, que solìan ser de Marfil, que llamàron despues SAGRADOS DIPTICOS; porque de el ùso que tenìan los Romànos de esculpìr sus nòmbres, y hazàñas, en estas Tàblas, se passò à usàr de ellas en la Iglèsia, para esculpìr los nòmbres de los que eran dìgnos de èsta memòria, que son los Fièles, que salièron de èsta vìda en gràcia de Dios, de lo que es el sìgno el sello de la Fè; en los que puede avèr quedàdo el càrgo, ò reàto de satisfacèr la pena temporàl, que no huvièssen pagàdo por los dèbitos de la cùlpa.

Orò la Iglèsia por los vìvos àntes de la Consagraciòn en el Memènto, que llàman de Vìvos, y ora por los Difuntos en èste lugàr; porque los vìvos pueden ofrècer el Sacrificio, y contribuìr à èl; por lo que hàce memòria de ellos antes, que empièce la primèr parte de el Sacrificio: pero los Difuntos, que no pueden ofrècer Oraciònes, ni Sacri-

Digitized by Google

crificios, ſino es participàr de ellos por mòdo de ſufràgio, ofrecìdo à el Altìſsimo, la Santa Iglèſia los encomièndа deſpuès de la Conſagraciòn en la ſegùnda parte de el Sacrificio.

El eſtendèr, y juntàr las mànos, que hàce el Sacerdòte à el decìr MEMENTO, es, por lo que ſe hà dìcho en el de los Vìvos.

DE EL NOBIS QUOQUE peccatóribus.

ROmpe el Sacerdòte el ſilèncio, dicièndo: NOBIS QUOQUE PECCATORIBUS; *y al tièmpo que dìce èſtas palàbras, ſe dà el gòlpe de pèchos*; porque avièndo pedìdo ya el Sacerdòte en lo interiòr de ſu corazòn alìvio de las penas, que padècen los Difuntos en el Purgatòrio, ſuplìca lo mìſmo por sì, y los demàs pecadòres, que eſtàn en èſta vìda; lo que hàce humillàndoſe, y manifeſtàndo el dòlor, que tiène de avèr ofendìdo à la

Sùmma Bondàd de Dios, para que se dìgne su Misericòrdia de concedèrle la parte, que le grangèen sus merecimièntos con los Bienaventuràdos, ò la suèrte de ser ùno de ellos. (Las dìchas palàbras se hàllan en la Litùrgia citàda de San Pedro.) *Significan las palàbras* NOBIS QUOQUE, &c. *con el gòlpe de pèchos*, que nosòtros deseàmos, y pedìmos, que sèa para nuèstro perdòn, y etèrna salùd; la Sangre derramàda de nuèstro Redemptòr, que los impìos Hebrèos clamàron, y pidièron cayèsse sobre ellos, y sus hijos en su dàño, y destrucciòn: *Sanguis ejus super nos, & super filios nostros.* El Pontìfice Inocèncio III. explìca en èste lugàr la conversiòn de el Buen Ladròn, y la de el Centuriòn.

DICE: *En compàñia de los Santos Apòstoles, y Màrtyres, &c. son quince los que se nòmbran, ocho Santos, y siète Santas Mugères*; denotàndo en el numero siète, los siète Dònes de el Espìritu Santo, con

Digitized by Google

que

que llegarèmos à las ocho Bienaventuràn̄zas, que figùra el nùmero octàvo. (20)

DE LOS SIGNOS DE CRUZ sobre la Hòstia, y el Càliz, y de los que forma el Sacerdòte con la Hòstia sobre el Càliz.

ANtes de la Consagraciòn se implorò la intercesiòn de los Santos, de que se hizo memòria en aquel lugàr; despuès de la Consagraciòn, como està presènte el Salvadòr Sacramentàdo, le pedìmos la compàñia de aquellos, que nòmbra el Sacerdòte. Son los Santos, de que en èste lugàr hàce menciòn la Iglèsia, algùnos de los que no hìzo en la primèra parte de el Cànon. Primèro nòmbra à S. Juan Bautìsta, por quedàr ya nombràdo en la primèra parte el Evangèlista; des-

(20) Honor. in Gemma, lib. 1. cap. 107.

Digitized by Google

deſpues, con admirable òrden, pòne à San Eſtèvan, por el de los Diàconos; à San Mathìas, por el de los Apòſtoles; à San Bernabè, por el de los Diſcìpulos de el Señòr; à San Ignàcio, por el de los Obìſpos; à San Alexàndro, por el de los Sùmmos Pontìfices; à San Marcelìno, por el de los Sacerdòtes; à San Pedro, por los de el Clèro de primèros ordenes; à Santa Felìcitas, y Santa Perpètua, por el de las Santas Caſadas; à Santa Agueda, Santa Lucìa, Santa Inès, Santa Cecìlia, y Santa Anaſtàſia, por el òrden de las Vìrgenes. *Se numèra à San Eſtèvan antes que à San Mathìas, y San Bernabè*; porque padeciò primèro el Martyrio, que èſtos dos, y es el Proto-Màrtyr. No ſe nombrò à San Mathìas en la primèra pàrte de el Cànon, y ſe nòmbra en èſta, porque fuè elècto Apòſtol deſpuès de la Paſsiòn de el Redemptòr: y aunque San Pàblo fuè llamàdo deſpuès de la Aſcenſiòn à èſta Dignidàd; con

con todo esso se pòne en la primera pàrte, porque nùnca hà acostumbràdo la Iglèsia separàr à San Pàblo de San Pèdro; y hacièndose de èste menciòn en la primèra pàrte, se hàce tambièn de su Compañèro. En compañìa de èstos, y de los demàs Santos pedìmos ser admitìdos, no porque nuèstros mèritos bàsten solos à alcanzàr tanto bien, sino es por sola su bondàd, è indulgència; y tambièn se pìde no pèse los nuèstros, para premiàrnos conforme à ellos, sino con su grande Misericòrdia, la que nos mereciò nuèstro Salvadòr, y Redemptòr Jesu-Chrìsto, por quien el Etèrno Padre crìa el Pan, y Vìno: por el mìsmo *le santifica*, y dedìca la Consagraciòn en la Ofrènda, y por ella le hàce tenèr vìda, convirtièndo el Pan, y Vìno en Cuèrpo vìvo, y Sangre vìva, y verdadèra de Chrìsto: llenàndo à los que le particìpan de toda bendiciòn; dàndonos el dòn mejòr, que Dios tiène en Cielo, y tierra,

Digitized by Google que

que es su mismo Hijo : à cuya Magestàd, y excelència de su Dignidàd, y Naturalèza, le dàmos la Glòria juntamènte con su Etèrno Padre : *Cum ipso*, como igual à èl, por quien, y en quien nos hàn venìdo todos los bièmes : *Per ipsum, & in ipso*, como de ùna subsstància con èl, y con el Espirìtu Santo : à los que se debe toda hònra, y Glòria : *Omnis hónor, & Glória.*

De las palàbras SANCTIFICAS, &c. hàce menciòn San Cypriàno. Las siguièntes PER IPSUM, &c. las tràe San Ambròsio ; y constan de la Litùrgia Grièga de San Pedro, que con las mìsmas palàbras, y la Hòstia signa el Càliz. (21)

Se resièren tambièn èstas palàbras : PER QUEM HÆC OMNIA, DOMINE, SEMPER BONA CREAS ; à la costùmbre de los primèros Christiànos, de ponèr en èste

(21) Serm. de Cœna Dómini. Ambrós. lib. de Sacram. cap. 5.

te acto sobre el Altàr, ò viàndas, ò frùtas nuèvas, ù otras de las cosas, que Dios ha criàdo, para el ùso de el hòmbre, y su sustènto, à fin de que el Sacerdòte las bendixèsse; porque todas las principàles funciònes las hacìan, mientras se celebràba el Sacrificio; por lo que dìchas palàbras, no solo se referìan à la oblàta, sino es tambièn à las cosas comestìbles, que se colocàban sobre el Altàr, para la Bendiciòn. (22)

Los tres sìgnos de Cruz, que hace el Sacerdòte sòbre la Hòstia, y el Càliz, dicièndo las palàbras SANCTIFICAS, VIVIFICAS, &c. ofrècen à nuèstra memòria la Crucifixiòn de Chrìsto, que à la Hòra de Tèrcia hicièron los Judìos con sus lenguas, dicièndo: *Tolle, tolle, Crucifige eum.*

Otros sìgnos de Cruz, que hace el Sacerdòte, avièndo descubièrto el Cà-

(22) Card. Bona in hoc loco.

Digitized by Google

 De los Ritos de la Missa,
Càliz, y hècha genuflexiòn, tenièndo el Càliz con la mana finièstra, y con la dièstra signàndo con la Hòstia tres vèces sòbre el Càliz de el ùn làbio à el otro, dicièndo: PER IPSUM, ET CUM IPSO, &c. significan la Crucifixiòn, que hicièron los Soldàdos Gentìles de el Redemptòr, clavàndole en la Crùz. (23)

Hace otros dos sìgnos de Cruz con la mìsma Hòstia entre el Càliz, y el pècho, dicièndo: EST TIBI DEO, &c. y elevàndo ùn poco el Càliz con la Hòstia, dice: *Omnis honor, & Glória, &c.* con lo que depòne la Hòstia, y cubre el Càliz, &c. cùyos dos sìgnos de Cruz denòtan la divisiòn de la santìsima Alma de Chrìsto de el Cuèrpo. (24) Se hàcen èstas dos Crùces fuèra de el Càliz; porque èsta separaciòn se hìzo, no tanto por fuèrza de la Pasiòn, y Càliz de amargùra, como

(23) Innocént. lib. 5. cap. 9.
(24) Innocént. III.

Digitized by Google

mo por la poteſtàd, y pròpria voluntàd de Chrìſto. (25)

Tambièn en las tres primèras Crùces: SANCTIFICAS, &c. ſe hace menciòn de las tres Oraciònes de Chrìſto en la Crùz. La primèra, en que pidiò perdòn por los que le crucificàban: *Pater ignóſce illis, &c.* La ſegùnda quando ſe quexò amoroſamènte con ſu Padre en ſu deſampàro: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquíſti me?* La tercèra quando encomendò ſu Eſpìritu à el Etèrno Padre: *Pater, in manus tuas commèndo Spíritum meum.* (26) Y en èſtas tres Crùces ſe denòtan tambièn las tres horas, que Chrìſto viviò en la Crùz, dèſde la Hora de Sèxta, hàſta la de Nòna. (27) En las ſiguièntes, deſcubièrto el Càliz, ſe denòta las que eſtùvo pendiènte Chriſto en la Cruz difunto.

An-

(25) Rupert. lib.2. cap.75.
(26) S.Thom. 3.p. tit.4. cap.29.
(27) Titelm. cap.48.

Digitized by Google

Antes de èstas se descùbre el Càliz, denotàndo el tièmpo, en què el Velo de el Tèmplo se rasgò. *En las dos Crùces, que se hàcen fuèra de el Càliz*, se significa la efusiòn de Sàngre, y Agua, que manò de el amoròso Costàdo de nuèstro Redemptòr à el golpe de la Lànza.

Despuès de elevàr el Càliz con la Hòstia, la depòne sobre los Corporales, para denotàr la deposiciòn que hicièron de el Cuèrpo difunto de nuèstro Salvadòr, baxàndole de la Crùz, y fu Sepultùra; *y el avèr cubièrto el Càliz con la Hijuèla, que hàsta aquì ha sido por necessidàd*, como se ha dicho, aòra es por Mystèrio; porque *en la Hijuèla* se significa la Pièdra, que estàba à la puèrta de el Monumènto; y tambièn à el Cuèrpo de Chrìsto embuèlto en el Sudàrio. (28) Se advièrte, que despuès, que fuè crucifi-

(28) Innocént. III. lib.4. cap.10. Durànd. cap.46.

Digitized by Google

ficàdo nuèstro Redemptòr, fue dos veces levantàdo de la tièrra, y luègo depositàdo en ella: la primèra fue levantàdo en la Cruz, en que estaba ya clavàdo, para asseguràrla en la tierra: la segùnda, quando lo desclavàron de la Cruz; que despuès fue elevàdo de la tierra, para colocarlo en el Sepùlcro. De el primèr Mystèrio se hàce memòria en el tièmpo de la Consagraciòn, quando se elèva el Sacramènto, para que lo adòren los circunstàntes. De el segùndo se hàce menciòn en este lugàr, elevàndo la Hòstia sobre el Càliz, y bolvièndola à deponèr.

En la Mìssa Solèmne llega el Diàcono à descubrìr el Càliz; y en tanto que el Celebrànte hace las Cruces, assegùra el Càliz por el pie con dos dedos de la màno derècha; significàndo el tocàr el Celebrànte, y el Diàcono el Càliz juntamènte, el Celebrànte à Nicodemus, y el Diàcono à Joseph, el qual Joseph embolviò en la Sàbana el Cuèrpo di-

Digitized by Google

difunto de nuèstro Salvadòr ; y por esto el mìsmo Diàcono, que tocò el Càliz lo cùbre con la Hijuèla. (29)

Se aparta el Diàcono de el Celebrànte, representàndo, se apartàron de el Monumènto Nicodèmus, y Joseph.

DE LA PREFACION de èl Pater Noster.

Dice el Sacerdòte en àlta voz: PER OMNIA SÆCULA SÆCULORUM ; denotàndo, que exclamò el Centuriòn, confesàndo à Chrìsto por verdadèro Hijo dè Dios. (1) Y el ìr continuàndo el Sacerdòte en àlta voz hasta el fin de la Oraciòn Dominìca, significa los clamòres de las santas mugères. (2) *El decìrse èsta Oraciòn inmediatamènte*, es, por constàr de sie-

(29) Rúbeus lib. 2. cap. 66.
(1) Estéphan. Eduen. c. 17.
(2) Titélm. cap. 5.

Digitized by Google

siète peticiònes, que hacèmos en honòr de las siète palàbras, que hablò Chrìsto en la Cruz. (3)

La concluſiòn *Per ómnia ſæcula ſæculôrum, amèn*; es fin de el Cànon, y princìpio de la Prefaciòn de el Pater Noſter: à el modo, que ſe dìxo en el princìpio de el Prefacio; porque deſpuès de el Cànon, ſe ſigue decìr la Oraciòn mas excelènte, y Divìna, que ay, por lo que inclùye, y averla compuèſto el mìſmo Chriſto; con que hecha la Conſagraciòn de la matèria, y ſu ofertòrio, de que ſe nos sìgue la ſantificaciòn, es conſiguiènte decìr la Oraciòn, que el mìſmo Chrìſto nos enſeñò, ſegùn San Aguſtìn, y Belarmìno, tomàndolo de San Gregòrio, y de Eſtrabòn. (4) *Se tiène eſta por concluſiòn ya hècha de el Cànon*; porque el fin de

(3) Durándo cap. 17. y 47.

(4) Serm. in Vigil. Paſchæ, ſup. cap. 27. lib. 7. epiſt. 63. cap. 22.

Digitized by Google

el Cànon ha sido las dos acciònes de Consagraciòn, y Ofertòrio; y còmo en el Vièrnes Santo no se consàgra, ni se ofrèce, por tanto se dìce, que èste dìa no se dìce Cànon; pero sì el *Pater Noster*, y la *Oraciòn siguiènte*; dexàndo otras, como son los *Agnus*, y la *Paz*, y las dos Oraciònes de las tres, que se pònen àntes de consumìr, no por ser Cànon, sino es por òtros fines, y Mystèrios, que en dexàrlo tiene la Iglèsia de no concurrìr con memòria algùna de las impìas acciònes de los Judìos, quales fuèron el falso òsculo de paz de Judas, y òtras: de las que dirèmos en su proprio dìa. Y aùnque en el Cànon se añàde en el *Communicantes* la memòria de las Festividades, que se han dìcho: se buèlve à continuàr, y travàr el sentìdo: y nùnca se puède quitàr palàbra de lo que es Cànon, por conservàr siempre en la Iglèsia la firmìsima, è invariable Regla; y por consiguiènte, *quando ròmpe el Sacerdòte*

Digitized by Google

el

el silèncio con la voz, dicièndo: PER OMNIA SÆCULA SÆCULORUM, es ya seña, que ha finalizàdo el Cànon. *Respònde el Minìstro: AMEN, en nòmbre de el Puèblo*, ratificàndo todo lo que en secrèto dèxa dìcho en el Cànon el Sacerdòte, el qual se halla en la Litùrgia de San Pèdro.

El OREMUS, PRÆCEPTIS, &c. es prelùdio para la Oraciòn Dominìca, con que se dispòne à sì, y à los presèntes el Sacerdòte, para podèr pronunciàrla con afecto, y devociòn. (5) Esta disposiciòn parèce ser de San Cypriano: la quàl Prefaciòn hàce el Sacerdòte *con las mànos jùntas*, para con mas reverènciа implorar el Divìno auxìlio, y decìr ùna Oraciòn compuèsta de el mìsmo Chrìsto. San Gerònymo escrìve, que Chrìsto Señòr nuèstro enseñò à sus Apòs-

(5) Tract. de Oratiône Domin. apud Durand, lib. 2. cap. 47.

Digitized by Google

tóles, que todos los dìas, en el Sacrificiò de ſu Sacratìſsimo Cuerpo, obſervàſſen el decìr *Pater Noſter.* (6) De San Gregòrio queda dicho, determinò el tièmpo, en que òy ſe dìce, que es àntes de partir la Hòſtia; porque avìan puèſto en èſte lugàr las Oraciònes, que oy ſe dìcen àntes de comulgàr, que atribùye à ùn Eſcolàſtico. En la Iglèſia Grièga, no ſolo el Sacerdòte, ſino todo el Puèblo, la dìce en voz alta; pero San Gregòrio eſtableciò, que ſolò el Sacerdòte la dixèſſe en àlta voz; (7) ſin quitàr por eſto, que cada ùno la dìga con ſu mayòr afecto, y devociòn; pues borra los pecàdos veniàles, y puede alcanzarnos todos los bièmes. Era ùſo en la Iglèſia el decìrla en voz àlta todo el Puèblo, por ſer Oraciòn comùn, ù

(6) Hierón. lib. 3. Adverſ. Pelágium.
(7) Gavánt. de Oratiòn. Domínic. in Rúbric. p. 2. tit. 9.

Digitized by Google

ù de todos. (8) Tambièn para que pudièssen aprendèrla los de el Puèblo, que no la sabìan; y tambièn por ser tomàda de el Evangèlio. (9) *Tiene el Sacerdòte estendìdas las manos, mièntras la dìce*, por el significàdo dìcho de representàr en las siète Peticiònes, las siète palàbras, que dìxo Chrìsto en la Cruz: porque orò Chrìsto en la Cruz con las mànos estendìdas: y porque este modo significa amòr, grande confiànza, y reverència. (10) Contra los Pelagiànos se introdùxo en la Iglèsia darse gòlpes en los pèchos, acusàndose pecadòres los Cathòlicos, à el decìr el Sacerdòte: *Dimìtte nobis débita nostra*; porque decìan aquellos, que el hòmbre, que se sintièsse sin pecàdo, no avìa de decìrlo. (11)

(8) In Litúrgia S. Petri Græca.
(9) S. Gregor. lib. 7. epist. 63.
(10) Cypriano serm. 6.
(11) Cap. 7. y 8. del Milev. temp. Innoc. I.

Digitized by Google

Dicho: *ET NE NOS INDUCAS IN TENTATIONEM*; *respònde el Minìstro en nòmbre de el Puèblo*: *SED LIBERA NOS A MALO*: *y es esto lo que calla el Sacerdòte*; porque en esta peticiòn, pedìmos à Dios nos lìbre de el mal de la cùlpa de presènte; y por no dar sospècha de que el Sacerdòte pueda entònces ser Reo de cùlpa mortàl, omìte estas palàbras, y respònde *AMEN*; pidièndo que assì sea, y deseàndo, y rogàndo para sì, y para todos, que Dios nos lìbre de todos los males presentes, pretèritos, y futùros. A èsta repeticiòn llamàron los Eclesiàsticos *emboliſmo*, que quière decìr: expresiòn càsi por las mìsmas palàbras.

Hàce èste ruègo en secrèto en las Missas de todo el año, excèpto en la de el Viernes Santo, que se cànta; porque entre año significa el silèncio, que los Apòstoles tuvièron el Sàbado; y el decìrse cantàdo el Viernes Santo, es, para publicàr la

Digitized by Google

la libertàd, que desde aquel dìa tuvièron las Almas, que estàban detenìdas en el Lìmbo; y la que el Genero Humàno consiguiò, mediànte la Pasiòn de Chrìsto Señòr nuestro en este dìa: y por tanto el Sacerdòte, estàndo representàndo la Persòna de Chrìsto, la publìca.

Pide por la intercesiòn de la siempre Vìrgen María, Madre de Dios, con la de los Bienaventuràdos San Pèdro, San Pàblo, San Andrès, y todos los Santos, para alcanzàr con su patrocìnio la paz interiòr de el Alma, que explìca con las palàbras: A PECCATO SIMUS SEMPER LIBERI; y la exteriòr, con las siguièntes: AB OMNI PERTURBATIONE SECURI.

Se hàn nombràdo, *despuès de la Madre de Dios*, como el ùnico mèdio, para conseguìr la paz, *los tres Apòstoles*, por significàr esta Oraciòn, que Chrìsto estùvo en el Sepùlcro: es el primèro *San Pedro*, por su sùmma Dignidàd, y por su Predicaciòn: es el segùndo *San Pàblo*,

Digitized by Google

blo, por ser su Compañèro, y porque mas que todos los òtros Apòstoles se fatigò en propagàr la Fè: despuès *San Andrès*, por el grande amòr, que tùvo à la Cruz; ò porque San Gregòrio, segùn quièren algùnos, huvièsse añadìdo esta Oraciòn, y puèsto en ella à San Andrès, de quièn fuè muy devòto, y en su nòmbre edificò ùn Monastèrio. Assì se hàlla èsta Oraciòn en la Litùrgia de San Pedro sin los nòmbres de estos dos Apòstoles, los quales pùso la Iglèsia despues de su muèrte, y entònces no se hàlla el de San Andrès; con que se compòne, que lo que añadièsse San Gregòrio fuèsse ponèr à este Santo en esta Oraciòn, ò ya por su devociòn, ò ya por hermàno de San Pedro, y el primèr llamàdo, y porque murìò en Cruz, como San Pedro, y Chrìsto, aùnque en divèrsas postùras.

Antes que el Celebrànte dìga: DA PROPITIUS PACEM, *se signa con la Patèna desde la frènte à el pèchos*;

Digitized by Google

cho; la que hà tenido àntes derècha sobre el Altàr, y despuès la bèsa; para denotàr, que mediànte la muèrte de Cruz de el Hìjo de Dios, nos hèmos reconciliàdo con el Padre. *Bèsa la Patèna* en señàl de amòr, y respèto à la Santa Cruz, con cùyo sìgno vencèmos à nuèstros enemìgos, y podèmos conseguìr la paz con Dios, con nuèstro pròximo, y con nosòtros mìsmos.

Pone el Sacerdòte la Hòstia sobre la Patèna, significàndo, que Chrìsto por su grànde caridàd se sujetò à padecèr, y morìr, como lo hìzo patènte à todos.

El apartàr la Hijuèla de el Càliz, significa, que removiò la pièdra el Angel de la puèrta de el Monumènto; la que hallàron apartàda Santa Marìa Magdalèna, y sus Compañèras, quando vinièron à el Sepùlcro.

En la Mìssa Solèmne el Diàcono, que estàba à espàldas de el Celebrànte, quando dìce: ET DIMITTE NOBIS DEBITA NOSTRA, *hècha genuflexiòn, se pòne à la dièstra*

Digitized by Google

de el Celebrànte, y el Subdiàcono poco despuès viène à el Altàr, y dà la Patèna à el Diàcono, el que la descùbre, y passàndo por ella el Purificatòrio, la dà à el Celebrànte, besandole la mano; y el Subdiàcono se quìta el vèlo de los hòmbros, y hècha genuflexiòn, se pòne à espàldas de el Celebrànte; y quando dìce el PAX DOMINI, hècha otra vez genuflexiòn, se acèrca à la sinièstra de el Celebrànte, y jùntos dìcen los AGNUS. Hècha genuflexiòn se buèlve otra vez à su lugàr, y el Diàcono de rodìllas à la dièstra espèra la paz; y quàndo el Celebrànte bèsa el Altàr, se levànta, y juntamènte lo bèsa, aùnque fuèra de el Corporàl. Quando el Celebrànte dìce: PAX TECUM, recìbe con el abràzo la pàz, y le respònde: ET CUM SPIRITU TUO. Despuès avièndo adoràdo el Sacramènto, se buèlve à el Subdiàcono, y le dà de el mìsmo modo la Paz, y el Subdiàcono avièndola recibìdo, la dà à todos aquèllos, à quiènes incensò àntes en el Ofertòrio, dando sièmpre

Digitized by Google
por

por ſu òrden à los mas dìgnos, y deſpuès à los de mènos dignidàd.

Significa la Patèna la Lòſa, que fuè puèſta ſobre el Sepùlcro de nuèſtro Redemptòr.

El adminiſtrar la Patèna el Subdiàcono à el Diàcono, y el Diàcono à el Celebrànte, represènta el obſequio de las Santas Mugeres, que hicièron patènte à todos madrugàndo Marìa Magdàlena, y la òtra Marìa à vèr el Sepùlcro, querièndo practicàr los piadòſos oficios de ungìr el Cuèrpo de el Redemptòr, como ensèña San Màrcos. (12)

Recìbe la Patèna el Celebrànte, ſignificàndo, que Chrìſto ſe agradò, y aceptò el obsèquio, y buen deſeo de èſtas Santas Mugères.

Fòrma el Sacerdòte con la Patèna el sìgno de la Cruz, y deſpuès la bèſa, repreſentàndo, que los Farisèos malicioſamènte, y por temòr de que los Diſcìpulos no hurtàſſen el Cuèr-

(12) S. Matth. cap. 28. Marc. 16.

Digitized by Google

Cuèrpo de el Redemptòr, sellàron la pièdra, y pusièron Soldàdos de guàrda.

El avèr estàdo hasta aòra cubièrta la Patèna, y despues presentarla descubièrta, demuèstra, que los Mystèrios de nuèstra Redempciòn estuvièron escondìdos en el tièmpo de la Lèy; mas despuès de la venìda de Chrìsto, y de su Glorìosa Resurrecciòn son à todo el Mùndo patèntes, y descubièrtos.

Depone el vèlo el Subdiàcono, con que cubrìa la Patèna en la creència, ò en otro lugàr; significàndo, que avièndo ìdo diligèntes San Pedro, y San Juan à visitàr el Sepùlcro de Chrìsto, y avièndo entràdo San Pedro, dìce el Sagràdo Texto, que viò los Lièzos, y el Sudàrio, que avìan puèsto sobre la Cabèza de Jesvs, no puèsto con los Lièzos, sino separàdo, y embuèlto en otro lugàr. (13)

DE

(13) S. Joann. cap. 20. vers. 7.

Digitized by Google

DE LA DIVISION DE LA Hòſtia.

Divìde el Sacerdòte la Hòſtia ſobre el Càliz por el mèdio, ponièndo la parte, que tiène en la dièſtra ſòbre la Pætèna; y de la que queda en la ſinièſtra divìde ùna partìcula, y con la mìſma ſinièſtra pòne la parte, que en ella tiène ſobre la Patèna, y quèda con la que tiène en la dièſtra ſobre el Càliz; dìcho el PER OMNIA SÆCULA, &c. *sìgna tres veces con la partìcula ſobre el Càliz, dicièndo:* PAX DOMINI SIT SEMPER, &c. *y à el fin hècha la partìcula en el Càliz, dicièndo en ſecrèto èl:* HÆC COMMIXTIO, *&c.* De eſte Rito cònſta en las Litùrgias de Santiàgo, San Clemènte, S. Màrcos, S. Dionìſio, S. Basìlio, y San Chrysòſtomo. En los princìpios de la Iglèſia acoſtumbràron los Fièles partìr la Hòſtia à imitaciòn de Chrìſto, y comulgàban de ella; aſsì de los primèros Fièles, dìce San

Digitized by Google

San Lùcas : eſtàban perſeverándo en Oraciòn, *y en la fracciòn de el Pan; la que ſe hàce*, porque en la fracciòn de el Pan fuè conocìdo Chrìſto reſucitàdo. (14)

Significan las tres partes, en que ſe divìde la Hòſtia, la diſtinciòn de el Cuèrpo Myſtico de Chrìſto, ò la diſtribuciòn de ſus gràcias deſpuès de ſu Reſurrecciòn. El Cuèrpo Myſtico tiène tres partes : la Cabèza, que es Chrìſto Glorìòſo, y ſe ſignifica en la parte, que tiène en la dièſtra el Sacerdòte. En la que tiène en la ſinièſtra fuèra de el Càliz, ſe denòtan los Santos, que por Chrìſto ſon Glorìòſos, y Bienaventuràdos. Los demàs mièmbros de el Cuèrpo Myſtico de Chrìſto ſujètos à padecèr, que ſon los Fièles de la Iglèſia Militànte, ſe dàn à entendèr en la partìcula, que dexa caèr en el Càliz. Otros quieren ſignificàr los tres eſtàdos de la Iglèſia, en *Cièlo*, *Tièrra*, y *Pur-*

(14) Innocent. III. lib. 6. cap. 2.

Digitized by Google

Purgatòrio. (15) Y tambien el *mezclàr la Partìcula con el Sanguis*, significa la Reſurrecciòn de Chriſto, ò la confeſsiòn de ella, en que el Cuèrpo, y Sangre, y ſu Santiſsima Alma ſe unièron: y como la Sangre de Chriſto, que derramò en ſu Paſsiòn, ſe bolviò à unir con el Cuèrpo Glorioſo de Chriſto nueſtro Redemptòr, èſta mixtiòn es como ùna nuèva Conſagraciòn, en que las eſpecies, que antes divididas repreſentàban la muèrte de Chriſto, aora mezclàdas, y jùntas entre sì, repreſentan ſu Reſurrecciòn. (16)

Las tres Cruces, que hàce el Sacerdòte con la Partìcula en quatro partes de el labio de el Càliz, ſignifican la milagròſa Reſurrecciòn de Chriſto, y la virtùd de toda la Santiſsima Trinidàd, por quien ſe obrò; y nos acuèrdan los tres dìas

(15) Micròl cap. 20.
(16) Belarmin. lib. 3. cap. 22.

Digitized by Google

de la muèrte de Chrìsto. (17) *Se hace tocàndo las quatro partes de el Càliz,* porque à todas quàtro partes de el Mundo fuè la Resurrecciòn de universàl beneficio.

Alza la voz el Sacerdòte para decìr PAX DOMINI SIT SEMPER, *&c.* porque en voz distìnta, y clàra dìxo Chrìsto à sus Discìpulos: PAX VOBIS, significa el buen nùncio de la Resurrecciòn. (18) *De èsto se sìgue, que en las Missas de lùto todos se levantàn à el oìr estas palàbras,* por el Mystèrio de la Resurrecciòn de Chrìsto, que significan en èste lugàr.

En Ròma el dìa de Pàsqua, dìce Pedro Aquilìno, que no se respònde, quando el Papa dìce PAX DOMINI, &c. còmo dexàndo el Coro esta respuèsta para los Angeles, en memòria de que celebràndo Missa en este dìa San Gregòrio Papa, le respondièron los

(17) S. Hieron.
(18) Rupert. lib. 2. cap. 16.

Digitized by Google

los Angeles à el PAX DOMINI, &c. ET CUM SPIRITU TUO.

DE LOS AGNUS.

DICE el Sacerdòte tres veces AGNUS DEI, *&c.* por ſer eſtas Oraciònes, que ay deſpues de el Cànon hàſta el conſumir, diſpoſiciònes, con que ſuplicàmos à Dios nos comunìque abundànte gràcia, librandònos de todo pecàdo, para que dignamènte le recibamos. Y avièndo hablàdo antes con el Etèrno Padre el Sacerdòte, ſe buelve à el Hijo, y le ruèga, que pues es Dios, y ùno en la Eſsència con el Padre, reconocièndolo con la manſedùmbre de Cordero de Dios, que quìta los pecàdos de el Mundo, que reſucitò, y diò la poteſtàd à ſus Diſcìpulos de abſolvèr de los pecados, tenga miſericòrdia, &c. Eſtas palàbras, que dìce el Sacerdòte, nos enſeñò San Juan quando lo viò, las que dìce deſpues que hà cubièrto el

Digitized by Google

Càliz; denotàndo este Rito, que Chrìsto entrò en el Cenàculo estàndo cerradas las puèrtas.

Dos veces dìce: MISERERE NOBIS; y la tercèra DONA NOBIS PACEM; porque, aùnque antes se repetìa lo mìsmo à la tercèra; por los años de mil y doscièntos, padecièndo la Iglèsia muchas guèrras, y avièndo muchos erròres de sus enemìgos, dìce el Papa Inocèncio III. (19) que casi toda ella empezò à mudàr la tercèra clàusula, que decìa *Miserere nobis*, en *dona nobis pacem*; y se atribùye su confirmaciòn à Juan XXII. Y por Decrèto de el Papa Sergio, se mandò, que en las Missas Solèmnes cantàssen los AGNUS el Clèro, y el Puèblo. *El decìrse los Agnus* se hàlla en las Litùrgias, y hàce menciòn de esta Oraciòn el Concìlio Nicèno I. y còsta ser tradiciòn Apostòlica, segùn Barònio.

Se

(19) De Offic. Miss.

Digitized by Google

Se dà golpes de pèchos el Sacerdòte à el decìr eſtas palàbras, en ſeñàl de dolòr, y contriciòn, que muèſtra de las pròprias culpas, y defectos, y porque ha de comulgàr; para que la Sangre de el inocènte, y verdadèro Cordero Jesvs, por ſu miſericòrdia, no ſolo borre nuèſtras manchas, ſino es tambièn nos comunìque abundàntes gràcias. *Cànta el Coro los AGNUS à el tièmpo que và el Sacerdòte à comulgàr*, confeſsàndo en alta voz, crèe, que lo que entònces comulga el Sacerdòte, es el verdadero Cuèrpo, y Sangre de aquel Señòr, que ſe dignò dàrſe à conocèr con el Symbolo de Cordero; porque ſe ſacrificò por la ſalùd de el Linàge Humàno, y con ſu muèrte ha dado abundantìſsima ſatisfacciòn por los pecàdos de el Mundo, y aſsì pide, ùſe de ſus miſericòrdias. *Los repite el Coro tres veces*; porque Chrìſto con ſu muèrte nos librò de la miſeria de la culpa, de el mal

Digitized by Google

de la pena, y nos concede el llèno de ſu gràcia, con que logràmos la paz etèrna.

De la Miſſa de Réquiem ſe dirà en ſu lugàr.

De las tres Oraciònes, que ſe dìcen antes de la Comuniòn, queda dìcho, fuèron diſpuèſtas por Varònes Dòctos, que tuvièron preſentes las Litùrgias Apoſtòlicas, de las que ſe hàllan en ellas muchas clàuſulas, y de las dos, que deſpues de conſumìr decìmos; de donde tomàron, y puſièron como en compèndio las Sentèncias, que aqui trasladàron. En la primèra Oraciòn de las tres, ſe pide la paz para toda la Santa Iglèſia; en la ſegùnda, la remiſsiòn de los pecàdos, y la perſeverància en el bien obràr; y en la tercèra, la ſalùd de el Alma, y de el cuèrpo, hablàndo en todas con Chrìſto Sacramentàdo. *Las dìce en voz bàxa*, porque ruèga por sì el Sacerdòte, y ſe diſpòne para la Comuniòn.

Las

Digitized by Google

Las dìce inclinàdo, y jùntas las mànos sobre el Altàr, en señàl de humildàd, y reverència.

DE LA PAZ.

EN la Missa Cantàda, dìcha la primèra de las tres Oraciònes, bèsa à el Altàr el Celebrànte, y dà la Paz à el Diàcono, en el modo que queda dìcho; denotàndo, que èsta Paz, que mutuamènte se dàn ùnos à otros, no es solo de boca, sino es tambien de corazòn. (1) Era costùmbre de la Primitìva Iglèsia, que todos los Fièles que asistìan à la Missa Solèmne, despues de la Comuniòn de el Sacerdòte, comulgàssen. Passò esta loàble costùmbre à practicàrse solo en las Dominìcas; y como se fuè resfriàndo la caridàd en los Fièles, se mandò, comulgàssen todos tres veces à el año; y despues se redùxo esta de-

(1) Innocent. III. cap. 5. in lib. 6.

Digitized by Google

terminaciòn de precèpto à solo la Comuniòn de el tièmpo Pasqual: Pero ordenò la Iglèsia, que yà que los Fièles no comulgàssen todos los dias, à lo menos se dièsse la Paz en señàl de reconciliaciòn, quando avìan de comulgàr; como se dàba antiguamènte antes de la Comuniòn quotidiàna, para fomentàr la concòrdia, y hermandàd, sin la que no se agràda à Dios nuestro Señòr. Por mas de ochocientos años durò la costùmbre de dàr la Paz el Prèste à el Diacono, y este à el Subdiàcono, y assì se ìba comunicàndo à todo el Clèro, y Puèblo en òsculo de Paz, que se dàban los presentes, hàsta que creciò la malicia, y se minorò esta santa Ceremònia; de que dìce San Agustìn, que despues de el PAX VOBIS, se besàban con òsculo santo los Christiànos: manifestàndo en aquel sìgno, que hacìan los làbios, la Paz de Chrìsto, que tenìan en su conciència; y por tanto les decìa el Santo, que à el modo, que los làbios

Digitized by Google

bios de su hermàno se juntàban à los de el otro, asì no se apartàsse el corazòn de el ùno de el otro: *Quómodò fratris tui lábia accédunt; sic cor à corde non recêdat*; lo que viène de institùto Apostòlico, segùn lo de San Pàblo: (2) *Salutâte vos ínvicèm in ósculo sancto.* De esta ceremònia hàce menciòn San Clemènte, Tertuliàno, Amalàrio, San Cyrìlo, y San Isidòro. (3)

Los penitèntes eran admitìdos à la reconciliaciòn, avièndo confessàdo sùs culpas, y en el dìa, que à el Prelàdo le parecia, asistìan à la Missa Solèmne; y antes de dàrles la Sagràda Comuniòn, se llegàban à el Altàr, y recibìan de el Prelàdo el òsculo de Paz, en señàl de reconciliaciòn; y para conservar la memòria de este Rito, y cautelàr los fraùdes, que el arte dia-

(2) Ad Rom. 16. 1. ad Cor. 16.

(3) Lib. 8. Const. cap. 11. de Orat. cap. ult. Cathe. 4. Serm. de Vig. Paschæ, lib. 1. de Offic. cap. 15.

Digitized by Google

diabòlico avìa introducìdo, y no privàr à los Fièles de eſte beneficio, ſe ùſa oy el dàr la Paz por mèdio de ùna tàbla, en que ſe repreſenta algùn Myſtèrio de la Vìda, y Paſsiòn de Chrìſto Señòr nueſtro, para que de èl la recìban, como de el Autòr, y cauſa de nueſtra Paz. (4)

DE LA COMUNION DE EL Sacerdòte.

ANtes de tomàr la Hoſtia para comulgàrſe el Sacerdòte, dìce las palàbras: PANEM COELESTEM ACCIPIAM, *&c.* meditàndo la ſuèrte de manjàr, que và à recibìr: lo que hà demoſtràdo, hacièndo genuflexiòn antes, como confeſsàndo, que no por ſus pròprios meritos, ſino es fiàdo en la Bondàd, y Miſericòrdia de Dios, và à recibìrle, de quien invocarà ſu nòmbre.

Dì-

(4) Baron. ann. 45. num. 26.

Digitized by Google

Dìce tres veces, despues que tièn *las partes de la Hòstia entre el pò-* *lice, y el indìce de la mano sinièstra,* *y con golpes de pècho con la dièstra,* *levantàndo algo la voz, y con de-* *vociòn, y humildàd* : DOMINE, NON SUM DIGNUS. Estas palàbras dìxo el Centuriòn : *y pro-* *sigue lo demàs en voz bàxa*, porque entònces ruèga por sì; lo que es antìguo Rito en la Iglèsia de todos, los que avìan de comulgàr, segùn dìce Orìgenes. (5)

Despues se sìgna con la Hòstia, *dicièndo* : CORPUS DOMINI NOSTRI JESU-CHRISTI, *&c.* porque como antes de consagràr la preparò, como Minìstro de Dios, con el sìgno de la Cruz, aòra con el mìsmo sìgno desea ser santificàdo de el Señòr Sacramentàdo. Esta Oraciòn se hàlla en el lib. 8. de las Constituciònes Apostòlicas cap. 13. *Comulga la Hòstia con los codos pues-* *tos sobre el Altàr*, como lo hìzo para

(5) Homil. 6. in diversis.

Digitized by Google

ra consagràrla, para que à el princìpio correspònda el fin de el Sacrificio, que se hàce en la Consumpciòn, ò Comuniòn.

Se pausa ùn poco el Sacerdòte despues de avèr comulgado, meditàndo en el Santìssimo Sacramènto, jùntas las manos con profundo silèncio; pretendièndo interiormènte unìrse con el Señòr Sacramentàdo, como exteriormènte lo hà recibìdo, è incorporàdo en sì.

Despues descubre el Càliz, y hècha genuflexiòn, y recogidas las reliquias, ò partìculas, que huvièsse con la Patèna, las pone dentro de el Càliz purificàndola, y dìce la Oraciòn: QUID RETRIBUAM DOMINO, *&c. y tomando el Càliz con la dièstra, y signandose con èl, dìce*: SANGUIS DOMINI, *&c. y puèsta la Patèna baxo la Copa, toma el Sanguis con la Partìcula; y assì comulga en las dos especies.* Esto solo es lìcito al Sacerdòte que consagra, y solo por privilegio puède concedèrse à otro. Està obligàdo el Sacerdòte por el Cànon 8. Apostò-

Digitized by Google

tòlico, y el lib.8.de las Constituciò-nes Apostòlicas, (6) porque es Sacrificio, dìce Santo Thomàs; y debe ser precisamènte en este lugàr por el Concìlio Toledàno XII. (cap.5. *Et habêtur de consecratiône distintiône* 2.) Y aùn es de precèpto Divìno, segùn lo mandò Chrìsto, dicièndo: *Hoc fácite in meam commemoratiônem*; porque sièndo la Missa verdadera representaciòn de el cruènto Sacrificio de la Cruz, en que Chrìsto ofreciò à su Etèrno Padre su Cuèrpo, y derramò su preciòsa Sangre, no se representarìa en el incruènto de la Missa, sino debàxo de ambas especies; y aùnque despues de la Consagraciòn en qualquiera de ellas està Chrìsto todo, y con qualquiera se recìbe todo el fruto de el Sacramènto; pero en razòn de Sacrificio, no se representarìa perfectamènte, si no se consagràsse, ofrecièsse, y consumièsse. (7)

Si

(6) Lib.8.de las Constituc.Apost.c.20.
(7) 3.part. quæst.81. art.4.

Digitized by Google

Si han de comulgar los Fièles, les dà la Comunión antes de purificàrse, y despues dice las dos Oraciones: QUOD ORE SUMPSIMUS, *&c.* *y* CORPUS TUUM, DOMINE; de las que queda arriba dicho su origen. *Y el decir la primèra el Sacerdòte en plural*, dice S. Dionisio, es, porque todo el Pueblo, que assistia à la Missa, comulgàba, y à el fin de la Comunión decia el Sacerdòte esta Oración en voz alta; (8) y se dice, que aún conservan los Christianos de Etiòpia esta ceremònia, comulgàndo los Fièles en la única Missa, que se dice todos los dias.

DE LA COMUNION DE LOS Fièles.

FUèra de el Sacrificio de la Missa no hà avido precepto de comulgàr en ambas especies; y siempre hà avido el ùso de comulgàr

(8) Eccles. Hier. 2. part. cap. 3.

Digitized by Google

gàr en ùna; no obſtànte, que San Pàblo permitiò à los de Corìnto la Comuniòn en àmbas eſpècies; y fuè para enſeñàrles, ſe podìa permitìr, como ſe dice oy, que comùlga en àmbas eſpècies el Rey de Frància el dìa que ſe coròna; pero no dìxo fuèſſe neceſsàrio.

Mandò Chrìſto Señòr nueſtro à ſus Apòſtoles, y en ellos à todos los Sacerdòtes: que ſiempre que celebràſſen, hicièſſen lo mìſmo, que veìan, y les enſeñàba, que fuè conſagràr en las dos eſpècies, ofrecèrlas, y comulgàrſe, como queda dìcho; pero fuèra de el Sacrificio, ni à los Sacerdòtes, que no celèbran, ſe les dà la Comuniòn mas que en ùna eſpècie, que es en la eſpècie de Pan. Eſto enſeñò Chrìſto, deſpues de reſucitàdo, con los Diſcìpulos, que encontrò camìno de Emmaùs, en donde de el Texto Santo cònſta les comulgò en eſta eſpècie: *Accêpit Panem, ac fregit, & porrígêbat illis, & appérti ſunt óculi eôrum, & cognovérunt eum in frac-*

Digitized by Google

fractiône Panis. Y siendo voluntàd de Chrìsto, que, fuèra de los que celèbran el Sacrificio, los demàs generalmènte comùlguen en esta espècie, nos previno por San Juan, (9) que el que comièsse de este Pan, vivirà eternamènte: que este es el Pan, que baxò de el Cielo: que el que le comièsse indignamènte, seria Rèo de el Cuèrpo, y Sangre de el mìsmo Chrìsto; porque aùnque no comùlgue mas, que en ùna sola espècie de Pan, como en esta se contiène el vìvo, y verdadèro Cuèrpo de Chrìsto, no puede estàr vìvo, y verdadèro sin Sangre; ni en el Càliz la Sangre vìva sin Cuèrpo. Y desde los Apòstoles hàn comulgàdo siempre los Fièles en espècie de Pan. (10)

Los mìsmos Fièles usàron reservàr en el Tabernàculo las partìculas, que sobràban despues de la Co-

(9) S. Joann. cap. 6.

(10) S. Luc. cap. 24. Ocio lib. 6. de Euch. art. 3.

Comuniòn: y èste càrgo estàba à el cuydàdo de los Diàconos. A càusa de las persecuciònes, y assàltos que hacìan los Enemìgos de Christo, para que no murièssen los Fièles sin el Viàtico, quando esperàban, ò temìan el martìrio, se les permitìa lo llevàssen consìgo, ò colocàssen èste Sagràdo Pan en ùn lugàr decènte de sus casas, para comulgàrse à sì mìsmos, si la necesidàd ocurrièsse; como lo hìzo San Hypòlito Màrtyr con la Eucaristìa, que avìa consagràdo San Sìxto, la que tenìa reservàda en su casa. Nunca se hàlla se huvièsse reservàdo en espècie de Vìno: en espècie de Pan la reservàban en ùnos lienzos muy pùros; de los quales usàban las mugères, para no tocàr el Pan Eucarìstico con las manos descubièrtas; pero los Varònes, avièndose lavàdo las manos, podìan recibìrla inmediatamènte, y se comulgàban, segùn San Agustìn: *Omnes Viri, quandò communicâre desiderant, lavant ma-*

Digitized by Google

nus; & omnes fœminæ nitida exhibent linteámina, ubi Corpus Chriſti accipiant. (11) El modo de ponèr las mànos para recibìr la Eucariſtìa èra ſentàndo la mano derècha sòbre la izquièrda en forma de cruz, poniendo en huèco la palma de la màno; aſsì la neceſsidàd de aquèllos tièmpos diò lugàr, por no privàr de tanto beneficio à los Fièles, à toda èſta permiſsiòn; à que correſpondìan con sùmma devociòn, y encendìdos afectos de caridàd: y durò la coſtùmbre de podèr reſervàr en ſus caſas la Eucariſtìa, haſta el tièmpo de el Papa San Hormìſda, que comenzò à prohibìrſe en ùn Concìlio Nacionàl, que ſe celebrò en Zaragòza, deſcomulgàndo à el que ſe probàſſe, que la Eucariſtìa, que avìa recibìdo en la Iglèſia, nò la avìa allì mìſmo conſumìdo. Eſte Decrèto ſiguiò el Synodo Toledàno Primèro, de don-

(11) Serm. 252. contra Monotelitas.

Digitized by Google

donde paſsò à Francia, y ſe prohibiò en el Concìlio de Ruàn. (12)

Prohibiò la Comuniòn en àmbas eſpècies el Papa Gelàſio II. por el abùſo de algùnos: y deſde èſte tièmpo no es lìcito comulgàr en àmbas eſpècies, ſin ſingulàr privìlègio. Y aùnque en Pràga de Bohèmia, por los años de 1404. los Herèges, turbadòres de èſta tradiciòn, quiſièron (ſirvièndoſe de el Tèxto de San Juan: *Niſi manducavéritis, &c. & bibéritis, &c.*) enſeñàr, que no ſe podìa ſalvàr el Puèblo ſin bebèr èſte Càliz: deſeàndo ùnos Mònges comulgàr en àmbas eſpècies, eſtàndo oyèndo Mìſſa, vièron, que à el partìr el Sacerdòte la Hòſtia, ſe llenò toda la Patèna de la Sangre, que vertìa, enſeñàndoles ſu Mageſtàd, que en vàno pedìan ſeparàdo, lo que en cada ùna de las dos eſpècies ſe contiène.

(12) Can. 3. tom. 4. Rom. Ed. can. 14. can. 2.

Digitized by Google

Avìa en la Iglèsia, la que se llamò *Comuniòn laycàl*, que èra aquèlla, à que se condenàba à algùn Sacerdòte por delìtos particulàres. Se llamàba asì, porque comulgàban en solo la espècie de Pan consagràdo aquèl dìa; y en el lugàr de los Legos, que era fuèra de el Presbytèrio, y de los Cancèles, ò rejas de èl, y en tràge penitènte, sino es que fuèsse mayòr el delìto; que entònces comulgàban de la reservàda de antes en el Sagràrio, para los forastèros, y peregrìnos; y à èsta Comuniòn llamàban *Peregrìna.*

Dàban à los infantes Comuniòn en espècie de Vìno, destilàndoles algùnas gòtas de el Sànguis en la boca; porque como tan tièrnos, no podìan tomàr comìda sòlida; para dàr à entendèr, que la Eucaristìa, mas que la lèche, sustènta à los infantes, alimènta à los que se hàcen infantes de la Gràcia, regeneràndose de nuèvo en èlla; y à los mas crecìdos se les dàba en espècie

Digitized by Google

de

de Pan. La pràctica de èste Rito durò mùcho tièmpo en Grècia, y en las Regiònes Orientàles; no en la Latìna, de que no ay memòria, sino es de los Autòres de aquèllos sìglos primèros.

Otra Comuniòn usàban en la Iglèsia Orientàl en algùnos dìas de el año, y en la Quarèsma, que èra comulgàrse de el Pan, que se avìa consagràdo el dìa antes, à el modo, que òy practìca la Iglèsia Latìna el Vièrnes Santo: la que llamàban *Comuniòn, præ-sanctificatôrum.* (13)

En el Orden Romàno se mandàba, que consagràsse el Sacerdòte ùn pequèño Càliz, de el que se hechàsse ùn poco de Sanguis en òtro Càliz grande con Agua, y Vìno, de el qual bebièsse el Puèblo despuès de la Comuniòn de el Cuèrpo de el Señòr; lo que no èra comulgàr en espècie de Vino,

(13) Vèase à el P. Herrèra en èste lugàr.

Digitized by Google

pues la poca cantidàd, que ſe hechàba de la Sàngre de Chriſto en la mayòr de el Vìno, y Agua, no hacìa ſe convirtièſſe èſta en aquèlla, pues no ſe consàgra el Vìno, ſino es por la forma verdadèra; ſolo ſe le dàba à aquèl Vìno de el Càliz grànde mayòr calidàd, por el contàcto de la Sàngre de Chriſto; y aſsì ſe entiènde, quando dìcen las Hiſtòrias Eccleſiàſticas, que ùn Puèblo numeròſo bebìa de el Càliz de el Señòr.

El ayùno para la Comuniòn, y para decìr Mìſſa, aùnque no conſta ſer precèpto de Chriſto Señòr nuèſtro, es tradiciòn Apoſtòlica, y enſeñànza de el Divìno Eſpìritu, que intimò à la Iglèſia por mèdio de los Apòſtoles; pues aùnque Chriſto Señòr nuèſtro ſe comulgò à sì, y comulgò à ſus Apòſtoles deſpuès de la Cèna, fue neceſsàrio, dìce San Paſcàſio, (14) para que concluyèſſe antes con la Lèy

(14) S. Paſcaſio cap. 20.

Digitized by Google

Lèy Antìgua, celebràndo la Pàsqua, y empezàsse la Nuèva con la Instituciòn de èste Soberàno Combìte; pues debìa precedèr el fin de la sòmbra, y de la figùra à la luz, y à la realidàd: y los Apòstoles estàban ayùnos à la hora, que empezàron à celebràr con Chrìsto la Pàsqua. Y assì se continùa en la Iglèsia, en dònde no puède ocurrìr òtra vez aquèl motìvo.

De las ceremònias, que advièrten los Fièles en la Comuniòn, se dirà en la Mìssa de el Juèves Santo, hablàndo de la Comuniòn Generàl.

Purifica el Sacerdòte el Càliz dos vèces despuès de la consumpciòn de el Sànguis, la primèra con Vìno solo, y la segùnda con poco Vìno, y mayòr porciòn de Agua. La primèra, por si ha quedàdo en el Càliz algùna partìcula del Sacramènto. La segùnda para purificàr los dèdos, y tambièn el Càliz; y el ser en mas abundància el Agua, significa el Bautìsmo;

 Google que

que ordenò Chrìsto despuès de su Resurrecciòn, quando dìxo à sus Apòstoles: *Eúntes, docète omnes gentes, baptizántes, &c.* (15) En èste Rito se confièssa el Sacerdòte indìgno de avèr celebràdo ùn Sacrificio tan tremèndo, y altìsimo, pidièndo, que mas, y màs lo purifique el Cuèrpo, y Sàngre de nuèstro Redemptòr, para que no le què de màncha de pecàdo.

Hàce el Sacerdòte èsta abluciòn sòbre el Altàr à su màno derècha, por la mìsma razòn, que allì se lavò las mànos despuès de el Ofertòrio.

Cùbre el Sacerdòte el Càliz con el vèlo, y la bòlsa de los Corporàles; porque en el Ofertòrio lo descubriò, para que fuèsse vìsto de los circunstàntes, por empezàrse entònces à representàr la Pasiòn de Chrìsto; acabàda èsta representaciòn, despuès de la Comuniòn, buèl-

(15) S. Thom. quæst. 83. 3. part. art. 5. ad 10.

Digitized by Google

bùelve de nuèvo à cubrìrlo, para que no sèa vìſto de el Puèblo.

Se pàſſa el Miſsàl à el lado de la Epìſtola, para denotàr, que al fin de el Mundo, deſpuès de la muèrte de el Anti-Chrìſto, recibiràn el Evangèlio los Hebrèos, y ſe uniràn à el Rebàño de Chrìſto, los que por tàntos sìglos hàn sìdo reprobàdos.

En la Miſſa Solèmne, acabàda la Comuniòn de el Sacerdòte, pàſſa el Miſsàl el Diàcono à el làdo de la Epìſtola; porque es el Minìſtro principàl de el Evangèlio, y à quièn tòca el cuydàdo de el Miſsàl. *Y en tanto el Subdiàcono (porque eſtà ocupàdo el Diàcono) ſe emplèa en el cuydàdo de el Càliz, que purifica con el Purificatòrio à el làdo de el Evangèlio, y le cùbre con la Patèna, y Pàlia; dòbla los Corporàles, que pòne en la bòlſa, y èſta sòbre el Càliz cubièrto con el Vèlo, el que pòne en mèdio de el Altàr, ò en la creència, y ſe buèlve à ſu lugàr, que es deſpuès de el Diàcono.*

DE EL VERSO DE LA Comuniòn.

LA COMUNION es ùn vèrso de algùno de los Psàlmos, que se decìa, ò cantàba mièntras el Clèro, y Puèblo comulgàban; San Clemènte mandò se cantàsse el Psàlmo 33. en el que se hàlla el vèrso GUSTATE, ET VIDETE, QUONIAM SUAVIS EST DOMINUS. (16) Y semejàntes vèrsos de Psàlmos tiènen la Litùrgia de Santiàgo, y las demàs, de que tiène origen el vèrso, que se dìce en la Mìssa de algùno de los Psàlmos; y pòrque èste se cantàba en tanto, que comulgàban, se llamò Comuniòn; y se atribùye à San Celestìno Papa la disposiciòn de tàles vèrsos à tàles Mìssas, y à San Gregòrio Papa. Eran èstos vèrsos, que se cantàban, en hònor de el Santìsimo Sacramènto, y de los San-

(16) Lib. 8. cap. 13.

Digitized by Google

Santos, cùya festividàd se celebràba; y cantàban tambièn, los que avìan comulgàdo, en acciòn de gràcias de ùn beneficio tan singulàr. Mandò San Clemènte à el Diàcono, que despuès que guardàsse en el Sagràrio las Partìculas, que sobràssen, dixèsse en voz alta à el Puèblo, que todos los que avìan comulgàdo, dièssen especiàles gràcias de ùn tan gràn de beneficio, para que no nos fuèsse la Comuniòn en nuèstro juìcio, y condenaciòn; si no es para nuèstra salùd, y utilidàd de Alma, y cuèrpo: en custòdia de nuèstra piedàd; en remisiòn de nuèstros pecados; y en consecuciòn de la etèrna vìda. (17) Este Rito tiène tambièn principio de el Hymno de alabànza, que cantò Chrìsto despuès de su Mysteriòsa Cena.

Significa el sùmmo jùbilo, que tuvièron los Apòstoles, à el vèr resucitàdo à su Maèstro, segùn lo que

(17) S. Clement. cap. 13.

que dìce San Juan: *Se alegràron los Discìpulos, vìsto à el Señòr.* (18) La qual alegrìa fuè comùn; porque à todos les apareciò. Y es conforme à lo que dìxo Davìd: que comerìan los pòbres, se saciarìan, y alabarìan à el Señòr. (19)

Despuès de dìcha èsta Antìphona, se buèlve el Sacerdòte à el mèdio de el Altàr; protestàndo fielmènte crèe, todo lo que la Cathòlica Iglèsia ensèña de aquèl Divinìsimo Sacramènto, y Sacrificio.

DE LA ORACION DESPUES de la Comuniòn.

Salùda à el Puèblo con el DOMINUS VOBISCUM; denotàndo en èsta, y òtra vez, que le salùda, que Chrìsto dos vèces saludò à los sùyos despuès de su Resurrecciòn en el Cenàculo, dicièndo: PAX VOBIS.

Dì-

(18) Cap. 20.
(19) Psalm. 21.

Digitized by Google

Dìce el Sacerdòte la Oraciòn, que se llàma POST COMMUNIO, la que tiène su orìgen, de lo que què-da dìcho en la Antìphona antece-dènte, que se llàma *Comuniòn*, dàndole gràcias à el Señòr, por el beneficio de la Comuniòn. *Y dìce despuès òtras tantas Oraciònes, como dìxo en el principìo de la Missa, y en la secrèta*; significàndo la con-tìnua Oraciòn, que hacìan los Apòstoles, quando retiràdos en el Cenàculo, se disponìan à la venì-da de el Espìritu Santo; y tambièn las sùplicas, que nuèstro amabilìs-simo Redemptòr hàce continua-mènte à el Etèrno Padre, estàndo glorioso, è immortàl sentàdo à su dièstra.

Ha dìcho el Sacerdòte èstas Ora-ciònes levantàdas las mànos; signi-ficàndo, que Chrìsto subiò à los Cièlos en èste modo, oràndo por nosòtros à su Padre, y dàndonos su Bendiciòn.

Antes de el ùltimo DOMINUS VOBISCUM, bèsa el Altàr el Sa-

Digitized by Google

cer-

cerdòte en sìgno de la Paz, que anunciò Chriſto à ſus Diſcìpulos. Y el DOMINUS VOBISCUM, demàs de el ſignificàdo, que ſe hà dicho en el antecedènte, es, para que hagàmos memòria de lo que nos dìxo por San Mathèo: *Eccè ego vobiſcum ſum, úſquè ad conſummatiònem ſæculi.* (20)

DE EL ITE, MISSA EST.

Dice: ITE, MISSA EST; porque à los princìpios de la Iglèſia, aſsì los Cathecùmenos, como los Cathòlicos, ignoràban quando podìan ſalìr de la Iglèſia: y à los Cathecùmenos, como nuèvos en ſus Ritos, deſpuès de la Epìſtola, Evangèlio, Symbolo, y Predicaciòn, los avisàba el Diàcono, dicièndo: *Si algùn Infièl, ò algùn Cathecùmeno ha quedàdo, sàlga, que ya ſe acabò ſu Miſſa*; porque à el Sacrificio ſiguiènte ſolo aſsiſtìan los

(20) S. Matth. 28.

Digitized by Google

los Cathòlicos. *A los Fièles les decìa*: ITE, MISSA EST; dàndoles licència, para que fuèſſen à ſus ocupaciònes; y de aquì tomò el nòmbre todo èſte ſoberàno Sacrificio, como lo afirman San Iſidòro, Amalàrio, y òtros.

En los dìas feriàles, y tièmpo de triſtèza, como en Septuagèſima, Adviènto, y Quadragèſima, en vez de el ITE, MISSA EST, ſe les decìa: BENEDICAMUS DOMINO; denotàndo, que aùnque todo tièmpo es de alabàr, y bendecìr à Dios; pero eſpecialmènte aquèllos dìas, que ſe consàgran, y dedìcan à el Divìno cùlto: en los que no ſe apartàban los Fièles de la Iglèſia, hàſta concluìr los Oficios, como ſe dirà, hablàndo de èſtos tièmpos.

En la Mìſſa Solèmne ſe apàrta el Diàcono, y buèlto dìce el ITE, MISSA EST; hacièndo aluſiòn à lo que dìxo el Angel à los Apòſtoles, deſpuès que vièron ſubìr à Chrìſto à los Cièlos, que perſiſtièron mi-

Digitized by Google

ràn-

rando: *Viri Galilæi, quid statis aspiciéntes in Cœlum? &c.* En dónde les anunció, que Chrísto, á quién avían vísto subír por su própria virtúd á el Cielo, á el modo que le vieron subír, vendrá á juzgár los vívos, y muértos, el que está sentádo á la diéstra de el Padre: con lo que se bolviéron, dándo grácias; y por tanto, despuès de el ITE, MISSA EST; respónde el Coro, DEO GRATIAS. Quèda dícho en el Prefacio sobre la palábra GRATIAS AGAMUS, &c. Fuè Autóra de èstas palábras DEO GRATIAS, María Santísima.

El decírlo el Diácono en la Míssa Solémne, es, porque las palábras dichas no las díxo Chrísto, sí no el Angel, Minístro de Chrísto.

Inclinádo el Sacerdóte, dice la Oración: PLACEAT TIBI SANCTA TRINITAS, en dónde suplíca, que èste Sacrificio, tan agradáble á su Magestád, por ser de su Unigènito Hijo, sea aceptáble de párte de quién lo ofrèce; y sea pro-

Digitized by Google

propiciaciòn para èl, y tòdos, por quiènes lo ha ofrecìdo, de tòdos sus pecàdos por su Misericòrdia, por nuèstro Redemptòr Jesu-Chrìsto. Esta Oraciòn represènta la que hicièron los Apòstoles dèsde la Ascensiòn à Pentecòstes.

En el òsculo que dà à el Altàr el Sacerdòte, quando và à bendecìr à el Puèblo, se significa, el que unànimes oràban, sièndo ùno el corazòn de tòdos; y como empièza la Mìssa, besàndo el Altàr el Sacerdòte, tambièn se ha de finalizàr, y despedìr de èl con el òsculo. (21)

DE LA BENDICION.

BUèlto à el Puèblo el Sacerdòte, le dà la Bendiciòn en el Nòmbre de el PADRE, *y de el* HIJO, *y de el* ESPIRITU SANTO: la que indìca la Litùrgia de San Pedro; y su forma es levantàndo, y esten-

(21) Gavant. Rubr. part. 2. tit. 12.

Digitized by Google

dièndo la màno, formàndo la Crùz, como la que aprendièron los Apòstoles, de la que les diò Chrìsto Señòr nuèstro en su Ascensiòn à el Cièlo, los que la enseñàron à los Minìstros de la Iglèsia; *significa* la venìda de el Espìritu Santo en el dìa de Pentecòstes: y tambièn la que darà Chrìsto el dìa de el Juìcio à sus escogìdos. Esta se introdùxo dèsde el tièmpo de los Apòstoles, para que los Fièles, que no avìan comuìgàdo en la Mìssa, à lo mènos llevàssen la Bendiciòn. San Clemènte en su Litùrgia pòne la Rùbrica, en dònde encàrga à el Diàcono dìga à los de el Puèblo se inclìnen, y recìban la Bendiciòn, que es mèdio para alcanzàr tòdos los bièenes etèrnos, y temporàles: la que andàban tan solìcitos de conseguìr los primèros Christiànos, que ìban corrièndo, en vièndo ùn Sacerdòte, hacièndole mùchos obsèquios (dice Bèda) à fin de que los bendixèsse, ò los signàsse con la màno.

Digitized by Google

De

De San Henrìque, Emperadòr, dìce Sùrio, (22) que nùnca se pùso la Coròna, ni demàs insìgnias Imperìales, sin que primèro las bendixèsse algùn Sacerdòte. De Santa Heduvìgis, Duquèsa de Polònia, se dìce en su vìda, que sièndo temerosìsima de truènos, luègo que los oìa, rogàba à ùn Sacerdòte la pusièsse las mànos en la cabèza; con lo que experimentàba, que se le quitàba el temòr, y seguìa devòta, y serèna en su Oraciòn.

Hàce cìrculo entèro quando ha dàdo la Bendiciòn, por sèr lo mas brève, para ìr à decìr el Evangèlio de San Juan. *Hàcen los Fièles el sìgno de Crùz en sì, quando la recìben*; para que como en el principìo de la Mìssa, tambièn en el fin, resplandèzca èste salutìfero sìgno, que es importànte en todo negòcio, y operaciòn, dìce San Cyrìlo Jerosolimitàno. (23)

(22) Surio 14. de Julio. (23) Cathe. 4.

Digitized by Google

El Obìſpo bendìce en la Mìſſa de Pontificàl de divèrſo mòdo, que el sòlo Sacerdòte, invocàndo el Divìno auxìlio, dicièndo el vèrſo: SIT NOMEN DOMINI BENEDICTUM; à el que dìce el Reſponsòrio el Coro, y deſpuès: BENEDICAT VOS, &c. y para bendecìr, hàce tres Crùces, ùna à el PATER, òtra à el FILIUS, y òtra à el SPIRITUS SANCTUS; la qual bendiciòn la eſtableciò San Marciàl, Diſcìpulo de los Apòſtoles, por enſeñànza de los mìſmos Apòſtoles, aùnque por entònces la dàban los Obìſpos antes de la Comuniòn; y ſolo el Papa à el fin de la Mìſſa. La bendiciòn de el Obìſpo es con mòdo particulàr à el de el Sacerdòte; pòrque represènta en mòdo mas particulàr à Chrìſto, Sùmmo Sacerdòte, y Obìſpo excelentìſsimo de nuèſtras Almas; por èſſo à el Obìſpo le conviène la Bendiciòn Solèmne. Dìce el Cardenàl Bòna, que la forma de bendecìr los Obìſpos ſe tòma de el Antìguo Teſtamènto, en dònde ſe fi-

Digitized by Google

figurò la Bendiciòn de el Nuèvo; (24)

Mandò Dios, (25) que el Sacerdòte bendixèsse à el Pueblo en èsta forma: *Benedìcat tibi Dóminus, & custòdiat te, & ostèndat Dóminus fáciem suam tibi, & misereâtur tui, & convértat Dóminus vultum suum ad te.* En dònde tres vèces repìte la palàbra *DOMINUS*: para denotàr las tres Divìnas Persònas de la Santìsima Trinidàd; y, para enseñàrnos, que èstas son ùn solo Dios verdadèro, dìce immediatamènte: *Invocábuntquè nomen meum super Fílios Israël*, sièndo èste el Nòmbre de Dios, que se invòca oy, dicièndo: *Benedìcat vos Omnípotens Deus, Pater, & Fílius, & Spíritus Sanctus.* Lo que manifièsta mas el Obìspo, quando para dàr èsta bendiciòn, ha imploràdo

(24) Lib. 2. Rer. Litúrg. cap. ult.
(25) Numer. cap. 6. vers. 25. Alápide sup. hunc.

Digitized by Google

el auxìlio de la Divìna Esséncia, diciéndo: ADJUTORIUM NOSTRUM, &c. *y* SIT NOMEN DOMINI, &c.

DE EL EVANGELIO de San Juan.

Ay coſtùmbre de tocàrſe el Organo en el Coro en la Mìſſa Solèmne, miéntras ſe dìce el Evangèlio de San Juan; lo que ſe repreſènta en el lib. 1. y 2. de el Paralipòmenon. Ordenàron Davìd, y Salomòn, que en tanto que el Sacerdòte ſacrificàba, ſe cantàſſen Hymnos, y tocàſſen Organos, y otros Inſtrumèntos mùſicos, para alentàr à el Puèblo, à que formàſſe concèpto de el grande miniſtèrio, en que el Sacerdòte ſe exercitàba; y con mayòr fundamènto la Santa Iglèſia ùſa de èſtos Inſtrumèntos en la Mìſſa, y miéntras ſe rèza el Evangèlio de San Juan; porque èſte como ſe và à decìr, es como ùn epìlogo de los Myſtèrios, que

Digitized by Google

que se hàn representàdo en toda èlla.

El Evangèlio de San Juan se dìce despuès de la Bendiciòn, por disposiciòn de San Pìo Quìnto, y mùchos años antes le decìa à el fin de su Mìssa San Simòn, Obìspo de Zaragòza. Es èste ùna brève confessiòn de nuèstra Fè, y ùna testificaciòn, y declaraciòn de los Mystèrios de nuèstra Santa Religiòn; y con solo las palàbras de èl, se deshàce todo lo que los Herèges Arrìanos inventàron contra la Divinidàd de nuèstro Salvadòr. (26)

Se pòne à el fin de la Mìssa; pòrque en èl se hàce ùn agregàdo, y recopilaciòn de los Soberànos Mystèrios: pues como soberàna Aguila llegò San Juan à el Tròno de Dios con el buèlo de su contemplaciòn, y viò, que sièndo Dios Padre *ab æterno*, conocièndose

(26) Maldonàdo in cap. 1. Joann. num. 15.

Digitized by Google

à sì mìsmo, producìa, y produce ùna notìcia ſubſtancìal increàda, que es Hijo sùyo, y palàbra etèrna: IN PRINCIPIO ERAT VERBUM. Viò como tòdas las coſas en sì ſon nada, y tièнen sèr en el Vèrbo en quièn ſe ſuſtèntan: OMNIA PER IPSUM FACTA SUNT. De aquèl Tròno abàte ſu buèlo à la tièrra, y vè, que el Etèrno Vèrbo viſtiò nuèſtra càrne: ET VERBUM CARO FACTUM EST.

Dà notìcia de el Precursòr de Chrìſto el Bautìſta, que como Lucèro diò teſtimònio de la increàda Lùz, lùmbre de el Padre, que avìa venìdo à el Mundo, para que tòdos creyèſſen: porque aùnque eſtàba en el Mundo por Eſsència, Presència, y Potència, el Mundo no lo conocìa; y para que lo conocièſſe, fuè à hacèrſe Hòmbre, y en èſta forma vìno à los de ſu Puèblo, los que no le conocièron; por lo que à los que lo recibièron, creyèndolo, les diò poteſtàd de deificàrſe, hacièndoſe hijos de Dios por mè-

Digitized by Google

mèdio de la gràcia de el Bautìsmo. Dìce la benignidàd, con que viviò, y habitò con nosòtros: *Et habitávit in nobis*; la abundància, y llèno de su Glòria: *Vídimus Glóriam ejus*, Glòria como de el Unigènito de el Padre, tan lleno de gràcia, que tòda la que se derìva, y màna à las criatùras, es de èsta Fuènte: *Glóriam quási Unigéniti à Patre, plenum, grátiæ, & veritâtis.* Conocièndo los Fièles su Divinidàd por su Predicaciòn, Milàgros, Transfiguraciòn, y Resurrecciòn; como de lo que vìmos, oìmos, y tratàmos, como tocàndolo con nuèstras mànos: cùya Divinidàd manifestò, como que procède de el Padre el llèno de tòda gràcia, y verdàd.

Fuè antìgua costùmbre de los Fièles traèrle en el pècho, por peto contra las assechànzas de los enemìgos; y pòrque no todos los Fièles podìan traèrlo consìgo, porque no tòdos lo tenìan (de los que las mugères, y nìños lo ponìan pendiènte de

Digitized by Google

de el cuèllo, còmo jòya de el mayòr aprècio.) Ordenò San Pio V. se dixèsse todos los dìas en la Mìssa, dìce el Cardenàl Bona. San Juan Chrysòstomo dìce de èste Evangèlio, que en la càsa en dònde està, no se atrève à entràr el diàblo. *Si inquacúmque Domo Evangélium est, illùc diábolus ingredi non áudet.* (27) San Simpliciàno, Arzobìspo de Milàn, decìa, que el princìpio de el Evangèlio de San Juan se avìa de leèr, y ponèr con letras de òro en tòdas las Iglèsias, en los lugàres, y sìtios mas eminèntes; y aùn, que èsto lo avìa oìdo à ùn Filòsofo Platònico. (28)

Significa èste Evangèlio la Predicaciòn de los Apòstoles, despuès que descendiò el Espìritu Santo. Predicàron los Apòstoles los Artìculos de nuèstra Santa Fè, los de la Divinidàd, y de la Humanidàd de

(27) Homil. 13. in Ioann.
(28) S. Agust. lib. 8. Confess. in lib. 10. de Civitat. noce 29.

Digitized by Google

de nuèſtro Señòr Jeſu Chrìſto ; y pòrque èſtas verdàdes fuèron mas prèſto creìdas de los Gentìles, que no de los Hebrèos, conforme dìce San Pàblo : *Ecce convértimur ad Gentes.* (29) Por èſſo ſe lèe à la mano ſinièſtra de el Sacerdòte, que como ya ſe hà dicho, represènta à el Gentilìſmo.

En la Mìſſa Cantàda ſe lèe por el Celebrànte ſin ſolemnidàd algùna, à diſtinciòn de el primèr Evangèlio de la Mìſſa, que ſe cànta con toda ſolemnidàd ; pòrque èſte represènta la Predicaciòn de Chrìſto, como ſe dìxo en ſu lugàr ; y el de San Juan, ò el ùltimo, que ſe dìce de la Dominìca, ù de otra feria, quando ſe rèza de algùn Santo dòble, represènta la Predicaciòn de los Apòſtoles, como quèda dìcho ; y para hacèr diſtinciòn de el ùno à el òtro ſignificàdo, ſe cànta por el Diàcono el primèro, y el ſegùndo lo dìce rezàdo el Celebrànte.

A

(29) Act. 13.

Digitized by Google

A el decìr: ET VERBUM CARO FACTUM EST, hàcen todos genuflexiòn, adoràndo à Dios hècho Hòmbre, y se humìllan à aquel Dios, y Señòr nuèstro, que tanto se abatiò por el hòmbre, que se hìzo Hòmbre.

No bèsa el Lìbro el Sacerdòte, como en el primèr Evangèlio; pòrque en èl, como se hà dicho, se significò la Predicaciòn de Chrìsto; y en èste segùndo se significa la de los Apòstoles: por tanto *en el primèro se respondiò LAUS TIBI CHRISTE*; y en èste *se respònde DEO GRATIAS.* Y pòrque la acciòn de gràcias de los Fièles sèa como ùn sèllo, con que quèda cerràdo el Misàl. (30)

En la Mìssa Solèmne, para la Bendiciòn de el Celebrànte, hàn estàdo los Minìstros, al recibìrla, de rodìllas sòbre la segùnda gràda, el Diàcono à la dièstra de el Subdiàcono con el ròstro hàcia el Altàr, (si nò es

(30) Ruiz in suo Ceremon.

Digitized by Google

es que sèan Canònigos) y ſe sìgnan à el modo, que quèda dìcho: lo que hàcen los ſeglàres por el ſignificàdo, que arrìba ſe exprèſſa; y dìcho el Evangèlio de San Juan, ò el que correſpònde à el dìa, eſtàndo el Diàcono, como en mèdio entre el Celebrànte, y el Subdiàcono, algo deſpuès de el Celebrànte, para que no le impìda leèr, hàcen genuflexiòn los tres à el ET VERBUM CARO FACTUM EST: y acabàdo el Evangèlio, hècha reverènçia à el Altàr, ſe buèlven à la Sacriſtìa con los Acòlitos, y Minìſtros, de el mìſmo modo, que vinièron.

Significàndo el bolvèrſe todos à la Sacriſtìa, que deſpuès de la Predicaciòn Evangèlica, y de las buènas òbras, que ſon frùto de èlla, finalmènte eſperàmos llegàr à gozàr de Dios en el Cièlo, de dònde ſu Unico Hijo deſcendiò à hacèrſe Hòmbre, y viviò èſte, que es nuèſtro Salvadòr, y Redemptòr Jesvs, trèinta y tres años; y aòra vìve, y rèyna con el Padre, y el Eſpìritu Santo, por los sìglos de los sìglos. Amèn.

A C-

Digitized by Google

ACCION DE GRACIAS despuès de la Missa.

A*El ìr à la Sacristìa el Celebràn-te, và dicièndo la Antìphona TRIUM PUERORUM, &c. y su Càntico, en acciòn de gràcias, y como Hymno de alabànzas por tanto beneficio.* El Concìlio Toledàno IV. no solo mandò se dixèsse èste Càntico immediàto à el acabàr de celebràr el Sacerdòte; sino es tambièn pùso pena de Excomuniòn à quièn voluntariamènte lo omitièsse, aùnque òy no obliga debàxo de èsta pena; pero manifièsta el zèlo, y cuydàdo de los Eclesiàsticos en Espàña, y de los Padres de sus Concìlios, en que todos dèn las gràcias por tan altìssimo beneficio. (31) A èste Hymno acompàña el Psàlmo *Laudâte Dóminum in*

(31) Ex Rodulf. propos. 23. ex Micròl cap. 22.

Digitized by Google

in Sanctis ejus, &c. en dònde hàce el Sacerdòte memòria de los atribùtos de el Señòr, que hà recibìdo: de ſu infinìta Santidàd, con que hàce Santos: ſu infinìta Virtùd, con que afiànza el Firmamènto, &c. (32)

Dìce la Oraciòn *Deus, qui tribus púeris*, para que, como las llàmas no tuvièron vigòr para quemàr los Nìños en el Hòrno de Babilònia, pàſſe ilèſo el Sacerdòte èntre las llàmas de los vìcios de èſte mundo, acordàndoſe de ſu Dignidàd, y de ſu Conſagraciòn; y à èſto mìra la ſegùnda Oraciòn: la tercèra es de San Lorènzo, porque fuè excelentìſsimo Minìſtro de èſte Altìſsimo Sacrificio, ſiendo Archi-Diàcono de San Sìxto Papa; y pòrque concuèrda con la primèra Oracion, para alcanzàr la gràcia contra las llàmas de los vìcios. (33)

En

(32) Ex Rup. lib. 3. cap. 10.

(33) Gavanto Rubr. Miſſ. part. 11. cit. 12. n. 6. lib. 6. cap. 8.

Digitized by Google

En la Sacristìa se desnùda el Sacerdòte con reverència de los Ornamèntos, y passa à hacèr la abluciòn de las mànos, à honòr, dìce el Pàpa Inocèncio III. de el Santìsimo Sacramènto. Y por el mìsmo motìvo hàce el Obìspo la abluciòn en la Mìssa de Pontificàl, despuès de la sumpciòn de la Eucharistìa.

Laus Deo, honor, & Gloria; & Beatæ semper Virgini Mariæ.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

BIBLIOTECA CENTRAL
A-26-8°
-266-

120

INSTITUT
D'ESTUDIS CATALANS

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

Núm. 56655

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

BIBLIOTECA CENTRAL
A-26-8°
-266-

120

INSTITUT
D'ESTUDIS CATALANS

BIBLIOTECA DE CATALUNYA

Núm. 56655

BIBLIOTECA D
100198

Digitized by Google

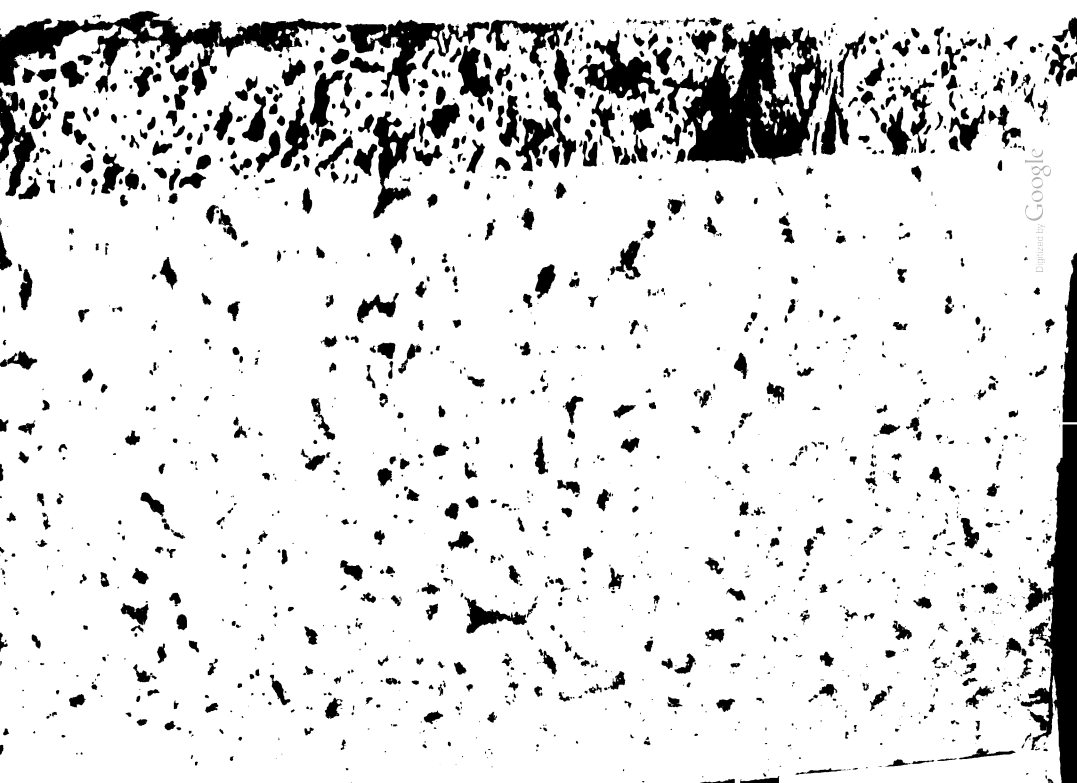
Digitized by Google